

RECENZIE

ZEIDLER, Miklós. *A REVÍZIÓS GONDOLAT. (REVÍZNA MYŠLIENKA).* Pozsony : Kalligram, 2009, 390 s.

Bratislavské vydavateľstvo Kalligram pripravilo na vydanie zrevidované a doplnené die- lo (vyšlo pôvodne po maďarsky v roku 2001 a potom po anglicky v USA pod názvom *Ideas on Territorial Revision in Hungary 1920–1945* v roku 2008) renomovaného maďarského historika Miklósa Zeidlera, ktorý patrí spolu s Gergelyom Sallaim¹ k popredným znalcom medzivojnovej politiky Maďarska, problematiky revízie Trianonskej mierovej zmluvy a Viedenských arbitráží. Týmto spisom sa dostáva do rúk odbornej verejnosti kniha, v ktorej Zeidler prehľadne sumarizuje ako svoje dlhoročné výskumy, výsledky ktorých uverejňoval priebežne v čiastkových štúdiách, tak aj poznatky ďalších, predovšetkým maďarských, ale aj britských, nemeckých a talianskych autorov. Medzi špecialistami si Zeidler získal zaslúžilú pozornosť už tými čiastkovými štúdiami jednak svojím novým prístupom k téme a jednak skutočne zriedkavou snahou o objektívny prístup k nej. Preto je táto jeho syntetická práca nevyhnutnou pomôckou pre každého, kto sa uvedeným obdobím u nás zaoberá. A to aj napriek tomu, že zrejme kvôli jazykovej bariére autor nepracoval ani s českou a slovenskou literatúrou (s výnimkou Benešovej francúzskej brožúry *Détruisez l'Autriche-Hongrie*) ani so slovenským prameňmi a dokumentmi, a od slovenských historikov cituje len prácu Miroslava Michelu o Rothermerovej akcii a jej ohlase v rokoch 1927 – 1928 v Československu, uverejnenú po maďarsky v časopise *Századok*.²

Zeidler nás úvodom v prvých dvoch kapitolách stručne oboznamuje s priebehom rozpadu Uhorska, rokovaniami o mierových zmluvách vo Versailles a prípravou Trianonskej zmluvy (s.14-53), jej ustanoveniami a ich dopadom na demografický a hospodársky vývoj potrianonského Maďarska (s. 54-76). V tretej kapitole vymedzenej rokmi 1919 – 1927 sa zaoberá „hľadaním“ ciest, resp. zamerania maďarskej zahraničnej politiky, v rámci ktorej hneď na začiatku rozoberá základy revizionistickej myšlienky, zaraďovanie sa Maďarska do povojnového medzinárodného systému a oboznamuje s organizáciami maďarskej revíznej propagandy (s. 77-111). Následne Zeidler rozoberá rozvoj maďarského revizionizmu (1927–1933), vystúpenie lorda Rothermera, propagandistickú činnosť Maďarskej revíznej ligy a revizionistické plány horthyovského Maďarska (s.112-156). Kapitola sledujúca vývoj v rokoch 1933 – 1938 sa zaoberá vplyvom svetovej hospodárskej krízy na plány revízie maďarských hraníc, zmenami mocenskopolitických pomerov v strednej Európe po nástupe Hitlera k moci a činnosťou Maďarskej revíznej ligy, ktorá zanikla až v roku 1944 (s.157-191), čo tiež dokumentuje, že Maďarsko svojimi územnými ziskami v rokoch 1938 – 1941 spokojné nebolo a územné zisky z počiatočného obdobia vojny nepovažovalo za konečné

¹ SALLAI, G. *Az első bécsi döntés.* (Prvá Viedenská arbitráž.) Budapest : Osiris Kiadó, 2002 a „A határ megindul...” *A csehszlovákiai magyar kisebbség és Magyarország kapcsolatai az 1938–1939. évi államhatár-változások tükrében.* Pozsony : Kalligram, 2009.

² MICHELA, M. A. Rothermere-akció visszhangja Csehszlovákiában 1927–1928-ban. (Ozvena Rothermerovej akcie v Československu v rokoch 1927–1928.) In *Századok*, roč. CXXXIX, 2005, č. 2, s. 1497-1514.

slovo. Veľmi zaujímavé a často objavné informácie sú zhrnuté v záverečných kapitolách o prejavocho iredenty na maďarských námestiach, pri sviatkoch (s. 192-229) a o iredentizme v súkromí a v každodennom živote obyvateľov Maďarska. Záverečná kapitola *Revízia a vojna* (s. 268-312) rekapituluje vrcholný „úspech“ maďarských revizionistických snáh a ich konečné stroskotanie v rokoch druhej svetovej vojny.

Zeidlerovi sa v recenzovanom diele podarilo výstižne priblížiť vplyv revizionistických snáh na medzivojnovú zahraničnú politiku Maďarska, predstaviť argumentáciu a myslenie maďarských politikov, ktorých najvýznamnejšou zahraničnopolitickou snahou hraničiacou často až s posadnutosťou, bola nielen úprava hraníc, ale v konečnom dôsledku bolo ich viac alebo menej úspešne maskovaným a skrývaným konečným cieľom „*restitutio in integrum*“ starého uhorského štátu. Budapešť sa teda usilovala nielen o zmeny maďarských hraníc na všetkých svetových stranách na základe etnických pomerov, ale o obnovenie Uhorska v jeho predvojnových hraničiacich bez ohľadu na národné aspirácie a toľko pertraktované a zdôrazňované „samourčovacie právo“ ostatných národov a národností regiónu. Autor sa veľmi podrobne zaoberá, ako to sám nazýva, „kultom iredenty“ v horthyovskom Maďarsku, teóriou a praxou maďarskej diplomacie, ktorá sa napriek varovaniam z radov maďarskej inteligencie (napríklad Edgár Balogh), neváhala v záujme dosiahnutia svojich revizionistických cieľov spojiť s mocnosťami Osi – fašistickým Talianskom a nacistickým Nemeckom. Zeidler sa napokon stručne zaoberá aj udalosťami na k Maďarsku pripojenom území v rokoch 1938 – 1941 a praktikami maďarských orgánov, ktoré sa vehementne usilovali – väčšinou málo úspešne – o čo najrýchlejšiu politickú a hospodársku reintegráciu revíziami získaných oblastí.

S problematikou maďarského revizionizmu veľmi tesne súvisia otázky mierových rokovaní vo Versailles, problematika národnostných menšín, štatistické údaje o ich počte a etnicita hraníc, otázky bezpečnosti a nového usporiadania Európy. Zeidler, podobne ako iní maďarskí autori, považuje za hodnoverné štatistické údaje z uhorského sčítania ľudu v roku 1910 a nedôveruje údajom z Československa. Preto sa aj údaje o počtoch obyvateľstva a jeho národnostnom zložení na juhu Slovenska na v novembri 1938 odtrhnutom území podstatne líšia v prácach slovenských a maďarských. Podľa Zeidlera (s. 275) išlo dovedna o 11 927 km² s 1 041 401 obyvateľmi, z čoho malo byť Maďarov 879 007 a Slovákov 123 864. (Už to, že sa spomínajú len Maďari a Slováci, je však chyba, pretože sa napríklad vôbec neberú do úvahy Nemci, ktorých len v Diósegu – Sládkovičove bolo vtedy okolo 1 050, v Lučenci 850 atď.) Autor však poznamenáva, že v týchto číslach sú podľa neho už premietnuté tie demografické zmeny, ktoré odrážajú jednak masovú dobrovoľnú migráciu a jednak obojstranné vypovedania, ktoré tu prebehli už v dňoch Viedenskej arbitráže. Podľa československých prameňov bolo však z celkového počtu viac ako 850-tisíc obyvateľov Slovákov a Čechov približne 300 000³, respektíve 272 145.⁴ Prvá Viedenská arbitráž nespokojila politikov ani v Maďarsku a ani v Československu a pre mnohých obyvateľov z oboch národnostných táborov znamenala aj osobnú či rodinnú tragédiu. Napriek tomu však v porovnaní s obsadzovaním južného Slovenska horthyovským vojskom došlo pri

³ HRONSKÝ, M.–KRIVÁ, A. – ČAPLOVIČ, M. *Vojenské dejiny Slovenska IV. (1914–1939)*, Bratislava : MO SR 1996, s. 230.

⁴ DEÁK, L. *Viedenská arbitráž 2. november 1938 Dokumenty I. (20. september – 2. november 1938)*. Martin : Matica slovenská, 2002, na s. 24 uvádza nasledovné údaje: Slovensko stratilo 10 390 km² teritória, a podľa československého sčítania ľudu z roku 1930 tam žilo spolu 853 670 osôb, z toho 503 980 obyvateľov maďarskej národnosti, 272 145 Slovákov a Čechov, 8 947 Nemcov atď.

ďalších územných ziskoch Maďarska k podstatne rozsiahlejším represáliám a aj mnohotisícovým obetiam. Skutočná podoba revízie, ktorá mala rešpektovať etnické pomery, ešte viac vyniká v prípade druhej Viedenskej arbitráže dotýkajúcej sa Rumunska, kde z celkového počtu 2 644 732 obyvateľov bolo aj podľa maďarských prameňov 1 370 053 Maďarov a 1 080 229 Rumunov (ved' pri vyhlásení tohto rozhodnutia 30. augusta 1940 rumunský minister zahraničných vecí Mihail Manoilescu aj odpadol – s. 282-283) a v prípade Juho-slávie (jar 1941) z celkového počtu obyvateľov 1 030 027 bolo len 401 035 Maďarov, teda menej ako 40 percent (s. 291). S tým korešponduje aj vysoký počet obetí – 699 rumunských a 3 309 juhoslovanských (s. 293). Maďarské vedenie mohlo podľa výsledkov sčítania ľudu na pripojených územiach konštatovať, že územie štátu sa do októbra 1941 zväčšilo takmer na 172-tisíc kilometrov štvorcových a počet obyvateľstva vzrástol na 17, 7 milióna, pričom sa však k maďarskej národnosti hlásilo len 11,4 milióna obyvateľov, čo bolo 77,4 percenta (s. 292). Taký bol teda výsledok uplatnenia „samourčovacieho práva“ a úprav hraníc podľa „etnických zásad“ v rokoch 1938 – 1941.

Autor na stranách 15-16 uvádza ako príklad prístupu dobových maďarských politikov k Versailleským mierovým rokovaniam článok bývalého sociálnodemokratického ministra kultu a bývalého predsedu Hornej snemovne Gyulu Wlassicsa v novinách *Népszava* zo 4. júna 1920, ktorý je charakteristický pre zmýšľanie celého vtedajšieho maďarského politického spektra a programovú reč premiéra grófa Istvána Bethlena z 19. apríla 1921. U Wlassicsa ani u Bethlena nenájdeme ani stopy po zamyslení sa nad tým, akáže to bola politika, ktorá priviedla Maďarov k ich tragédii a zániku Uhorska, zato celý rad až absurdných obvinení, podľa ktorého mierová zmluva znamená len pomstu, zradu, nespravodlivosť, zlý úmysel ako u predstaviteľov Dohody a susedných štátov, tak aj u domácich zradcov a „desperádov“, existencií à la Catilina, čím mysleli tých, ktorí sa na konci roku 1918 chopili v Maďarsku moci a „*namiesto zjednocovania všetkých verných vlastencov a obrany jednoty krajiny*“, vytesnili pravicu, čo v konečnom dôsledku podľa nich znamenalo maďarskú katastrofu. Už vtedy sa maďarská politika niesla v znamení falošných predstáv, keď napríklad aj spisovateľ Ferenc Herczeg namiesto dôkladnej analýzy chybné politiky uhorských vládnuvich kruhov tvrdil, že „*rišu svätého Štefana položila do hrobu protimaďarská propaganda*“, a nie pomýlená, národnosti a ich práva neuznávajúca politika, a spriahnutie sa uhorských politikov s nemeckými pangermanistickými víziami a vojnovými plánmi. Takýto prístup u maďarských publicistov, politikov i historikov nebol zďaleka ojedinelý a často sa opakuje až do našich dní s podobnou slovnou aj argumentačnou výbavou. To súčasne dokumentuje ilúzie československých politikov, ktorí ako Vavro Šrobár v roku 1930 pri desiatom výročí podpisu mierovej zmluvy v Trianone, alebo v roku 1933 Edvard Beneš vo svojom známom bratislavskom prejave, vyslovili nádej, že časom sa Maďari s touto pre nich skutočne osudovou ranou predsa len vyrovnajú, prekonajú svoju traumu a budú so svojimi susedmi dobre spolupracovať k prospechu všetkých národov v tomto regióne. Keďže z maďarskej strany sa väčšina útokov sústreďovala na „*prešibaného, zlomyseľného a všetkými diplomatickými masťami mazaného Beneša*“, ktorého hlavným cieľom vraj bolo ani nie oslobodiť Čechov a Slovákov, ale predovšetkým rozbiť historické Uhorsko, pretože Maďarov nenávidel, nezaškodí citovať z Benešových slov, ktoré v celkom inom svetle ukazujú jeho názor na Maďarsko a Maďarov: „*...stará jednota Uhorska je mŕtva, definitívne mŕtva. Česi a Slováci musia dobre chápať, a zvlášte Slováci musia dobre rozumieť tomu, že by bez nás snahám o revíziu aspoň čiastočne padli nevyhnutel'ne za obeť. Podstata vecí, štruktúra a geografická situácia vo východnej Európe vzťah rás, národov a štátov bude totiž ešte dlho vzbudzovať túhy niektorých maďarských kruhov, aby sa od-*

vážili siahnuť po Slovensku. Prestanú na to myslieť len vtedy až budú vidieť, že duchovný prerod na Slovensku, ako som naznačil, je opravdu dokonaný a definitívne uskutočnený...“⁵ Beneš ďalej pripomína, že (nás) „je dôstojné ako víťazného národa i keď zo svojho stanoviska vo veciach zahraničných nemôžeme ustúpiť a neustúpime, **aby sme mali pochopenie pre ťažkú situáciu Maďarska a pre jeho národnú bolesť. Som československý vlastenec a mám pochopenie a rešpekt pre vlastenectvo ktoréhokoľvek iného národa, tiež národa maďarského. Je to ťažký problém psychologický, politický a mravný pre uvedomelých maďarských vlastencov, tento európsky vývoj pochopiť, prijať a s ním sa zmieriť. Preto som bol vždy tej mienky, že je našou povinnosťou ich vlastenecké pocity chápať a prijatie tohto osudového riešenia, ktorému proste nebolo možno vyhnúť... Nemáme voči maďarskému národu nepriateľských pocitov nemáme k nemu nenávisť, v budúcnosti môžu sa naše záujmy zase stretnúť... (zdôraznil F.V.) *Kultúrne, literárne, vedecky, umelecky maďarský národ vytvoril diela, ktoré sa vyrovnávajú významom, cenou, ideálmi a tvorivou vôľou kultúre národov iných značne vyspelých a už to dáva Maďarom plné právo na uznanie, na rešpekt ich národnej ideje, ich národnej existencie a ich oprávnenej túhy po spokojnom kultúrnom rozvoji v budúcnosti. Uvádzam toto všetko, aby som pri príležitosti nášho vyznania národnej viery československej vzdal zcela objektívne a spravodlivo uznanie národnej ideje a národnej kultúre susedného národa. Rešpekt a uznanie naše druhým národom budú tiež rešpekt a uznanie nášmu národu.*“⁶ Autorovi takýchto uznanlivých slov voči maďarskému národu, jeho kultúre a vlastenectvu môže niekto pripisovať nepriateľské postoje voči Maďarom naozaj len z neznalosti alebo postranných úmyslov.**

Zeidler sa na viacerých miestach dotýka niektorých problémov medzivojnového obdobia, ktoré vyplývali z nejasných etnických hraníc, čo neskôr – hoci hranice boli iba zámienkou, a nie hlavným problémom – využilo ako nacistické Nemecko, tak aj horthyovské Maďarsko, ale svoje myšlienky nie vždy doťahuje do dôsledkov. Napríklad na s. 7 cituje názor významného maďarského právnika, politika a publicistu Istvána Bibóa o tom, že biedou stredoeurópskych národov je predovšetkým obnovovanie a neriešenie stáročných územných sporov, ale zabúda dodať, že Bibó ešte aj v roku 1942, keď už bolo úplne jasné, kam viedla Mníchovská dohoda, a aj to, že ju Nemecko nedodržalo a rozbitím Československa v marci 1939 porušilo, považoval tento veľmocenský diktát za „spravodlivý“.

Otázka týchto hraníc je nesmierne zložitá a napriek tomu, že je o nej už obrovská literatúra, donekonečna sa aj v súčasnosti opakujú tvrdenia, že k Československu boli pripojené aj „čisto“ maďarské územia na sever od Dunaja a Ipľa, ale pritom sa s obľubou zamlčuje, že slovenské osídlenie napríklad v Novohrade, alebo v oblasti Plešských vrchov, siahalo aj na juh od týchto riek a slovenská menšina žila aj v iných oblastiach Maďarska. Takto sa poukazuje najmä na oblasť Žitného ostrova. Nikto nepopiera jeho väčšinové maďarské osídlenie, ale treba mať na pamäti, že tam okrem Slovákov, Chorvátov a príslušníkov ďalších národov žili napríklad aj Nemci a iné národnosti. Česi a Moravia nezačali na Slovensko prichádzať až po roku 1918, ale už po 30-ročnej vojne a niektorí tam boli dokonca ešte z doby staršej, čo dokumentujú napríklad aj názvy obcí Čechy pri Nových Zámkoch alebo Praha pri Lučenci.⁷ Myšlienka revízie ovládla hneď po vojne celé Maďarsko, na úkor

⁵ BENEŠ, E. *Reč k Slovákom o našej národnej prítomnosti a budúcnosti*. Bratislava 1934, s. 64-68.

⁶ Tamže, s. 71.

⁷ Viac k usádzaniu Čechov na Slovensku pozri v práci MRVA, I. *Náboženská a politická migrácia z krajín koruny českej na územie Bratislavskej a Nitrianskej stolice v 16. – 19. storočí*. In NOVÁKOVÁ, V. (ed.). *Migrácia*. Dunajská Streda : Lilium Aurum 2001, s. 25-34. V tom istom zborníku sú aj informácie o migrácii a usádzovaní Nemcov a Chorvátov na Slovensku.

ktorého sa zväčšovali nástupnícke štáty. Treba uviesť, že zatiaľ čo Nemci a Rakúšania, aj keď samozrejme neradi a len pod tlakom okolností, predovšetkým hospodárskeho vyčerpania a nepriaznivého vývoja na frontoch, uzavreli s Dohodou prímerie, ktoré až na menšie incidenty až do nástupu Hitlera k moci aj dodržali, Maďarsko takéto prímerie nedodržalo a na Slovensku sa bojovalo, ešte aj 8 mesiacov po uzavretí prímeria v Padove. V tomto bode chýbal vtedajším maďarským politikom akýkoľvek realizmus, sebareflexia a aj pocit viny, pretože opakovane poukazovali na to, ako vraj víťazi nespravodlivo naložili s Uhorskom, keď ho rozkúskovali a veľké časti jeho územia rozdelili medzi okolité štáty. Poukazujú len na maďarské menšiny v okolitých štátoch, pričom sa ich počet značne nadsadzuje (spochybňujú sa údaje zo sčítania ľudu napríklad v Československu a za základ sa berú len údajne oveľa dôveryhodnejšie údaje z uhorského sčítania ľudu v roku 1910. O tie, ako aj o údaje maďarských úradov týkajúce sa pripojených území v rokoch 1938 – 1941, sa opiera aj Zeidler. Neberie sa však vôbec do úvahy, že v potrianionskom Maďarsku zostali tiež státisícové menšiny predovšetkým Nemcov a Slovákov, aj keď ich nebolo toľko ako Maďarov v Rumunsku alebo v Československu. A už vôbec sa nehovorí o tom, že postavenie menšín napríklad v Československu bolo kvalitatívne na celkom inej úrovni ako postavenie menšín v horthyovskom Maďarsku, pričom si Budapešť do tejto politiky nedala hovoriť ani na nátlak Hitlera, ktorý sa dožadoval zmeny menšinovej politiky voči Nemcom v Maďarsku.⁸ Už spomínaný a Maďarmi uznávaný Bibó v jednej zo svojich esejí napísal, že žiť v Československu ako Nemec alebo Maďar zďaleka nebola katastrofa, a že prax prístupu k národnostiam v medzivojnovom Československu sa „výškou veže“ odlišovala od praxe okolitých krajín. Aj vtedajší maďarskí politici a niekedy aj súčasní historici však túto politiku ČSR skresľujú v tom zmysle, že to bol dvojtvárný a ľudemokratický štát, ktorého cieľom bolo len poslovančiť, lepšie povedané počesťiť všetky národnosti, pretože sa vraj takto postupovalo aj proti Slovákom, ktorých Uhorsko podľa názoru iného maďarského publicistu, Istvána Borsodyho, chránilo. Akoby neexistovali aj iné svedectvá, napríklad od uznávaného na Slovensku žijúceho maďarského spisovateľa Zoltána Fábryho (1897 – 1973), podľa ktorého mal rozvoj maďarskej kultúry v medzivojnovom Československu lepšie podmienky ako v samotnom Maďarsku.⁹ Aj sám Fábry si spočiatku pripadal po prvej svetovej vojne ako sirota a svoje pocity a sklamanie z toho, že toľko Maďarov žije v Československu, opísal v článku *Szózat (Výzva)* uverejnenom 19. júla 1922 v opozičných maďarských novinách *Prágai Magyar Hírlap*. Neskôr, keď porovnával vývoj a život Maďarov v Maďarsku a Československu, celkom zmenil názor a oceňoval demokratický režim ČSR, aj keď ani ten nebol bez nedostatkov. Fábry vo svojom článku mimoriadne trpezlivo hodnotí jednak postavu prezidenta T. G. Masaryka a jednak postavenie národností v Československu po roku 1918. Spisovateľ predovšetkým porovnáva Masaryka s jeho predchodcami a jeho súčasníkmi – Františkom Jozefom I., Istvánom Tiszom, Miklósom Horthym atď. Pokiaľ ide o uhorského ministerského predsedu Tiszu a Masaryka, Fábry vyzdvihuje, že sa predstaviteľom štátu v ktorom žil, po grófovi Tiszovi stal – profesor – syn kočiša Masaryk. Tento prezident nemal podľa Fábryho ľahkú úlohu, pretože väčšina Maďarov v Československu

⁸ K tomu zozbieral množstvo údajov TILKOVSKÝ, L. v knihe *Teufelkreis. Die Minderheitenfrage in den deutsch-ungarischen Beziehungen 1933–1938*. Budapest : Akadémiai Kiadó, 1989.

⁹ FÁBRY, Z. *Masaryk magyar emléke*. (Masarykova maďarská pamiatka.) In FÁBRY, Z. *Merre vagy Európa? Kisebbségek a vádlottak padján*. (Ktorým smerom si Európa? Menšiny na lavici obžalovaných.) Pozsony : Pannónia Kiskönyvtár, 1991, s. 30-33. Článok pôvodne vyšiel v novinách Új Szó 7. 3. 1950.

sa k nemu správala ako nezrelé dieťa („éretlen gyerek“). Autor však poukazuje na to, že medzi maďarskou menšinou bola určitá vrstva – mládež vracajúca sa z vojny (patril k nej aj sám Fábry, ktorý bojoval na talianskom fronte v oblasti Monte Assolone) – ktorá k novému štátu pristupovala inak. Obrazne povedané, patrili k takým žiakom, ktorí nevyrušovali, keď do triedy vstúpil nový učiteľ, ale počúvali jeho slová. Ľady sa prelomili, ale aj oni len oneskorene prikyvovali Masarykovi. Jeho hlas bol prvým hlasom, uzmierujúcim ich s novou situáciou, v ktorej sa vo svojej precitlivenosti, trucovitej urazenosti a bezradnej osirelosti ocitli. Mohli sme dýchať v čistejšom ovzduší zbavenom šovinizmu, premýšľať v duchovnej atmosfére zbavenej nenávisťou, píše svedok Fábry, ktorý prvú Československú republiku na rozdiel od jej dnešných kritikov zažil na vlastnej koži. A ďalší nezaujatý svedok, sudetský Nemeц (!) Franz Spina o Masarykovi a Československu vydal tiež zaujímavé svedectvo: Spina po Masarykovej smrti napísal, že samotné vytvorenie ČSR urobilo jedného z jej tvorcov – T. G. Masaryka – nesmrteľným: „*Masaryk poskytl svému štátu ideu, ktorá zůstává pro přítomnost i budoucnost nejdůležitějším pilířem republiky: toleranci a rovnoprávnost občanů a národů tohoto státu. Za jeho prezidentství byl prastarý válečný stav mezi Čechy a Němci vystřídán česko-německou spoluprací, za jeho prezidentství byl zahájen... národně politický vývoj, který, veden důsledně a energicky dále, představuje největší historickou událost v sudetoněmeckém prostoru...*“ Ako sa čoskoro ukázalo, Spina bol príliš veľký optimista, pokiaľ išlo česko-nemecký pomer, ale to nič nemení na jeho pozitívnom hodnotení toho štátu, ktorý ako Nemci, tak aj Maďari tak neobjektívne kritizovali a snažili sa nielen „revidovať“ jeho hranice, ale celkom jednoznačne ho úplne zlikvidovať bez ohľadu na právo samourčenia aj pre Čechov a Slovákov.

Veľmi často sa aj dnes kritizuje nielen československá pozemková reforma, ale najmä školstvo, ktoré vraj bolo zlé a slúžilo na útlak a odnárodňovanie najmä maďarskej menšiny.¹⁰ Cieľom ČSR bolo údajne nie zabezpečiť plnohodnotný rozvoj národností, ale vybudovať národný štát, a preto Československo nebolo demokratickým štátom a jeho národnostná politika bola dvojtvárna. Pritom zo samotného roku 1938, keď mali možnosť Maďari porovnávať, sa zachovali aj iné svedectvá o výsledkoch maďarského národnostného školstva v Československu. Jedno z nich vyšlo aj v maďarskom univerzitnom periodiku *Egyetemi Híradó*. Tam sa po Viedenskej arbitráži konštatovalo, že je „*tragické, že napríklad stupeň zaškolenia a vzdelanosti Maďarov žijúcich pod českým útlakom (tzn. v Československu v rokoch 1918–1938 – pozn. F.V.), predovšetkým roľníctva je oveľa vyšší ako u obyvateľstva Dolnej zeme, v okolí Segedína alebo v ktoromkoľvek kraji materskej krajiny!*“ (tzn. potrianonského Maďarska – pozn. F.V.).¹¹ Zachovali sa aj slová riaditeľa školy, prof. Dr. Brucknera, pri slávnostnom otvorení nemeckého gymnázia v Kežmarku počiatkom školského roku 1920. Vyslovil srdečnú vďaku československým politikom za to, že sa nedali zaviesť jednostranným slovenským nacionalizmom a vrátili spišským Nemcom školy, ktoré im odňalo Uhorsko.¹² Problematiku školstva v Československu je potrebné mať pred očami a aj stále pripomínať jeho skutočný stav a aj dosiahnuté výsledky, pretože obvinenia

¹⁰ POPÉLY, Gy. *A magyar iskolaügy kálváriája (Cseh) Szlovákia 1918–1945*. (Kalvária maďarského školstva v (Česko)Slovensku 1918–1945. In FILEP, T. G.–TÓTH, L. (red.) *A (cseh)szlovákiai magyar művelődés története 1918–1998. II. kötet. Oktatásügy – közművelődés – sajtó, rádió, televízió*. Budapest : Ister, 1998, s. 5-93.

¹¹ FÁBRY, Z. *Jarossizmus*. In Fábry, ref. 9, s. 71-74, 73.

¹² ŠTEFÁNEK, A. *Menšinové školstvo na Slovensku*, rukopis. Slovenský národný archív–Bratislava, f. A. Štefánek, šk. č. 12.

v tejto oblasti tvorili podstatnú časť argumentácie maďarského revizionizmu a sťažností na medzivojnové Československo v Ženeve, kde sa tejto agendy ujal iróniou osudu u Slovákov a aj u iných národností bývalého Uhorska práve nedobre zapísaný gróf Albert Apponyi.

Je zaujímavé, že katolícke kruhy napríklad na Slovensku nevenovali pozornosť takým prejavom maďarskej iredenty, ako bolo „maďarské Krédo“, ktoré sa prednášalo nielen na zhromaždeniach na verejných priestranstvách, ale aj pri bohoslužbách v kostoloch a podobne aj prirovnávanie osudu Maďarska ku Golgote, k telu Kristovmu a jeho vzkrieseniu. Podľa niektorých teológov takéto vyjadrenia a postupy hraničia až s blasfémiou, ale pokiaľ viem, žiadny teológ ani Vatikán sa proti tomu nikdy neohradil a ani inak nezasiahol; všetci to mlčky horthyovskému Maďarsku tolerovali.

V závere svojej knihy Zeidler poukazuje na to, že druhá svetová vojna sa pre Maďarsko uzavrela podpisom mierovej zmluvy v Paríži 10. februára 1947, čím sa podľa neho problematika revizionizmu zmietla zo stola a odstránila z agendy oficiálnej maďarskej politiky. Zmluva nielenže obnovila hranice Maďarska z roku 1937, teda mu odňala všetky územia získané revíziou hraníc v rokoch 1938 – 1941, ale dokonca odčlenila od jeho územia aj tri ďalšie obce na pravom bratislavskom predmestí – Čunovo, Jarovce a Rusovce, spolu 43 km² s 3 000 obyvateľmi, pripomína autor. Mierová zmluva ani ďalšie medzinárodné dohody sa údajne vôbec nestarali (vlastne ani v takej miere ako toľko kritizované zmluvy, ktoré sa uzavreli po prvej svetovej vojne) o práva príslušníkov maďarskej národnosti, ktorí sa opäť dostali za hranice Maďarska. (Rovnako však za hranicami štátov svojho národa zostali iné menšiny, ale to Zeidler nespomína.) Vtedy to však u väčšiny Maďarov ani zďaleka nevyvolalo taký silný spoločenský otras ako Trianonská mierová zmluva. Sprvu sa nesmeli o situácii maďarských menšín v okolitých štátoch hovoriť, až v druhej polovici 80. rokov a potom s plnou silou po zásadných politických zmenách v strednej a východnej Európe roku 1989. Opäť sa ako huby po daždi objavili tie isté tvrdenia, argumentácia, propaganda a postupy mnohých jednotlivcov, záujmových združení, spolkov, najrôznejších milovníkov dejín, publicistov, ale i niektorých politikov ako v Maďarsku tak aj medzi menšinami v susedných krajinách. Podľa Zeidlera nemajú ani zďaleka taký záber a rozsah ako v 20. a 30. rokoch minulého storočia, ale aj tak je ich vplyv na verejný život a oficiálnu politiku citeľný. Zeidler je celkom iste prehnane optimistický, keď tvrdí, že v čase euroatlantickej integrácie je táto nostalgia veľmi vzdialená od oficiálnej politiky maďarských vlád po roku 1989 a vlastne sa aj sám popiera, keď na inom mieste zase uvádza, že ich vplyv je na oficiálnu maďarskú politiku citeľný.

Vieme, že z času na čas prepukajú nielen úplne zbytočné krízy a napätia vyvolávané raz rôznymi neopodstatnenými obvineniami o „utláčani“ maďarských menšín v okolitých krajinách, inkedy, pokusmi o spanilé jazdy rôznych maďarských politikov na územia susedných štátov (osobitne v tom vynikal bývalý maďarský prezident László Sólyom, ktorý vyvolal ostrý spor so Slovenskom v súvislosti so sochou sv. Štefana v Komárne v roku 2009 a svojou snahou prísť ju odhaliť), takými fórami, ako sú rôzne skupiny poslancov zákonodarných zborov a ich aktivizovanie a úkolovanie maďarským parlamentom na pôde cudzieho štátu a v zákonodarnom zbore v Budapešti, či také legislatívne opatrenia ako je napríklad iba zdanlivo „nevinný“ maďarský zákon o dvojitom občianstve. Najnovším takýmto diplomatickým faux pas je koberec maďarského predsedníctva Európskej únie v Bruseli s mapou Uhorska, ktorý sa nepáčil ako prvej – čuduj sa svete nie slovenským či rumunským europoslancom – ale rakúskej europoslankyni Ulrike Lunacekovej. Bolo by naozaj vhodné, keby si Zeidlerovu knihu o medzivojnovom revizionizme v Maďarsku, jeho podobách, snahách, praktických dôsledkoch, ale najmä o dopadoch tejto katastrofálnej maďarskej

politiky na osudy obyčajných ľudí na oboch stranách hraníc, študovali nielen historici, ale aj publicisti a politici. A treba pripomenúť aj to, že podobne, ako mala Trianonská mierová zmluva ustanovenia, ktoré Maďarsku zakazovali revizionistickú propagandu a politiku, ako aj podporu organizácií a spolkov, ktoré si vytýčili za cieľ revíziu mierovej zmluvy, má takéto ustanovenia aj Parížska mierová zmluva. Tak ako porušovalo horthyovské Maďarsko tieto ustanovenia Trianonskej mierovej zmluvy bez mihnutia oka od samého začiatku, porušujú v súčasnosti niekedy niektoré spolky a aj osoby, ktorých postavenie a vplyv v Maďarsku nie sú bezvýznamné, aj Parížsku mierovú dohodu, nad čím možno naozaj vysloviť len poľutovanie, pretože tým sa len obnovuje starý kruh vzájomných animozít, pocitov ohrozenia, nevraživosti a podobných negatívnych tendencií u susediacich národov, pre ktoré je vždy oveľa lepšie spolupracovať na obojstranný osoh.

Ferdinand Vrábek

SPIŠIAK, Ján. *SPOMIENKY Z BUDAPEŠTI 1939-1944.* Bratislava : Slovak Academic Press 2010, 465 s.

Každá doba má známe či menej známe osobnosti, priamych aktérov či viac, alebo menej pasívnych účastníkov historických dejov. Každá z týchto osobností má svoje známe či menej známe rozmery, určované nielen ich objektívnym miestom a úlohou v týchto historických dejoch, ale v prevažnej miere úrovňou nášho poznania historického kontextu, v ktorom žili a pôsobili. Je preto viac ako vítané, ak máme možnosť nazrieť hlboko pod povrch toho, čo je známe a jasné a nachádzať nové rozmery historických dejov a osobností prostredníctvom autentického svedectva osoby najpovolanejšej – spomienok v danej dobe kľúčového diplomata na jednom z kľúčových postov.

Ján Spišiak (12.1.1901 České Brezovo – 9.11.1981 Bratislava) bol v rokoch 1939–1945 vyslancom Slovenského štátu, neskôr Slovenskej republiky v hlavnom meste vtedajšieho Maďarského kráľovstva v Budapešti. Už táto funkcia sama osebe, podčiarknutá jeho osobnosťou, ho priam predurčovala na to, aby sa stal jedným z najvýznamnejších účastníkov kreovania slovensko-maďarských vzťahov vojnového obdobia na rôznych hospodárskych a politických úrovniach. Veľmi rýchlo však mal pochopiť, že nepracuje v priaznivom prostredí a že cesta ku konsolidácii týchto vzťahov je vyčerpávajúcim a neistým behom na dlhú trati, ktorej dĺžka sa nedá ani len odhadnúť. Tak ako sa nedali presne predvídať všetky tie zložité, priam sofistikované prekážky, ktoré mu boli pri tomto úsilí kladené. *Spomienky z Budapešti 1939 – 1944* (ďalej len *Spomienky*) sú písané takmer denníkovou formou, v istom, aj keď nie celkom absolútnom chronologickom poradí. Zaznamenávajú všetko to, čo bolo objektívne dôležité pre výkon oficiálnej diplomatickej misie ich autora. Ale aj osoby, fakty a súvislosti svedčiacie o dôležitých aktivitách, zaraďujúcich ho do protifašistického tábora. Tieto ďalšie záznamy však skôr pribudli v povojnovom období, pri dlhoročnom spracovávaní pôvodných zápiskov a diplomatických depeší. Ak by totiž vznikli vo vojnovom období v písomnej podobe, boli by pre ich autora, jeho blízkych a osoby, o ktorých sa v nich hovorilo, priam životu nebezpečné.

V spomienkach, ktoré sú zasväteným exkurzom do zložitého pradiava protokolárnych vzťahov, diplomatických a politických súvislostí, hierarchických a dynastických väzieb pozostatkov bývalej monarchie, zložitých variácií domácej a zahraničnej politiky vtedajšieho maďarského štátu, sa však vinú dve oficiálne a dve neoficiálne elementárne línie. Tieto boli základným motívom a prioritou autorovej činnosti. Už od začiatku svojej diplomatickej mi-

sie veľmi citlivo vnímal jeden všadeprítomný každodenný atribút – rôzne prejavy revizionizmu v maďarskom verejnom živote a politike. V rozhovoroch s diplomatickým kolegami nielenže vyjadroval odhodlanie brániť zo všetkých síl maďarským územným nárokom voči Slovensku, získaval si nielen poslucháčov, ale snažil sa získavať aj potenciálnych spojencov. Veľmi dobré vzťahy udržiaval s americkým vyslancom Johnom. F. Montgomerym, sovietskym vyslancom Nikolajom Šaronovom a juhoslovanským vyslancom Svetozarom Rašicom. Pochopiteľne, jeho činnosť bola monitorovaná a jeho principiálne postoje pri rôznych intervenciách u maďarských politických predstaviteľov vyvolávali animozitu a snahu oslabiť jeho východiskové pozície v Budapešti. Na tento účel boli dobré všetky prostriedky, vrátane obvinení u nemeckého zastupiteľského úradu z autorovho pročeškoslovenského zmýšľania a postoju.

Slovensko-maďarské vzťahy boli počas celej jeho misie veľmi napäté, s rôznymi väčšími či menšími výkyvmi, a ich charakteristickou črtou bola politika reciprocity. Aj otázka vyhánania z pôdy Slovákov na odstúpených územiach či Maďarskom zabratých slovenských enklávach v bývalej Juhoslávii sa lepšie riešila, ak bola proti nej nastolená otázka vyvlastnenia pôdy maďarských veľkostatkárov na Slovensku. A okamžite sa našli i vplyvní domáci „spojenci“, spriechodňujúci vo vlastnom záujme riešenia u maďarských úradov. Podobne sa recipročný systém uplatňoval i pri riešení národnostných otázok.

V každom prípade sú záznamy o osobných rozhovoroch autora s vtedajšími maďarskými politikmi i rôznymi diplomatmi mimoriadne zaujímavým a poučným pohľadom na dobovú maďarskú politiku a jej základné ciele. Najhlavnejším z nich bolo obnovenie svätoštefanskej koruny. Pri pozornejšom čítaní vystupuje do popredia istá flexibilita maďarskej diplomacie a politiky, reagujúcej na zlomové medzníky medzinárodnej geopolitickej situácie, ako začiatok 2. svetovej vojny, porážka Francúzska, prepadnutie Juhoslávie, bývalého Sovietskeho zväzu, vstup USA do vojny, porážky nemeckých armád a ich spojencov pod Moskvou, pri Stalingrade, vystúpenie Talianska z hitlerovskej koalície, vyodenie Spojencov v Taliansku, otvorenie druhého frontu v Normandii a iné. Produktom vyhodnocovania týchto zmien vždy boli nové a nové geopolitické konštrukcie postavenia Maďarska v stredo európskom priestore, pričom nikdy sa nestrácali zo zreteľa základné ciele. A zároveň sa neľutovali žiadne sily a prostriedky na ich dosiahnutie. Veľké nádeje sa vkladali do Veľkej Británie a jej predpokladanej podpory Maďarska ako spojenca pri realizácii jej strategických záujmov v uvedenej oblasti. Málokto maďarský politik si vtedy uvedomil, a ak, tak neskoro, že agresívnou a expanzívnou politikou voči susedom – Slovensku, Rumunsku a Juhoslávii – sa Maďarsko vlastne oslabilo. Stratilo vnútornú konzistentnosť a hlavne stratilo potenciálnych spojencov proti skutočnému ohrozovateľovi maďarskej samostatnosti – fašistickému Nemecku. V marci a októbri 1944, pri čiastočnom a úplnom obsadení Maďarska nemeckými vojskami, sa naplno ukázala v plnej nahote tvrdá pravda, že akékoľvek pôvodné úspechy maďarskej obratnej, tvrdej a bezškrupulózne diplomacie a vojenskej agresie nemajú dlhého trvania, ak nie sú v danom období podložené dôveryhodnosťou a, hlavne, reálnou hospodárskou, politickou a vojenskou silou štátu. Autor toto všetko spomienkach nielen zaznamenáva, vyhodnocuje, ale tomu prispôsobuje i svoju činnosť.

V memoárovom diele však možno sledovať pozoruhodný, priam moderný prvok maďarského politického života toho obdobia. A to veľký význam, aký pri presadzovaní vnútropolitických a hlavne zahraničnopolitických zámerov vtedajších maďarských vládnych kruhov zohrávali médiá. Hlavne rôznorodá, ale jednotne riadená, usmerňovaná a cenzúrovaná tlač a rozhlas. Táto vždy podľa pokynov nielen propagovala a podporovala hlavné ciele a zábery vládnej politiky, ale i v istom predstihu avizovala obraty v prístupe k iným štátom,

aby nasledujúce reálne politické a vojenské kroky už mali mediálne pripravenú pôdu. Hlavné slovo v tom mal neoficiálny vládny denník *Pester Lloyd*. Táto činnosť bola spojená s rozsiahlym zahraničným lobingom, vrátane cieleného umiestňovania na mieru „šitých“ článkov a vystúpení v zahraničných médiách.

V línii oficiálnych aktivít slovenského vyslanca v Budapešti zvlášť významné miesto zaujímali systémové úsilia i konkrétne aktivity v prospech slovenskej komunity v Maďarsku, za udržanie národnostnej kultúry, jazyka, vzdelanosti, tlače a ostatných prvkov národnej identity. Žiaľ, úzko spojené aj s trvalou snahou zabrániť tiež rôznym stupňujúcim sa represáliám proti národným menšinovým predstaviteľom, smerujúcim nielen proti ich hmotnému a spoločenskému postaveniu, ale aj ich životom a životom ich blízkych, hlavne v bývalej Juhoslávii, ale aj na odstúpených územiach.

Tieto aktivity boli veľmi úzko spojené s neoficiálnou, priam ilegálnou činnosťou smerujúcou k ochrane a záchrane slovenských Židov, emigrujúcich zo Slovenska do Maďarska, či žijúcich v Maďarsku, na pomoc osobám utekajúcim cez Maďarsko do zahraničného odboja či skupine francúzskych zajatcov, ktorí sa neskôr ako príslušníci francúzskeho oddielu 1. čs. partizánskej brigády M. R. Štefánika vyznamenali v Slovenskom národnom povstaní. J. Spišiak, napriek všetkým rizikám, často aktívne pomáhal ľuďom v najvyššej núdzi a v ohrození života, či už osobnými intervenciami, poskytovaním ochranných preukazov či falošných pasov, alebo aj dočasným ukrývaním v priestoroch vyslanectva. V tom, a nielen v tom, sa J. Spišiak v rovnakom čase a priestore veľmi podobal svojmu známejšiemu kolegovi švédskemu diplomatovi Raulovi Wallenbergovi.

Je pochopiteľné, že za týchto okolností musel byť veľmi obratný a opatrný, aby nezbudil ani len náznak podozrenia u riadiaceho rezortu v Bratislave, maďarských a neskôr hlavne nemeckých bezpečnostných orgánov, ako aj svojich diplomatických kolegov zo štátov hitlerovskej koalície. Zároveň bolo veľmi dôležité udržať si dôveru predstaviteľov nemeckého zastupiteľského úradu, odkiaľ získaval cenné informácie

Za pomoc židovským spoluobčanom bol v roku 2009 in memoriam ocenený izraelským čestným titulom *Spravodlivý medzi národmi* a jeho meno sa skvie na Múre cti v Záhrade spravodlivých v Jeruzaleme.

Nečakaný zvrat v živote J. Spišiaka priniesol záver vojny a vstup sovietskej Červenej armády do Budapešti. Ocitol sa v podobnej situácii ako tí, ktorým doteraz pomáhal. Nepoznáme dôvody, ale v očiach sovietskych orgánov bol nepochybne oficiálnym predstaviteľom krajiny, ktorá s nimi bola vo vojnovom stave a ako vyslanec spravodajsky mimoriadne zaujímavou osobou. Dva dlhé roky prežil v internácii v Sovietskom zväze, kde ho väznili v známej moskovskej Ljublanke. Nerád spomínal na tento čas, paradoxne strávený v spoločnej cele s americkým a nemeckým dôstojníkom. Ťažko niesol, že povojnová československá moc sa nezasadila za jeho skoré prepustenie. Po príchode na Slovensko však pravda o jeho skutočnej činnosti nakoniec zvíťazila a 4. júna 1947 ho Národný súd zbavil všetkých obvinení.

I keď bol ešte istý čas sledovaný Štátnou bezpečnosťou, otvorila sa mu cesta k pôvodnému povolaniu. Ako elitný právnik so skúsenosťami z bankového sektora prispel k budovaniu Štátnej banky československej na Slovensku, pokračoval v akademickej a pedagogickej práci, dosiahol najvyššiu vedeckú hodnosť doktora právnych vied. Publikoval veľké množstvo odborných textov, o čom svedčí aj k publikácii priložená výberová bibliografia.

Rozpracované spomienky však už nestihol dokončiť. Hlavnú zásluhu na tom, že nakoniec vyšli, má dcéra Daniela Kotulova-Spišiaková, jej iniciatíva a húževnatosť boli podporené odbornou vedeckou redakciou rukopisu erudovanými historikmi Miroslavom

Michelom, Valeriánom Bystrickým a Ladislavom Deákom s ďalšími spolupracovníkmi. Treba pevne veriť v úspech a podľa možnosti i podporiť ich ďalší zámer na vydanie diplomatických depeší a ďalších dokumentov z pozostalosti J. Spišiaka..

Knihu Jána Spišiaka *Spomienky z Budapešti 1939 – 1944* odporúčame do pozornosti odbornej i laickej verejnosti. Možno by nemala chýbať ani v knižniciach politikov a kariérnych diplomatov, lebo poučenia z nej sú viac ako nadčasové.

Pavel Šimunič

FUČÍK, Josef. *STÍN JADERNÉ VÁLKY NAD EVROPOU: KE STRATEGII VOJENSKÝCH BLOKŮ, OPERAČNÍM PLÁNŮM A ÚLOZE ČESKOSLOVENSKE LIDOVÉ ARMÁDY NA STŘEDOEVROPSKÉM VÁLČIŠTI V LETECH 1945-1968*. (Praha : Mladá fronta, 2010), 232 s.

Kniha Josefa Fučíka je ďalším z českých príspevků do debaty o operačnom plánovaní v dobe studenej války. Na rozdiel od kníh Petra Luňáka,¹ Vojtěcha Mastného,² Pavla Minaříka a Karla Štěpánka³ alebo Jiřího Fidla⁴ má však Fučíkova kniha spíše reaktivní charakter: jejím cílem je poopravit, upřesnit a doplnit některá fakta týkajících se vojenského operačního plánování v době studené války, polemizovat se závěry jiných autorů a navrhnout odlišný úhel pohledu na celou problematiku.

Kniha je členěna do deseti kapitol (první kapitolu shrnující různé názory na studenou válku z hlediska historie a mezinárodních vztahů napsal Jan Ludvík), ale textem v podstatě prolínají dvě velká témata: za prvé, role jaderných zbraní ve strategickém uvažování Západu (tzn. USA) a za druhé, polemika s tezí, že Varšavský pakt, respektive jeho operační plánování vypracované sovětským generálním štábem, bylo *agresivní*.

V prvních kapitolách autor na základě sekundární literatury a digitalizovaných primárních pramenů rekonstruuje americké úvahy o úloze a použití jaderných zbraní, o jejich roli ve strukturách NATO a také v hrubých obrysoch popisuje vyzbrojovanie jednotek NATO jadernými zbraňami od roku 1945 do konce 60. let. Tyto kapitoly přinášejí dosud chybějící shrnutí těchto poznatků v českém jazyce. Na mnoha příkladech autor poukazuje na skutečnost, že úvahy o masivním použití jaderných zbraní proti nepříteli byly součástí vojenského strategického myšlení USA. Koncem 40. a v 50. letech, kdy byly konvenční síly Západu slabší než síly SSSR a jeho spojenců, mělo jaderné plánování a vyzbrojovanie jednotek svou nepostradatelnou funkci pro udržení strategické rovnováhy, respektive získání převahy. I když strategii hromadné odvety nahradila na začátku 60. let strategie pružné reakce, počítalo se například s nasazením M28 120mm Davy Crockett (jaderný bezzákluzový kanón) určeným pro boj na malé vzdálenosti proti pozemním silám nepřítele, přičemž o jeho použití by se rozhodovalo už na úrovni velitele praporu. Autor se pouští do tohoto exkurzu

¹ LUŇÁK, Petr ed. *Plánování nemyslitelného*. (Praha : Dokořán, 2007).

² MASTNY, Vojtech – BYRNE, Malcolm, ed. *A Cardboard Castle? An Inside History of the Warsaw Pact, 1955-1991* (New York : Central European University Press, 2005).

MASTNY, Vojtech – HOLTSMARK, Sven G. – WENGER, Andreas. *War Plans and Alliances in the Cold War: Threat perceptions in the East and West* (London a New York : Routledge, 2006).

³ ŠTĚPÁNEK, Karel – MINAŘÍK, Pavel. *Československá lidová armáda na Rýnu* (Praha : Naše vojsko, 2007).

⁴ FIDLER, Jiří, 21. 8. 1968: *Okupace Československa: Bratrská agrese* (Praha : Havran, 2003).

do amerického strategického myšlení, poněvadž je přesvědčen, že bez důkladného poznání plánování obou vojenských bloků, není možné dojít k uspokojivým závěrům.

To je zároveň Fučíkova první metodologická výtka vůči výsledkům Petra Luňáka, Vojtěcha Mastného a Projektu souběžné historie NATO a Varšavské smlouvy (*Parallel History Project on NATO and the Warsaw Pact*)⁵ uskutečňovaným od roku 1999 v curyšském Centru pro bezpečnostní politiku, jehož kritice se věnuje v druhé části knihy. Projekt se totiž v rozporu se svým názvem orientoval spíše na Varšavský než na Severoatlantický pakt. Zatímco o Východních přinesl mnoho nových zjištění, skutečně nových poznatků o Západních bylo jako šafránu. Fučík odmítá tezi, že Sovětský svaz, potažmo Varšavský pakt a v něm i Československá (lidová) armáda, byly útočně orientovány, zatímco NATO se omezovalo pouze na obranu svého území a znemožnění vedení války nepřitelem (5. kapitola).

Hlavním argumentem zastánců teze o útočnosti jsou operační dokumenty nalezené ve východoněmeckých, polských a československých vojenských archivech, které popisují útočné operace Varšavského paktu na území nepřitele a rozhovory s někdejšími československými a v menší míře také polskými generály. Nejlepším příkladem je sbírka československých dokumentů editovaná Petrem Luňákem pod názvem *Plánování nemyslitelného*. V dokumentech z let 1964, 1974, 1977, 1986, 1989 a 1990 je v různých obměnách popsán cíl Československého frontu podle následujícího modelu: po napadení států Varšavského paktu silami NATO přechází Varšavský pakt do protiútočného a nezastavuje se na hranici svého území, nýbrž pokračuje přes SRN až do Francie. Tyto operační plány počítaly s různou rychlostí postupu a různým způsobem nasazení jaderných zbraní. Autoři jako Petr Luňák považují tyto dokumenty za důkaz o útočném charakteru Varšavského paktu. Vycházejí přitom z úvahy, že pokud komunistické diktatury měly ambice rozšiřovat svoji sféru vlivu a v přísně tajných dokumentech plánovaly útočné operace na cizím území, je možné jejich alianci označit za „útočnou“.

Fučíkova antiteze zní, že autoři těchto myšlenek pokračují v ideologizovaném pohledu na SSSR z dob studené války jako na *sovětskou hrozbu*. Pokračují tím ve vyprávění příběhu o expanzivní, agresivní „říši zla“, vůči které je třeba se bránit. Na operační plánování a uvažování se dívají skrz ideologické brýle, které jim znemožňují nezaujatý pohled. Udržet hodnotovou nestrannost je běžným problémem humanitních oborů. Každý z autorů sleduje určité cíle, některá fakta upřednostňuje na úkor jiných, zadání výzkumného cíle v sobě někdy skrývá i závěr. Ani Fučíkova práce není zcela oproštěna od tohoto problému a autor to sám naznačuje – od bývalého důstojníka československé armády je těžko možné čekat, že se oprostí „od nezapomenutelných prožitků té doby“ (s. 14). Tento tón nezazní jen v úvodu knihy, ale i v docela nevinné poznámce na jejím konci (která navíc nemá souvislost s tím, o čem kniha je), v níž autor zmiňuje, že zaznamenal vydání 7. dílu Dějin československé armády⁶ a že tato kniha by jistě byla „přivítána většinou bývalých vojáků ČSLA, kteří v té době ještě sloužili s pocitem, že tak činí ve prospěch své vlasti“ (s. 226). Tím autor odkrývá své postoje podobně jako Petr Luňák opakovanými narážkami na inteligenci východních generálů nebo historiků o učitelích z vojenské katedry v Praze-Motole. Fučík si navíc v této poznámce zároveň protiřečí, protože v závěru knihy uvádí jako jedno z otevřených témat pro další výzkum vztah vojáků ČSLA k jejich službě. Zde však předjímá, že zřejmě

⁵ Výsledky projektu jsou uveřejňovány na internetové stránce <http://www.php.isn.ethz.ch>.

⁶ BÍLEK, Jiří – LÁNÍK, Jaroslav – MINAŘÍK, Pavel – POVOLNÝ, Daniel – ŠACH, Jan. *Československá lidová armáda v koaličních vazbách Varšavské smlouvy: květen 1955 – srpen 1968* (Praha : Ministerstvo obrany – AVIS, 2008).

existovala velká skupina vojáků, kteří „*sloužili s pocitem, že tak činí ve prospěch své vlasti*“ a nikoliv třeba s pocitem, že jde o dvě zabitá léta, že válka stejně nebude, že je ČSLA institucí hloupou a zbytečnou atd. Fučíkovým silným argumentem je nicméně kritika práce s prameny. Luňák a Mastný vycházejí z dokumentů nalezených v českých, německých a polských archívech. Nejdůležitější sovětské archívy zůstávají ovšem nepřístupné a z dokumentů sovětského původu se tak zatím podařilo získat pouze střípky. Nikterak pozitivnější je situace v případě archivů NATO a USA, z nichž operační dokumenty rovněž ještě nemohly být vytěženy. Fučík tudíž upozorňuje na malou pramennou základnu a vypomáhání si prameny typu Tajné řeči ministra obrany maršála Žukova přednesené ve východním Berlíně v březnu 1957, která je interpretována jako důkaz o tom, že SSSR chtěl zahájit válku jako první. Podle Fučíka však šlo již o Žukovovu labutí píseň, o popuštění uzdy fantazii, nikoliv o hodnověrné svědectví o operačních plánech SSSR, protože Žukov byl nedlouho předtím odstraněn z politbyra a připravoval se jeho konec i v pozici ministra (s. 126).

Značnou část knihy věnuje Fučík hledání odpovědi na závěry PHP, a sice že Východ plánoval útok proti Západu, zatímco Západ se chtěl jenom bránit. V kapitole *Kdo dá první ránu – útok a obrana ve vojenském umění* upozorňuje na skutečnost, že považovat plánování útočných operací za důkaz o agresivních záměrech je z hlediska vojenské teorie nesmysl, protože žádná armáda nemůže fungovat bez plánování útočných operací, v nichž přebírá iniciativu a které vedou k vítězství v boji. Čistě obranné manévry nemohou přinést vítězství. Podle Fučíka je tudíž ztotožňování útočné operace s agresivitou z hlediska vojenské strategie nesprávné. Základem strategie je souhra obranných a útočných manévrů. To přitom uznával nejen Polní řád ČSLA, ale i například Polní řád armády USA z roku 1993 a 2005. „Lze tedy s jistotou tvrdit, a to i při pramenné nouzi a za nedostupnosti dosud utajované dokumentace, že *útočné operace (na strategické i operační úrovni) plánovaly souběžně obě strany,*“ uzavírá Fučík úvahy o útočných a obranných operacích (s. 135). Mnohokrát opakovanou, tehdy platnou zásadu NATO nebojovat mimo své území Fučík odmítá jako strategický omyl, který by v případě války nemohl vést k vítězství NATO. Uvádí hypotetický scénář: Varšavský pakt zahájí útok proti Západu, ale přecení své síly a je zatlačen zpět. Kdyby se ale při tomto protiútokem postupující síly NATO zastavily na hranici svého území a přešly do obrany, místo aby přenesly pokračování boje na území protivníka, vytvořily by tím ideální cíle pro protiútok Varšavského paktu například ve formě jaderných úderů a touto chybou by si zařídily hořkou porážku (s. 136-137).

Zajímavé jsou kapitoly o operačních dokumentech z českého Vojenského ústředního archívu (kap. 7 a 8), které polemizují s jejich interpretací provedenou Petrem Luňákem, Karlem Štěpánkem a Pavlem Minaříkem. Fučík zaprvé pedanticky upozorňuje, že Luňák vydává některé dokumenty za něco jiného, než čím podle Fučíka doopravdy jsou (např. pouze dva z devíti dokumentů vztahujícím se k období 1950 – 1968 je podle něj možné označit jako „operační plány“). Autor pečlivě a kriticky zhodnocuje Plán použití československé armády z roku 1964 a kloní se k názoru, že není možné tento dokument považovat za platný operační plán, ale spíše za *aide-mémoire* určený pro informaci např. vrchního velitele ČSLA Antonína Novotného. Zatímco pro Luňáka, Štěpánka a Minaříka je samozřejmé, že dokument je psaný rukou v ruštině a existuje jenom jediný exemplář, pro Fučíka jsou právě tyto skutečnosti důvodem k pochybám o hodnověrnosti takové dokumentu. Jak mohla probíhat koordinace se sovětským generálním štábem, kdyby existoval jenom jeden jediný exemplář tohoto plánu? ptá se autor. A jak je možné, že se v tomto plánu hovoří o „Jablonci“ (odstavec 6), které v ČSSR byly celkem čtyři? Je škoda, že autor končí svůj výklad v roce 1968

a nedozvíme se jeho názory na fakta vztahující se k 70. a 80. letům, především na operační plány psané již strojem a přesto někdy vyhotovené pouze v jediném exempláři.

Fučík volá po odideologizování zkoumání vojenských aspektů studené války, po převedení dosavadního zkoumání studené války „z *politických a ideologických pozic na úroveň strategickou a operační*“ (s. 211). Problémem studia vojenské strategie NATO a Varšavské smlouvy nevyplývá jen ze skutečnosti, že NATO „vyhrálo“ a vydrželo až dodnes a Varšavská smlouva se rozpustila, ale také z hodnot, které oba pakty měly za cíl bránit. Přísně vojensko-strategické hledisko pro hodnocení operačních plánů obou paktů se tak často opravdu mísí s politickými kritérii, především se skutečností, že SSSR využíval prostřednictvím Varšavského paktu jeho ostatní členy k zajištění vlastní bezpečnosti. Závěry, ke kterým Fučík míří, totiž že dokud nebudeme vědět o plánování obou bloků víc, nelze vyloučit, že obě strany řešily stejné dilema obdobnými strategickými kroky, jsou v přímém rozporu se závěrem Petra Luňáka, který tyto názory připisuje „otevřeným i skrytým odpůrcům NATO“.⁷

Bude zajímavé, jestli do budoucna obstojí názor, že sovětsí strategové byli v plánování budoucí války méně soudní než američtí a odtud odvozená představa, že Sověti chtěli jaderné inferno, zatímco Američané byli v otázce použití atomových zbraní nejpozději od začátku 60. let opatrnější. Vystačily si USA a NATO skutečně jenom s obranným plánováním a chtěl SSSR prostřednictvím Varšavského paktu skutečně dojít až k Atlantickému oceánu? Jakou roli přisuzovaly operační plány Západu menším armádám NATO? Fučík v závěru upozorňuje, že stále ještě nevíme, jaké byly strategické a operační cíle obou vojenských bloků a stále chybí fundované zhodnocení Československé lidové armády.

I když kniha *Stín jaderné války nad Evropou* nepřináší převratná fakta, Josef Fučík poukázal na některá rizika výzkumu vojenských strategií obou bloků, především na možné nebezpečí ukvapených závěrů a jednostranných interpretací. Fučíkovu knihu nelze shrnout do štěpného titulku tak jako práce Luňáka, Mastného nebo Piotrowského,⁸ ale je možné se jejími mnohými impulzy nechat inspirovat k dalšímu výzkumu.

Václav Šmidrkal

⁷ LUŇÁK, Petr. ed. *Plánování nemyslitelného* (Praha : Dokořán, 2007), 81.

⁸ PIOTROWSKI, Paweł. „Desant na Danię“, *Wprost*, 23. června 2002.

NÁZORY A POLEMIKA

Vážená redakčná rada,

vo *Vojenskej histórii* č. 1/2010 bola uverejnená recenzia na moju knihu *Telepesek és telepes falvak Dél-Szlovákiában a két világháború között* [Osadníci a osadnícke dediny na južnom Slovensku medzi dvoma svetovými vojnami.] *Somorja : Fórum Kisebbségkutató Intézet*, 2008 napísaná Ferdinandom Vráblom.

Keďže recenzia obsahuje nepravdivé tvrdenia o mojej knihe, ktoré poškodzujú moju odbornú česť, žiadam vás o uverejnenie nasledujúceho príspevku.

Reakcia na „recenziu“ Ferdinanda Vrábla (*Vojenská história*, 2010, č. 1, s. 128-134)

Jedným z najdôležitejších meradiel historikovej práce sú reakcie od čitateľov. Na svoju knihu *Telepesek és telepes falvak Dél-Szlovákiában a két világháború között* [Osadníci a osadnícke dediny na južnom Slovensku medzi dvoma svetovými vojnami.] *Somorja : Fórum Kisebbségkutató Intézet* 2008, 286 s. som už nazbieral nemálo reakcií, od odborníkov, ako aj od laikov. Drvivá väčšina z nich mala pozitívny ráz. Samozrejme, keďže ide o knihu v maďarskom jazyku, väčšinu pozitívnych reakcií som dostal od Maďarov. Pochvalné slová som dostal aj od Slovákov – medzi nimi aj od takých, ktorých vôbec nepoznám. Napriek tomu, že slovenskí kolegovia vo všetkom s mojimi závermi nesúhlasili, moju odbornosť a spôsob spracovania problematiky nikto nenapádal.

Jedinou výnimkou je reakcia, ktorá bola uverejnená z pera Ferdinanda Vrábla v 1. čísle časopisu *Vojenská história* z roku 2010. Tá však obsahuje toľko nepresností, ba nepravd a budí dojem takej odbornej nespôsobilosti, že považujem za potrebné na ňu reagovať.

Recenzia je dobrá, ak v sebe nesie aj dostatočné množstvo subjektivity. V prípade, keď za subjektívnym názorom nestojí dostatočná odborná erudovanosť je to však opačne. Žiaľ, recenzia F. Vrábla je práve tento prípad. Samozrejme, nejde o to, že recenzent má iný názor na dejiny prvej republiky a dejiny maďarskej menšiny, než ja. Aj keď s jeho názorom nesúhlasím, zvažujem ho. Jeho recenzia je však plná takých dezinformácií, a – treba povedať otvorene – nepravd, na ktoré musím zareagovať.

1.

Skoro celá prvá polovica recenzie je výkladom, ako recenzent vníma maďarskú historiografiu, pričom autor vôbec nerozlišuje medzi jednotlivými autormi, jednotlivými smermi, ale „an bloc“ sa zmieňuje o „*maďarských historikoch*“. Tento nacionalistický uhol pohľadu je však skresľujúci. Maďarská historiografia, ktorá je takisto nejednotná ako slovenská, nemá jednotný názor ani na prvú republiku, ani na pozemkovú reformu. Keby pán Vrábel čítal diela Ignáca Romsicsa a Miklósa Zeidlera na jednej strane a, povedzme, Lászóa Gulyása alebo Ernóa Raffaya na druhej strane, tak by zistil, aká názorová priepasť je medzi týmito pánmi. Ja by som sa v žiadnom prípade neopovážil hodnotiť slovenskú obec historikov podľa toho, čo som sa vo Vráblovej recenzii dočítal. Môj názor na slovenských kolegov je v tomto smere lepší.

2.

To, že ma recenzent kvôli kritike národnostnej politiky prvej ČSR označuje za jedného z troch najneobjektívnejších kritikov Československa (ďalší dvaja sú podľa neho K. Vadkerty a Gy. Popély), pripisujem na vrub jeho malej sčítanosti, keďže viacerí mladí kolegovia ma v tomto zmysle jednoznačne prekonajú. Ale to, že „*obaja autori* (čiže Popély a ja – pozn. A.S) *zabudli porovnať 'zlé' Československo s – podľa nich – ideálnym horthyovským Maďarskom*“ (s. 131), je už len jeden z typických výmyslov recenzenta. Po prvé, témou môjho historického pojednania je Československo a s dejinami horthyovského Maďarska som sa nikdy profesionálne nezaoberal a ani to nemám v úmysle. Na to sú iní odborníci. Samozrejme, že na horthyovské Maďarsko mám svoj – a nie príliš lichotivý – názor: bol to autoritatívny parlamentný režim, v ktorom boli mnohé politické a občianske práva oklieštené. A ak by recenzent poznal moje práce, tak by vedel, že ani o tom nepochybujem, že prvá Československá republika bola oveľa demokratickejším štátom, ako vtedajšie Maďarské kráľovstvo. Takže, žiadne výmysly, pán Vrábel.

Samozrejme, o tom či bola československá národnostná politika dvojtvárna (čo tvrdím a čo mi Vrábel vyčíta), sa dá a aj je potrebné diskutovať.¹ Dnešná česká odborná literatúra² už priznáva chyby, ktorých sa voči sudetským Nemcom vtedajšia československá vládna moc dopustila. Slovenská zas vehementne kritizuje postoj Prahy voči slovenským národno-emancipačným snahám. Aj preto by bolo čudné, keby sme boli výnimkou práve my – Maďari, voči komu by bola pražská politika úplne korektná. Naopak si myslím, že sudetským Nemcom dovoľovala Praha viac ako Maďarom (napr. v praxi používania jazyka národnostných menšín, alebo v školstve), hoci za tento rozdiel bola istote zodpovedná aj maďarská politika na Slovensku, ako aj nezmierlivý postoj Budapešti voči ČSR. Dvojtvárnosť československej národnostnej politiky vidím hlavne v tom, že na jednej strane existovala celkom korektná ústava a celkom korektný národnostný zákon (hoci jeho formulácia dopustila ľubovoľnú interpretáciu, čo pri schválení jazykových nariadení v roku 1926 vláda využila na posilnenie pozícií československého jazyka voči jazykom menšín), ale v praxi bola rovnoprávnosť národností neraz porušovaná. Stačí sa pozrieť len na personálnu politiku. Slovenská historiografia sústavne – a právom – kritizuje, že v štátnej správe, alebo v dôstojníckom zbore boli Slováci podpriemerne zastúpení. O tom sa však len málokedy rozpráva, že maďarská menšina, ktorá tvorila podľa sčítania ľudu z roku 1930 4,8 % obyvateľstva krajiny, mala v štátnej správe len 0,4 %-né zastúpenie.³ Čiže z 34 380 zamestnancov štátnej pošty bolo len 138, ktorí sa hlásili k maďarskej národnosti. To v praxi znamenalo, že nielen vysokí úradníci na poštách, ale skoro celý personál a aj dedinskí poštovní doručovatelia boli československej národnosti – aj v maďarských dedinách. Medzi 17 703 dôstojníkmi a rotmajstrami československej armády boli len 24 Maďari⁴ a medzi 483 dôstojníkmi polície nebol ani jeden Maďar.

¹ O tejto problematike pozri SIMON, Attila. *Egy rövid esztendő krónikája. A szlovákiai magyarok 1938-ban* [Kronika jedného krátkeho roku. Maďari na Slovensku v roku 1938]. Somorja : Fórum Kisebbségkutató Intézet, 2010.

² Napríklad KURAL, Václav. *Konflikt místo spoločenství. Češi a Němci v československém státě (1918-1938)*. Praha : Ústav mezinárodních vztahů, 1993.

³ AUTGM, f. E. Beneš, šk. 73, R133/4.

⁴ ČAPLOVIČ, Miloslav. Postavenie a profesionálny rast slovenských dôstojníkov v československej brannej moci v rokoch 1920–1939. In *Vojenská osveta*, 2006, s. 61.

Samozrejme, to bol len jeden príklad a takisto sa nájdu aj príklady dokazujúce pozitíva československej národnostnej politiky. Dôležité však je mať o zajištění a prameňmi doložené argumenty a nielen púšťať také frázy, že Maďari „*hoci mali zabezpečené všetky občianske práva v súlade s ústavou a ďalšími zákonmi, podobne ako všetci ostatní štátni príslušníci, neboli schopní prikloniť sa k občianskemu princípu*“ (s. 129).

3.

Pre mňa z dosť nepochopiteľných dôvodov mi recenzent zazlieva, že konštatujem fakt, že ústava republiky bola vypracovaná a schválená bez účasti Nemcov a Maďarov. („*Pretože do dočasného národného zhromaždenia boli výlučne pozvaní Česi a Slováci, už vtedy sa rozhodlo o tom, že ústava nového štátu bude schválená bez účasti príslušníkov národnostných menšín.*“⁵). V tejto súvislosti recenzent tvrdí, že vinníkmi za tento stav boli Maďari, keďže sa podobne ako Nemci „*na legislatívnych prácach odmietali zúčastniť*“ (s. 133). Myslím si, že v tomto prípade ide o otázku, ktorú historiografia ešte dostačujúco nevyriešila, preto, tvrdenie recenzenta nie je dostatočne podložené. To, že v čase založenia republiky dostala sudetonemecká politika dvakrát ponuku od českej strany na vstup do zákonodarného zboru a aj do vlády, je všeobecne známe.⁶ Keďže však o podobnej ponuke Prahy smerom k maďarskej politike nevieme, nemôžeme ani tvrdiť, ako to robí Vrábek, že Maďari tiež odmietli účasť na moci. Ba naopak. Dostupné pramene svedčia o tom, že aj keď väčšina maďarských verejných činiteľov trvala na ideí svätoštefanského Uhorska, z praktických dôvodov spoluprácu s česko-slovenskou väčšinou á priori neodmietla. Napríklad viacerí maďarskí verejní činitelia, ktorí boli začiatkom roku 1919 vymenovaní do bratislavského župného výboru, prijali ponúknuté funkcie, čo vo svojom vyhlásení prečítanom Aurélom Bartalom odôvodnili tým, že „*len takto môžu slúžiť a obhajovať názory tej časti obyvateľstva župy, hlavne Maďarov, ktorá stojí na tej istej platforme ako oni*“.⁷

4.

Na strane 133 píše recenzent nasledujúce: „*O Simonovom spôsobe uchopenia témy, okrem state o literatúre a jej kritickom ocenení, veľmi názorne hovorí aj kuriózna výčitka adresovaná Eve Vrabcovej, že vraj sa vo svojej práci o pozemkovej reforme priveľmi opierala o archívne pramene (!?). Autor sa zrejme domnieva, že maďarská opozičná tlač a stranícke propagandistické materiály sú dôveryhodnejšie ako úradné spisy. Ani jeden zdroj informácií nie je potrebné nadradovať, ale ani vylučovať, k najobjektívnejšiemu poznaniu sa dospeje len konfrontáciou rôznych zdrojov.*“ V tomto prípade sa recenzent znova pokúsil o cieľavedomé skreslenie mojich slov. O spomínanej štúdii E. Vrabcovej,⁸ ktorú som v texte označil za najdôležitejšiu slovenskú prácu o kolonizácii južného Slovenska, som okrem iného napísal: „*Jej štúdia, ktorá sa líši od doteraz spomínaných prác tým, že je založená na*

⁵ SIMON, Attila. *Telepesek és telepes falvak Dél-Szlovákiában a két világháború között*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet, 2008, s. 24.

⁶ Vid' napr. KÁRNIK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918–1938). Díl I. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918–1929)*. Praha: Libri, 2003, s. 41.

⁷ ANGYAL, Béla. *Dokumentumok az Országos Keresztényszocialista Párt történetéhez 1919-1936*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet, 2004, s. 41. Na konci vyhlásenia však zdôrazňovali aj to, že ich účasť vo výbore ešte neznamená, že by uznali existujúci stav za právoplatný.

⁸ VRABCOVÁ, Eva. Kolonizácia južného Slovenska a Podkarpatskej Rusi v Československej pozemkovej reforme. In *Slovenská archivistika*, 2002, roč. 37, č. 1-2, s. 57-74. a 55-80.

vlastnom archívnom výskume, má však tú chybu, že k údajom ŠPU sa postavila bez kritiky. Dôsledkom toho zo zoznamu ktorý autorka zostavila, chýbajú mnohé súkromné kolónie.”⁹ Takže ja som Vrabcovej nevyčítal to, čo tvrdí recenzent, ale práve to, o čom ma chcel vyškoliť, čiže chýbajúcu konfrontáciu rôznych zdrojov.

5.

Na 132. strane recenzent tvrdí, že tak ako ostatná maďarská odborná literatúra, aj moja kniha zabúda zdôrazňovať „že z hľadiska modernizácie poľnohospodárskej technológie mala pozemková reforma veľký význam,“ a že kolonisti na južné Slovensko priniesli pokrokovjšie metódy v hospodárení.

Pravdou však je, že aj keď z hľadiska maďarskej menšiny považujem kolonizáciu za negatívny jav, nezabudol som spomenúť ani pozitívne stránky procesu pozemkovej reformy. Na 47. strane mojej knihy som, okrem iného, napísal, že „reforma pozitívne prispela k urovňaniu spoločenských rozdielov a bola dôležitým momentom procesu spoločenskej modernizácie“. Na 142. strane zase vyzdvihujem úlohu moravských kolonistov, o ktorých píšem, že „oni v ovocinárstve alebo v plemennom chove ukázali nasledovania hodnú cestu pre tamojšie maďarské obyvateľstvo a vydobyli si uznanie“.

6.

„V záujme získania vhodných hraníc sa československé vedenie chopilo nielen diplomatických a propagandistických nástrojov, ale dokonca aj násilných vojenských prostriedkov“¹⁰ – cituje recenzent z mojej knihy a potom pokračuje: „Autor akosi zabúda na to, že vojensky sa musela ČSR angažovať hlavne preto, lebo Uhorsko/Maďarsko vôbec ani po prehratej vojne nepovažovalo za potrebné dodržiavať prímerie a opakovane ho porušovalo, a napokon vojenské akcie znovu rozpútalo formou ozbrojených akcií Maďarskej republiky rad a jej „sesterskej“ a ňou inšpirovanej Slovenskej republiky rad. Simonovi však z toho všetkého vychádza len obraz „agresie“ ČSR (...) Jedným z vrcholných príkladov autorovej objektivity je totiž dnes až smiešne vyznievajúce tvrdenie o agresii ČSR proti Maďarskej republike rad (s. 25, poznámka č. 71). Simon si neuvedomuje, že to vlastne preberá zo staršej marxistickej spisby, ktorú často s chuťou kritizuje“ (s. 133).

To, že sa recenzentovi zdá divné, že kritizujem marxistickú literatúru, je opätovne taká poznámka, s ktorou sa nedá čo robiť. Ale to, že moje tvrdenie ohľadne rozpútania vojenského konfliktu medzi ČSR a Maďarskou republikou rád považuje za smiešne, svedčí len o úrovni jeho vedomostí. Ak by totiž dôsledne preštudoval relevantnú literatúru, tak by zistil, že tento konflikt sa začal útokom československej armády s cieľom dosiahnuť hranice, ktoré by korešpondovali s maximalistickými predstavami pražského vedenia. Československá armáda prekročila demarkačnú čiaru dňa 27. apríla 1919. Maďarská protiofenzíva, v pozadí ktorej, samozrejme, stála aj snaha znovu dobyť stratené územie, prišla len v druhej polovici mája.¹¹

7.

„Tak isto nie je vhodné – aj keď v Simonovej knihe sa nájde aj niekoľko takých obrázkov – pripomínať tragický osud mnohých kolonistov na južnom Slovensku” – píše recenzent na 132. strane, čím chcel asi vsugerovať čitateľovi, že som vedome vynechal tému utrpenia

⁹ SIMON, ref. 6, s. 20-21.

¹⁰ Tamže, s. 25.

¹¹ Dátumy sa dajú kontrolovať v hocijakej odbornej práci. Pozri napr. HRONSKÝ, Marián. *Boj o Slovensko a Trianon 1918–1920*. Bratislava : Národné literárne centrum, 1998, s. 169-172.

kolonistov po Viedenskej arbitráži. Realita je však taká, že tejto otázke som venoval celú kapitolu (IX. kapitola: kolonisti vo víchrici dejín, s. 187-217.) Ľutujem, že recenzent sa tak ďaleko v preštudovaní mojej knihy už nedostal, lebo tam by sa mohol dočítať nielen o tom, že koľko bolo kolonistov, ktorí opustili arbitrážne územie pred príchodom maďarských ozbrojených síl, koľko ich bolo vyhnaných po 10. novembri, ale aj o tom, kde boli títo ľudia evakuovaní a ako vyhnala českých a moravských kolonistov slovenská autonómna vláda.

8.

Vrábel na strane 132 tvrdí: „*Pre autorovu objektivitu je veľmi významné, že sa neznieňuje ani o takom známom prípade atrocít proti našim kolonistom, k akému došlo v Gbelciach, kde boli medzi tamojšími kolonistami – väčšinou pôvodom Čechmi prisťahovalými z Ruska – aj tri obeť na životoch*“ a zasa klame. Ak teda prečítal moju knihu, musí vedieť, že s prípadom kolonistov z kolónie Kőbölökút (dnes Gbelce) som sa podrobne zaoberal.¹² K prípadu som citoval aj z maďarského archívneho prameňa, a navyše – keďže som v Gbelciach našiel ešte starých ľudí, ktorí sa pamätali na prípad – dodal som aj to, že podľa spomienok dedičanov v prestrelke zahynuli nie traja, ale štyria kolonisti.

9.

Na konci svojho pamfletu umiestnil Vrábel ešte jedno absurdné obvinenie, ktorému asi rozumie len on sám, a ktoré veľmi príznačne ilustruje, ako on vidí poslanie historikov a ako sa zamýšľa nad prácou iných: „*A tak na záver možno konštatovať, že toto dielo je prehľadnou prácou, z ktorej sa záujemca o problematiku pozemkovej reformy môže o mnohom presvedčiť – pri uvedení si pozície, z ktorej autor k jej písaniu pristupoval. Možno sa z nej poučiť nielen o pozemkovej reforme, ktorej kladne stránky sa pri dobrej vôli dajú nájsť v teréne na južnom Slovensku dodnes, ale aj o tom, ako možno v našej dobe zdanlivo len historické témy postaviť celkom jasne a priehľadne do služieb súčasných pochybných politických snáh.*“ (s. 133) Recenzenta musím opätovne sklamať, lebo ja nie som politik, ani nepolitizujem a, hlavne, nemiešam politiku s históriou. Myslím si, že téma, ktorú som spracoval, je ozajstne historická a nielen zdanlivo, ako recenzent píše. O tom však, či príspevok pána Vrábela je naozaj odborný alebo len zdanlivo, už nemusíme pochybovať. Na túto otázku dal mojím prístupom recenzent sám jasnú odpoveď.

PS:

„*Recenzent je človek, ktorý je schopný knižku pochopiť, utvoriť si o nej vlastný názor a zrozumiteľne, jasne, adresne a prístupne ho zveriť papieru. Nik preto nedokáže recenzovať všetky knižky, pretože žiadna knižka nie je určená všetkým čitateľom. V prípade nedostatčného vedomostného či skúsenostného pozadia môže dôjsť k nepochopeniu textu a následne k skreslenému výkladu. Rozmyslite si teda dobre, čo sa chystáte recenzovať*“ – píše Miloš Ferko v príručke mladého novinára¹³ a tieto slová by mal zvážiť aj Ferdinand Vrábel. Recenzia totiž – aj keď v našich končinách jej význam býva podhodnotený – patrí medzi najťažšie žánre. Recenzent musí poznať nielen recenzované dielo, ale aj relevantnú odbornú literatúru, lebo len takto môže zvážiť odborný prínos recenzovanej práce.

Attila Simon

¹² SIMON, ref. 6, s. 198-199.

¹³ FERKO, Miloš. Ako písať recenzie. Príručka mladého novinára. <http://www.fantazia.sk/clanok/ako-pisat-recenzie>

ANOTÁCIE, GLOSY

HEŘTOVÁ, Y. *GALLIPOLI 1915. MÍSTO PRO TISÍC BRITSKÝCH PUŠEK.* Praha : Mladá fronta, 2010, 256 s.

Dardanely boli odjakživa významným miestom v dejinách ľudstva a svoju rolu zohrali aj počas prvej svetovej vojny, keď sa tu uskutočnila operácia spojeneckých vojsk proti Turecku, ktorá sa však skončila ich neúspechom a evakuáciou vojakov.

Autorka svoju knihu rozdelila do desiatich častí, ktoré sú ďalej rozdelené na kapitoly a doplnené fotografiami. Ako prínos možno tiež označiť, že nechýba ani zoznam použitej literatúry.

Úvodná časť knihy je venovaná stavu tureckej armády pred vypuknutím prvej svetovej vojny a snahe Nemecka získať si Turecko na svoju stranu v prípade vojenského konfliktu. Toto úsilie nakoniec viedlo v roku 1913 k vyslaniu nemeckej vojenskej misie do Turecka na čele s generálom Limanom von Sanders. Ten stál pred neľahkou úlohou zreformovať zanedbanú armádu, ktorá sa nachádzala v katastrofálnom stave. Konečná zmluva medzi Nemeckom a Tureckom bola podpísaná 2. augusta 1914 a Nemecko mohlo podľa nej plne disponovať tureckou armádou za poskytnutie vojenskej misie Turecku v prípade vojny. Nemecko mu tiež poskytlo dva svoje veľké krížniky Breslau a Goeben, ktoré neskôr ostreľovali ruské čiernomorské prístavy.

Po vypuknutí prvej svetovej vojny mal najväčší záujem na začatí vojenských operácií na polostrove Gallipoli Winston Churchill. Úspešnou operáciou sa mala otvoriť cesta pre materiálnu pomoc Rusku, ktoré sa ocitlo v izolácii. Pôvodné plány nepočítali s pozemnou operáciou, ale len s využitím námorných síl. 19. februára 1915 sa tak začala prvá námorná bitka o Dardanely, kto-

rej úlohou bolo zničiť turecké pevnosti na pobreží. To sa však podarilo iba čiastočne, a bez väčších úspechov sa skončila aj bitka 18. marca 1915. Najväčšiu hrozbu pre lode predstavovali míny umiestnené v zálive a nemecké húfnice umiestnené v zastaraných tureckých pevnostiach.

Začalo sa preto uvažovať o vojenskom výsadku, aj keď tento plán nebol v Londýne prijímaný s nadšením. Na jar 1915 bol však predsa len schválený návrh na vylodenie vojakov, ktorí mali vyčistiť pevnosti a obsadiť Istanbul. Operácia sa začala 25. apríla a na pobreží sa vylodili ako prvé francúzske jednotky a bez väčších problémov obsadili pobrežie okolo Kum Kale a vytvorili tam opevnený systém zákopov. Britské jednotky sa vylodili v juhovýchodnej časti polostrova. Problémy čakali vojakov pri pevnosti Sedd el bahr, kde Turci sústredili množstvo guľometov a vojaci boli tak ihneď po vylodení vystavení ich priamej palbe. Rovnako skončilo aj vylodenie pri pevnosti Tekke Burna na najjužnejšom bode polostrova, kde boli vybudované dobre ozbrojené turecké zákopy.

Po katastrofálnom výsledku vylodenia sem bol odvelený austrálsky a novozélandský zbor známy pod skratkou Anzac (Australian and New Zealand Army Corp), doplnený o indické jednotky pod vedením generála Birdwooda a 29. britská divízia.

V noci z 24. na 25. apríla 1915 opustilo 8 000 mužov prístav v Mudrose a malo sa vylodiť v myse Gaba Tepe. Vylodenie nakoniec prebehlo asi o kilometer severnejšie a narazilo na dobre ozbrojené turecké jednotky pod velením Mustafu Kemala. Po urputných bojoch sa Anzacu podarilo postúpiť len asi o 2 kilometre. Posily vyčerpaným vojakom prišli až 28. apríla, keď sa vylodili 4 prápory kráľovskej námornej pechoty. Avšak ani tak nebol zaznamenaný výraznejší pokrok a od mája do augusta tu prevládla zákopová vojna podobná tej na západnom fronte v Európe. 21. apríla 1915 sa tu vylodila aj 1. francúzska divízia ge-

nerála Mashona, a tak sem Turci postupne stiahli všetky svoje voľné divízie, ktoré však trpeli nedostatkom zásob. Front sa tak ocitol v patovej situácii, ktorú mal vyriešiť výsadok ďalších spojeneckých jednotiek v auguste 1915. Tie však nepostúpili dostatočne ďaleko od pobrežia, a tak tu zákopová voja pokračovala až do januára 1916.

22. januára rozhodla vojenská rada, že neúspešná spojenecká operácia bude ukončená a vojaci definitívne opustia gallipolský polostrov. 19. – 20. decembra 1915 bola evakuovaná Suvelská zátoka a 23. decembra mys Helles. K posledným bojom došlo 7. januára 1915, keď sa na polostrove nachádzalo ešte 19 000 spojeneckých vojakov. Celkové straty predstavovali 120 000 mŕtvych, zranených a nezvestných spojeneckých vojakov a 186 000 tureckých vojakov.

J. Zaťková

LAWSON, Don. *SPOJENÉ STÁTY V PRV-
NÍ SVĚTOVÉ VÁLCE.* Praha : Naše vojsko,
2009, 119 s.

Časovo krátka, ale o to významnejšia prítomnosť amerických vojsk na európskych bojiskách počas prvej svetovej vojny si určite zaslúži pozornosť čitateľov. Americký autor Don Lawson čitateľsky pútavou formou približuje pôsobenie a osudy amerických vojakov bojujúcich po boku francúzskych a britských jednotiek na západnom fronte. Knihu rozdelil do jedenástich kapitol, v ktorých sa snaží vylíčiť účasť amerických vojakov vo vojne a pritiahnúť čitateľovu pozornosť priblížením osudov niektorých konkrétnych vojakov, aby tak lepšie pripomenul tragiku vojny, ktorou ľudia trpeli.

Po vypuknutí prvej svetovej vojny 28. júla 1914 zostávali Spojené štáty neutrálne až do roku 1917, keď Nemecko obnovilo neobmedzenú ponorkovú vojnu. Až po potopení viacerých amerických lodí súhlasil kongres

so zapojením sa do vojny. K vyhláseniu vojny Nemecku došlo následne 6. apríla 1917. Na čelo amerických expedičných síl bol vymenovaný generál John J. Pershing, ktorý mal za sebou bohatú vojenskú kariéru a začalo sa s organizovaním síl, ktoré mali byť presunuté na európsky kontinent. Aby sa dosiahol dostatočný počet vojakov, bol už v máji tohto roku prijatý zákon o všeobecnej brannej povinnosti, čím sa zaviedli všeobecné odvody vojakov. Po ich výcviku v USA bola hlavnou úlohou ich bezpečná preprava do Európy, pretože hrozilo veľké nebezpečenstvo torpédovania lodí nemeckými ponorkami. Aby toto nebezpečenstvo bolo eliminované do čo najvyššej miery, bol zavedený systém konvojov lodí. Tak sa bez väčších problémov podarilo presunúť vojakov do Francúzska a zriadiť hlavné veliteľstvo v Paríži. To sa v septembri presťahovalo z Paríža do Chaumontu a začalo sa s organizovaním čisto amerických jednotiek, pretože Pershing nesúhlasil s návrhom, aby sa americkými vojakmi dopĺňali francúzske a britské straty, ale mala byť zachovaná samostatnosť amerického vojska. Počas vojny USA postavili dovedna 93 divízií, z nich 42 bolo prepravených do Francúzska a 30 z nich sa aj zapojilo do bojov. Prví americkí vojaci však nezahynuli v boji, ale pri ostreľovaní nemocnice v Danes Camiliers 4. septembra 1917. Americké jednotky sa postupom času vyznamenávali v bitkách proti pokusom nemeckej armády o poslednú ofenzívu smerom na západ, a tak bola v auguste 1918 vytvorená samostatná americká Prvá armáda. Jej prvá ofenzíva sa uskutočnila pri St. Mihiel 12. septembra 1918 a úspešne sa skončila vytlačením Nemcov 16. septembra. O dva týždne neskôr nasledovala ďalšia úspešná ofenzíva, tentoraz v priestore Maasa – Ardeny. Tu mali Nemci vybudované obranné postavenia až do hĺbky 20 km. Ofenzíva sa začala 26. septembra. Od 1. novembra sa začali útoky na Hindenburgovu líniu, teda na poslednú líniu nemeckého obranného

systemu. Celá ofenzíva nakoniec trvala 47 dní a zúčastnilo sa na nej 53 407 Američanov. Postup americkej armády sa zastavil až po ukončení prvej svetovej vojny 11. novembra 1918. Relatívne krátka prítomnosť americkej armády tak prispela k skončeniu tejto vojny, ktorá pripravila o život tisíce vojakov.

J. Zaťková

NICOLLE, David. *PÁD AKKONU 1291. KRVAVÝ ZÁNÍK KŘIŽÁCKÝCH STÁTŮ.* Praha : Grada Publishing, 2010, 96 s.

Medzi publikácie, ktoré pojednávajú o križiackych výpravách, pribudla v roku 2010 novinka venovaná dobytíu kresťanského Akkonu moslimskou armádou sultána Al-Malik al-Ašraf Chalila (ďalej len Chalil). Pád Akkonu do rúk mamelukov vyústil do úplného zániku križiackeho Jeruzalemského kráľovstva a do obsadenia blízkovýchodného pobrežia moslimami. Kresťanské posádky onedlho po dobytí Akkonu opustili väčšinu hradov i opevnených miest a odišli (najmä) na Cyprus, ktorý ostal naďalej baštou kresťanov vo východnom Stredomorí.

Autor publikácie, David Nicolle, patrí k naslovovzatým odborníkom na problematiku stredovekých križiackych, moslimských i byzantských armád a preklady jeho diel sa pravidelne objavujú v edičnom pláne vydavateľstva Grada. V jeho kmeňovom vydavateľstve, britskom Osprey Publishing, patrí Nicolle k najžiadanejším autorom a na konte má niekoľko desiatok titulov súvisiacich so stredovekým vojenstvom. Predloženú novinku o páde Akkonu vydala Grada v rámci edície *válečná tažení* na deväťdesiatich šiestich stranách, na ktorých nájdeme okrem podrobných máp a fotografií aj pôsobivé ilustrácie od Grahama Turnera, experta na kresby s tematikou stredovekého vojenstva.

Novinka Davida Nicollea je rozdelená

na osem hlavných kapitol, doplnených o zoznam použitej a odporúčanej literatúry a register. V prvej kapitole s názvom *Príčiny tažení* sa autor venuje vykresleniu situácie na Blízkom východe, v Egypte i Európe v druhej polovici 13. st. pred útokom mamelukov na Akkon. Koncentruje sa najmä na priblíženie pomerov v Jeruzalemskom kráľovstve a zvyšku križiackych štátov a, samozrejme, na sultanát mamelukov (hlavne vládu sultána Kalavuna v rokoch 1279 – 1290). Opisuje príčiny ťaženia sultána proti kresťanským mestám a hradom v 80. rokoch 13. storočia i to, s akou úspešnosťou tieto výpravy prebiehali.

Kapitola *Veliteľé válčících stran* obsahuje profily kresťanských i moslimských veliteľov, spojených s obliehaním Akkonu. Spomedzi kresťanov nechýba jeruzalemský kráľ Henrich II., slávny rytier a dobrodruh Othon de Grandson i veľmajstri oboch rytierskych rádov, templárov a johanitov. Medzi moslimskými veliteľmi dominujú sultán Kalavun a jeho syn sultán Chalil (vládol 1290 – 1293) a takisto vládca vazalského sultanátu Hamá, Al-Malik Al-Muzaffar III.

Podrobný popis križiackych i moslimských armád predstavuje David Nicolle v kapitole s názvom *Vojska válčících stran*. Spomedzi obrancov Akkonu vyzdvihuje najmä príslušníkov rytierskych rádov templárov, johanitov a nemeckých rytierov, ktorí patrili k elite armád križiackych štátov. Ako negatívum hodnotíme skutočnosť, že autor neudáva konkrétne čísla pri popisovaní jednotlivých oddielov a čitateľ si tak nemôže urobiť presný obraz o stave vojska, ktoré stálo na akkonských hradbách. Rovnako je to s predstavovaním mameluckého vojska, aj tu chýbajú konkrétnejšie číselné údaje. V tejto súvislosti môžeme spomenúť, že David Nicolle na inom mieste v knihe (s. 41) len podotýka, že údaj o 200 000 mamelukoch pod hradbami Akkonu je určite nadsadený dobovými kronikármi.

Čiastočne tieto chýbajúce údaje o počet-

nosti armád autor nahrádza v nasledujúcej kapitole *Válečné plány*, kde predkladá aspoň počty pešiakov z akkonskej posádky a veľkosť oddielov kráľa Henricha II., ktoré dorazili do Akkonu z Cypru. O samotnom obrannom pláne kresťanov, respektíve útočnom pláne mamelukov, píše len veľmi stručne a tu by si to podľa nášho názoru jednoznačne žiadalo doplnenie.

Rozsahom najväčšia (43 strán) je kapitola s názvom *Průběh tažení*, ktorá je ďalej členená na 5 podkapitol. V tejto časti nechýba podrobná mapa Akkonu, na ktorej sú vyobrazené aj najdôležitejšie časti mesta, o ktoré sa viedli urputné boje (Kráľovská veža, Prekliata veža, johanitský konvent, templársky hrad a ďalšie). Nechýba ani detailné rozostavenie obrancov na opevnení i útočníkov pod mestskými hradbami. Túto kapitolu začína David Nicolle podrobným rozoberaním situácie na Blízkom východe pred rokom 1291, ktorej charakteristickou črtou bolo okliešťovanie križiackych území mamelukmi. Sultán Kalavun síce uzatváral s kresťanmi aj mierové zmluvy, no každé ich porušenie alebo obchádzanie okamžite trestal vojenskými výpravami proti prístavným mestám i vnútrozemským pevnostiam.

Autor ďalej správne zdôrazňuje, že obrovskou chybou kresťanov bolo povraždenie moslimských obchodníkov a roľníkov križiakmi v Akkone, ktoré poslúžilo Kalavunovi ako výborná zámienka na vypovedanie zmluvy o mieri a začatie príprav na definitívne dobytie Akkonu. Na ďalších stranách potom popisuje zmenu na čele mameluckého sultanátu, keď sa v novembri 1290 stal novým panovníkom Kalavunov syn Chalil. Práve pod jeho velením pritiahli moslimovia v apríli 1291 k Akkonu a začali ho obliehať. Samotné boje vykresľuje David Nicolle veľmi pútavo a pomáha si pritom dobovými prameňmi kresťanskej (anonymná kronika tzv. Templára z Tyru) i moslimskej proveniencie (Abú al-Mahásín, Abú 'l-Fida). Aj vďaka tomu si čitateľ

môže veľmi plasticky predstaviť, akým ťažkostiam museli obrancovia čeliť a ako ich moslimská presila vďaka neustálemu ostreľovaniu z katapultov napokon porazila. Veľmi zaujímavé je svedectvo o tom, ktorým významným osobnostiam spomedzi kresťanov sa pošťastilo prežiť a zachrániť sa útekem na Cyprus, respektíve, ktorým sa boje v Akkone stali osudnými (s. 76-85).

Kapitola *Dozvuky* je akýmsi zhrnutím dôsledkov pádu Akkonu pre situáciu kresťanov na Blízkom východe, no autor v nej popisuje i to, s akými reakciami sa táto tragická udalosť stretla na európskych panovníckych dvoroch. Veľmi rýchlo po páde Akkonu, najdôležitejšieho mesta križiakov, sa vzdali, respektíve boli mamelukmi dobyté aj mestá Týros, Sidón, Hajfa, Bejrút a ďalšie. Križiacke štáty v Sýrii a Palestíne definitívne zanikli a útočiskom tých, čo prežili, sa stal ostrov Cyprus. Územie, ktoré mali križiaci pod kontrolou takmer 200 rokov, padlo koncom 13. storočia opäť do moslimských rúk.

Križiacke výpravy sú fenoménom, ktorý fascinuje ľudí už celé veky, a tak je to aj v 21. storočí. David Nicolle predkladá čitateľovi vo svojich publikáciách udalosti s nimi súvisiace veľmi zrozumiteľnou a pútavou formou. Jeho práce patria k najžiadanejším nielen v domovskom vydavateľstve Osprey, ale vďaka českým prekladom i na českom a slovenskom trhu. Inak to nie je ani s predstavovanou novinkou o páde Akkonu, ktorú týmto odporúčame všetkým záujemcom o vojenské dejiny stredoveku.

M. Konečný

ARTHUR, Max. *FIGHTERS AGAINST FASCISM. BRITISH HEROES OF THE SPANISH CIVIL WAR*. London : Collins, 2009, 304 s.

Španielska občianska vojna (1936–1939) sa niekedy opomína ako málo významný

konflikt. S týmto trendom by ale rozhodne nesúhlasili jej účastníci. Pre nich je niečím, ako predohra druhej svetovej vojny. Je pre nich vojnou, ktorú keby boli vyhrali, mohla zastaviť fašizmus, a druhá svetová vojna sa podľa mnohých z nich nemusela vôbec začať. Autor Max Arthur, ktorý sa dlhodobo venuje zberu historického materiálu z „prvej ruky“, teda najmä orálnej histórii, zozbieral príbehy posledných žijúcich Britov, ktorí sa ako dobrovoľníci zúčastnili španielskej občianskej vojny.

Kniha *Fighters against Fascism* je súhrn spomienok ôsmich účastníkov občianskej vojny v Španielsku. Dvoch Írov a šiestich Angličanov, ktorí sa zúčastnili vojny ako Interbrigadisti. Menovite ide o Lou Kentona, ktorý slúžil dva roky ako vodič sanitky, Penny Fiewel, zdravotnú sestru, ktorá ošetrovala ranených často priamo na frontovej línii, Jacka Jonesa, ktorého zranili v bitke pri Ebro v roku 1938, Jacka Edwardsa, ktorý zas bol zranený v známej bitke pri Jarame a dokonca stretol Ernesta Hemingwaya (vtedy však nevedel, kto to je), Boba Doylea, ktorý sa dostal do zajatia a prežil v koncentračnom tábore 11 mesiacov, Sama Lessera, ktorý sa ako jeden z prvých dobrovoľníkov zúčastnil úvodnej bitky o Madrid (prežili ju 6 z 36 Britov), bol ranený a nakoniec utiekol z Barcelony deň pred tým, než ju obsadili Frankove vojská, Lesa Gibsona, ktorý na fronte ochorel, potom bol zranený a nakoniec ostal pomáhať v nemocnici a Paddy Cochranea, vodiča sanitky na fronte východne od Madridu, ktorého zranil ručný granát a zachránil ho americký vojak.

Všetci títo pamätníci sa zhodujú v dvoch veciach. Nikto z nich neľutuje, že sa dobrovoľne zúčastnil vojny, urobili by to znova, a všetci zhodne tvrdia, že britská politika „neintervencie“ bola veľkou chybou. Väčšina z nich citlivo vníma hrozbu fašizmu aj na domácej politickej scéne (Osvald Mosley a jeho Blackshirts vo Veľkej Británii alebo írsky Blueshirts) a verili, že ak sa im podarí

zastaviť fašizmus v Španielsku, zastavia ho aj doma a možno aj vo svete. Viac ako 2 500 mužov a žien zo Spojeného kráľovstva sa tak napriek problémom, ktoré im robila vlastná vláda, zúčastnilo tohto konfliktu.

Túto zbierku spomienok ôsmich dobrovoľníkov síce zrejme nemožno považovať za odbornú historickú monografiu, predstavuje však prínos pre poznanie problematiky a ukazuje možnosti metódy orálnej histórie. Môže pomôcť pochopiť motívy tých, ktorí sa španielskej občianskej vojny dobrovoľne zúčastnili. Predostiera tiež skúsenosti a zaujímavé príbehy ôsmich interbrigadistov priamo z bojov.

Napriek tomu, že si španielska občianska vojna vyžiadala vyše pol milióna životov, pri ohromných rozmeroch druhej svetovej vojny sa na ňu tak trochu zabúda. Ako vraví jeden z pamätníkov, Jack Edwards, „je to akoby zabudnutá vojna. Ľudia by si ju však naozaj mali pamätať. Ako boj proti fašizmu, za demokraciu.. to je odkazom Medzinárodných brigád.“

J. Drábik

KAPELIOUK, Amnon. *ARAFAT*. Vydavateľstvo Levné knihy, b. m. 2008, 454 s., predhovor Nelson Mandela, fot. prílohy v texte.

Nech už je názor na život a kariéru Já-sira Arafata akýkoľvek, touto osobnosťou sa bude musieť zaoberať každý, kto bude študovať problémy nielen Blízkeho východu v druhej polovici 20. a na začiatku 21. storočia, ale aj otázky celosvetového vývoja, úlohu veľmocí, pôsobenie a efektivitu rozhodnutí OSN, otázky terorizmu a mnohé ďalšie otázky. Franzúzsko-izraelský novinár Amnon Kapeliouk žijúci v Jeruzaleme, ktorý Arafata poznal dôverne, napísal viacero štúdií a kníh o rôznych problémoch Blízkeho východu a jednotlivých etapách izraelsko-palestínske

konfliktu. So samotným Arafatom urobil nespočetné množstvo rozhovorov či už v Tunisku, obliehanom Bejrúte alebo na palestínskych územiach po naštartovaní mierového procesu v Oslo. Z jeho diela možno uviesť napríklad *Arafat l'irréductible* (Fayard, Paris 2004), *Rabin: Un assassinat politique* alebo *La fin des mythes, Sabra et Chatila: Enquete sur un massacre*. Napriek tomu, že mnohé Kapelioukove články (napríklad aj v revue *Le Monde diplomatique* alebo vo francúzskych novinách prezrádzajú autorovu náklonnosť k argumentáciám palestínskej strany (u francúzskych médií to vlastne ani veľmi neprekvapuje), publikuje dosť aj v USA (*New Statesman*) a Izraeli (*Jediot Achronot*).

Český preklad autorovej biografie *nezlomného* (neoblomného, nezmieriteľného či nezjednodušiteľného) *Arafata* a aj výber fotografickej prílohy akoby potvrdzoval názory o zaujatosti, radikalizme a nespoľahlivosti Kapelioukových údajov, čo, ako vieme, nie je dobrou službou ani pre izraelsko-palestínske zmierenie ani pre ostatný svet, a hlavne nie pre čitateľov, ktorí by chceli mať o konflikte spoľahlivé informácie z prvej ruky. Kniha, ktorej hlavnou tendenciou je predstaviť Arafata ako mierotvorcu a nositeľa Nobelovej ceny mieru, je vybavená dovedna 13 fotografiami, z toho na 5. je Arafat so zbraňou, na 7. v bojovej a na 4. v slávnostnej vojenskej uniforme. A keď už nemôže mať nejakú uniformu, má aspoň opasok s ostrými... Na 12. fotografii sa nedá neidentifikovať, čo má oblečené, a 13. je vlastne fotografia pri kondolenčnej listine... Príznačný je aj úvod veľkej postavy boja Juhoafričanov proti apartheidu a za slobodu černošského obyvateľstva Nelsona Mandelu, ktorý nemožno u nás vnímať inak, len ako sklamanie. Mandela na jednej strane pripomína, ako sa celý svet radoval, keď sa jeho národ oslobodil lebo „*boj za spravodlivosť a slobodu bol zápasom celého ľudstva*“ (s. 5) a na druhej strane vyzdvihuje Arafatovu zásluhu na tom, že

palestínsku otázku vniesol do medzinárodnej politiky a „*zmenil status svojho národa – z utečencov sa stal plnoprávnym národom*“. Ďalej Mandela tvrdí, že Arafat viedol mierové rokovania s Izraelom so zápalom a snažil sa dospieť k vzájomnému uznaniu „*medzi Izraelom a Palestínskym štátom*“. Veľa, lepšie povedané takmer nič, sa však už nedozvieme o tom, že Arafat vlastne spôsobil krach rokovaní v Camp Davide v roku 2000, keď sa na záver druhého funkčného obdobia administratívy amerického prezidenta Billa Clintona otvorila naozaj reálna cesta ku vzniku palestínskeho štátu – dokonca aj s východným Jeruzalemom ako hlavným mestom. Keďže ani to Arafatovi nestačilo, je otázka, ako teda chcel dospieť k vzájomnému uznaniu a k mieru na Blízkom východe? Naozaj bolo riešenie, v rámci ktorého sa napríklad Chrámová hora mala rozdeliť medzi moslimov a židov, pričom by moslimom pripadla esplanáda a dve mešity (Al-Aksá a Skalný dóm) a židia si ponechajú priestor, kde sú základy ich starobylého chrámu (s. 380), také neprijateľné?

Mandela v predhovore k Arafatovej biografii spomína aj Jicchaka Rabina. Ten sa na rozdiel od Arafata stal skutočným mierotvorcom a – podobne ako roky pred ním egyptský prezident Anvar Sadat, ktorého Arafat považoval za zradcu – aj obeťou svojho sna o mieri. Bohužiaľ, ani Mandela nepochopil, že mier nemôže byť jednostranný a prímerie nemôže byť len nástrojom na dozbrojovanie pre ďalšiu etapu ozbrojeného pokusu o zlikvidovanie židovského štátu. A akosi zabudol, že v rámci spravodlivosti a slobody pre celé ľudstvo majú na tieto hodnoty právo aj obyvatelia nielen palestínskych území, ale aj Izraela.

F. Vrábek

SUGÁR, András. *ÖTVEN ÉV TITKAI. A hatalom és én.* [Tajomstvá päťdesiatich rokov. Moc a ja.] Kairosz Kiadó Budapest, 2008, 371 s., fotografické prílohy v texte.

V memoároch Andrása Sugára sa čitateľovi dostáva do rúk mimoriadne pútavo napísané dielo informujúce o pomeroch v Maďarsku, Sovietskom zväze a ďalších krajinách za obdobie posledného viac ako polstoročia. Štýlu a často neznámym, vážnym aj anekdotickým informáciám sa nikto nebude čudovať, ak si uvedomí, že András Sugár (1933) je vzdelaným právnikom a žurnalistom, pohybujúcim sa celé desaťročia medzi špičkami politického, kultúrneho a vedeckého života. Bol aj 23 rokov prvým cestujúcim spravodajcom Maďarskej televízie a do prelomu tisícročí nakrútil reportáže, dokumenty a portréty v 102 krajinách. Na súčasné (žiaľ, aj slovenské) pomery bol veľmi erudovaným a kultivovaným žurnalistom, ktorý ovládal nielen desať jazykov na takej úrovni, že v nich bol schopný robiť interview s cisármi, kráľmi, prezidentmi, premiérmi či ďalšími význačnými predstaviteľmi rôznych sfér verejného života, ale disponoval aj bohatými vedomosťami a širokými životnými skúsenosťami. Vtedy, na rozdiel od súčasnosti, to boli všetko nevyhnutné predpoklady (okrem iných) pre úspešnú činnosť novinára. Mal možnosť zblízka poznať a rozprávať sa s takými výnimočnými osobnosťami, ako boli medzi monarchami napríklad Haile Selassie I., Mohammed Rezá Páhľaví, Norodom Sihanuk či Juan Carlos I., prezidentmi G. Bushom st., J. Carterom, M. Gorbačovom, F. Castrom, J. Chiracom, Š. Peresom, V. Havlom, J. Nyererem, či D. Ortegom. Spomedzi ďalších význačných osobností možno spomenúť N. Chruščova, J. Kádára, M. Thatcherovú, H. Kohla, A. Dubčeka, J. Gagarina, J. Galbraitha či V. Žirinovského. Svedčí o tom, okrem iného, aj jeho deväť ďalších kníh, ktoré predchádzali tejto desiatej, v ktorej akosi sumarizuje

je „svoj život a svoju dobu“.

Toto všetko je nesmierne zaujímavé nielen pre žurnalistu ako výborný metodický návod a úvod do štúdia „ako robiť interview“, či ako sa vyrovnat' s niektorými krízovými situáciami pri práci s aktuálnymi a politicky citlivými informáciami. Kniha prináša mnohé čriepky z jeho pôsobenia na rôznych postoch – napríklad v maďarskej tlačovej agentúre MTI, ako spravodajcu v Moskve či ako šéfa redakcie obľúbenej relácie maďarskej televízie *A Hét* vo výbušnom období druhej polovice 80. rokov. Sugárovo krátke účinkovanie, na začiatku ktorého stál samotný J. Kádár, tam však po jeden a polroku po odvysielaní reportáže ním vyslaného štábu vedeného A. Chrudinákcom o nelegálnej demonstrácii v Budapešti 15. marca 1988, skončilo pomerne rýchlo.

Pre historika sú nesmierne zaujímavé informácie o pomeroch (všadeprítomná ruka sovietskej tajnej služby, či podľa tohto vzoru zriadeného maďarského a v rokoch 1945 – 1957 fungujúceho ÁVH (Államvédelmi hatóság, v sídle ktorého na budapeštianskej Andrásyho ulici č. 60 je dnes múzeum Dom teroru), za akých študovali maďarskí štipendisti v Sovietskom zväze na začiatku 50. rokov, mnohé zmienky o vnímaní M. Rákosiho, L. Rajka, E. Geróa (jeho nekalá a zločinná činnosť ako súdruha Pedra v Španielsku) alebo nádeje spájané s menom I. Nagya, či už doma alebo v zahraničí. Poučné sú informácie o niektorých známych politikoch z obdobia po roku 1989 – o mladom Gy. Hornovi, Pozsgayovi, Némethovi, Orbánovi a dokonca aj o Gyurcsányovi ako členovi KISZ, ktorý sa po zmene režimu – podobne ako aj mnohí ďalší bývalí komunistickí politici – opakovane hlásil aj k cirkvi a tiež k svojmu birmovaniu. Slovenského čitateľa budú okrem spomenutých osobností celkom iste zaujímať aj mnohé zmienky v súvislosti s rokom 1968 či udalosťami z obdobia 1988 – 1989, napríklad súvislosti a pozadie

rozhovoru s A. Dubčekom v apríli 1989 pre reláciu *Panoráma*, proti ktorej potom protestovalo napríklad aj vedenie Československej televízie a reláciu samozrejme podľa dobového zvyku označilo „za porušenie novinárskej etiky“ a denník Új Szó „za zasahovanie Maďarskej televízie do našich vnútorných vecí“; pričom noviny nezabudli ani na to, ako vraj naši pracujúci odsudzujú program *Panoráma*. Uplynulo len niekoľko mesiacov a šéfredaktor už písal Sugárovi ospravedlnenie...

F. Vrábel

DUBÁNEK, M. – FIC, T. – LAKOSIL, J. *PUTOVÁNÍ PO ČESKOSLOVENSKÉM OPEVNĚNÍ 1935 – 1989. MUZEA A ZAJÍMAVOSTI.* Praha : Mladá fronta, 2010.

Pražské vydavateľstvo Mladá fronta vydalo v roku 2010 ďalšiu zaujímavú publikáciu s tematikou československých opevnení. Jej autori sa predmetnej problematike venujú dlhodobo, majú za sebou rozsiahly terénny prieskum i značnú publikačnú aktivitu. Citovaná populárno-náučná práca sa pritom snaží osloviť čo najširší okruh čitateľov. Tento moment tak mal vplyv aj na kompozíciu práce, ktorá je pomerne voľná. To znamená, že informácie o minulosti a súčasnosti opevnení spolu s ďalšími údajmi, sa tu striedajú, prelínajú a navzájom dopĺňajú. Čitateľ tu v jednotlivých kapitolách nájde základné informácie o československých opevneniach budovaných pred 2. svetovou vojnou i po nej. Tento materiál tvorí platformu pre samotné jadro publikácie. Hlavná pozornosť je potom sústredená na stručné predstavenie najvýznamnejších súčasných múzeí a expozícií v Českej republike, ktoré sa problematike československých opevnení venujú. Hoci obdobné práce vyšli už aj v predchádzajúcich rokoch, autori zdôrazňujú, že im išlo o predstavenie najznámejších inštitúcií tohto typu v Českej republike, nakoľko

viaceré priestory opevnení sprístupnené verejnosti „majú k výrazu muzeum ešte *hodne ďaleko*“. V texte sú okrem toho prítomné aj ďalšie typy na výlety, sprievodné akcie a pamätihodnosti, ktoré sa oplatí pri návšteve múzeí navštíviť a taktiež rady pre turistov. Pozitívne vnímame aj doplňujúce texty, ktoré záber predmetnej problematiky značne rozširujú (osobnosti, iné vojenské objekty a priestory, výbava objektov, zbrane, kuriozity, zaujímavé prírodné extravilány...). Prácu dopĺňajú kvalitné fotografie, jednak čierno-biele a jednak farebné. Jednotlivé zábery zachytávajú československé opevnenia od 30. rokov 20. storočia do súčasnosti. Viaceré publikované snímky sú pritom skutočne jedinečné. Publikované sú tu ďalej podrobné mapy rozmiestnenia objektov, tabuľky, nákresy a ďalšie prílohy. Vzhľadom na československé opevnenia na Slovensku tu čitateľ nájde niektoré textové informácie i pozoruhodné fotografie, najmä dnes už neexistujúcich objektov. Je pritom jednoznačným prínosom, že múzeum československého opevnenia vzniklo konečne aj v Bratislave. Po pokuse zriadiť pevnostné múzeum v objekte B – S – 15, došlo k úspešnejšej akcii v priestoroch izolovaného pechotného zrubu B – S – 8.

P. Chorvát

HASKEW, M. E. *ENCYKLOPEDIA ELITNÝCH JEDNOTEK DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY.* Praha : D-Consult s. r. o. v Nakladatelství DEUS, 2008, 192 s.

Z anglického originálu *Encyklopedia of the Second World War*, vydaného nakladateľstvom Amber books Ltd. v roku 2007, preložil Ing. Josef Bartoň.

Kniha opisuje obdobia druhej svetovej vojny, keď sa bojujúce strany snažili vytváraním elitných jednotiek a ich bojovým nasadením zvrátiť vývoj bojov, bitiek ba i celej vojny. Je ilustrovaná s viac ako 120 čiernobielymi fotografiami a farebnými

kresbami. Na kriedovom papieri prináša celý rad zaujímavých informácií o výkve-
te armád Belgicka, Francúzska, Veľkej
Británie a krajín Spojeného kráľovstva, Ta-
lianska, Nemecka, Japonska, Sovietskeho
zväzu a USA, o ich organizácii, vybavení
(výstroji, výzbroji, bojovej techniky po-
zemných vojsk, námorníctva a letectva) aj
o akciách, do ktorých boli nasadené v prie-
behu vojny na súši, na mori i vo vzduchu.

BELGICKO: jednotka mala názov
„5 SAS“ (Special Air Service – Zvláštna
vzdušná služba).

FRANCÚZSKO: elitné jednotky tvorili
FRANCÚZSKA CUDZINECKÁ LÉGIA
(*Légion étrangère*), doteraz používajú hes-
lo „*Honneur et Fidélité*“ (Česť a vernosť);
FRANCÚZSKÉ ŠPECIÁLNE VÝSAD-
KOVÉ JEDNOTKY a LETECKÝ PLUK
NORMANDIA-NIEMEN.

**BRITSKÉ SILY A SILY BRITSKÉ-
HO SPOLOČENSTVA:** AUSTRÁLSKA
7. PEŠIA DIVÍZIA; KANADSKÉ SILY
PRI DIEPE (zničené pri operácii *Jubilee* pri
Diepe); ČINDITI (podľa barmského slova
„chinthé – lev); 14. ARMÁDA (v roku 1945
bola premenovaná na *Malaya Command*);
PÚŠTNA SKUPINA ĎALEKÉHO DOSA-
HU – LRDG (Long Range Desert Group);
POPSKÉHO SÚKROMNÁ ARMÁDA
pomenovaná podľa V. Penjakoffa (volali ho
„Popov“); SPECIAL AIR SERVICE SAS
– (Special Air Service – Zvláštna vzdušná
služba); 79. OBRNENÁ DIVÍZIA bojo-
vala v Operácii *Overlord* (Suverén) v 21.
skupine armád maršala Montgomeryho);
PRÍSLUŠNÍCI COMMANDOS KRÁ-
LOVSKEJ NÁMORNEJ PECHOTY (*ROY-
AL NAVALS COMMANDOS* – Kráľovské
námorné úderné oddiely), predtým vznikla
a pôsobila Special Servis Brigade – Brigáda
zvláštneho určenia britskej pozemnej armá-
dy; ŠPECIÁLNE JEDNOTKY BRITSKEJ
NÁMORNEJ PECHOTY označované aj
SBS – *Special Boat Section* či *Special Boat
Service*; PONORKY TRIEDY X (mini-
ponorky (dĺžka 16 m, váha 30 t, 4-členná

posádka, 2 t výbušnín); 6. VÝSADKOVÁ
DIVÍZIA, EXPATRIOVANÍ A PRÍSLUŠ-
NÍCI BRITSKÉHO SPOLOČENSTVA
NÁRODOV V RADOCH PILOTOV RAF:
piloti z Francúzska, Poľska, Českosloven-
ska, Belgicka, Nórska, Holandska, Juho-
slávie a Grécka, ako aj z Kanady, Austrálie,
Nového Zélandu, Írska a Južnej Afriky;
PERUŤ EAGLE – RAF (Orol – Royal Air
Force - Kráľovské vzdušné sily); POLOTI
RAF SO STROJMI TYPU LYSANDER
vysadzovali a vyzdvihovali agentov; PE-
RUTE PATHFINDER – RAF (označené
ako PFF navádzali na ciele a osvetľovali
ich); 617. PERUŤ RAF „DAMBUSTERS“
na ničenie vodných priehrad.

NEMECKO: 2. PANCIEROVÁ DI-
VÍZIA SS DAS REICH najúčinnejšia
divízia Wehrmachtu; 3. PANCIEROVÁ
DIVÍZIA SS; 5. PANCIEROVÁ DIVÍZIA
SS WIKING, bojovala výlučne v ZSSR;
12. PANCIEROVÁ DIVÍZIA SS HITLER
JUGEND, skladala sa výlučne z mladých
nacisticky sfanatizovaných mladých mužov
a bola prehlásená za zločineckú organizá-
ciu; PLUK BRANDERBURG pozostával
z mužov-agentov špeciálnych síl *Kampf-
-Truppen*; SKORZENYHO ÚDERNÉ
ODDIELY (následníci pluku Branderburg);
21. PANCIEROVÁ DIVÍZIA; PANZER
LEHR DIVIZION (elitná divízia nemeckej
armády); POSÁDKA BITEVNEJ LODE
BISMARCK (pýcha Krigsmarine, 27. mája
1941 sa potopila); POSÁDKA PONORKY
U-47 potopila 35 plavidiel (Nemci mali 1155
ponoriek, 725 sa potopilo); POSÁDKA
VRECKOVEJ BITEVNEJ LODE ADMI-
RAL GRAF SPEE (ako prvá loď sa zapojila
do bojov pri Montevideu v decembri 1939);
FALLSCHIRMJÄGER boli elitné jednotky
Lufwaffe, výsadbári; PROTITANKOVÉ
LIETADLÁ STUKA. Lietadlá Junkers JU-
87 boli strmhlavé bombardéry.

TALIANSKO malo elitné jednotky,
ktoré tvorili BERSAGLIERI (Ostrostrelci),
12 plukov tvorilo výkvet talianskej armády;
pancierová DIVÍZIA ARIETE bojovala

najmä s Panzer Armee Afrika – Afrika Korpsom; 10. LAHKÁ FLOTILA (Decima Flotiglia MAS) používala dvojmiestne ľudské torpéda a ŠPECIÁLNA TORPÉDOVÁ LETECKÁ JEDNOTKA (Reparto Speciale Aerosiluranti) s lietadlami SM.79 používala torpéda proti lodiam.

JAPONSKO: Za cenu obrovských strát dobyli obrovské územia a potom ich húževnato bránili najmä OBRANCOVIA OKI-NAVY A IWO JIMI (fanatické obrancovia v bunkroch v čudne tvarovaných kopcoch či v labyrinte tunelov padli temer do posledného muža); ŠPECIÁLNE NÁMORNÉ VYLODOVACIE SILY (obrancovia zdanlivo nedobytných bunkrov na atole Tarawa a ostrovčeku Betio) a JEDNOTKY KAMIKADZE - samovražedných pilotov „Božského vetra“.

SOVIETSKY ZVÄZ: 62. ARMÁDA v bojoch pri Stalingrade spôsobila zvrät v 2. svetovej vojne (premenovaná na 8. gardovú armádu); Odstrelovači ČERVENEJ ARMÁDY v počte až 50 000 vycvičených s puškami Nagant; LETKY LIETADIEL ILJUŠIN IL-2 ŠTURMOVIK mali najefektívnejšie opancierované lietadlá 2. svetovej vojny.

SPOJENÉ ŠTÁTY: 1. PEŠIA DIVÍZIA (Big Red One) bola najstaršia divízia armády USA; MERRILLOVE MORDERS označená „5307“ , tiež aj vzdušná pechota bojovali ako záškodníci proti Japoncom; JEDNOTKY RANGERS AMERICKEJ ARMÁDY boli vždy elitnými špeciálne vycvičenými jednotkami idúcimi na čele; 101. SAMOSTATNÁ SEDNOTKA OSS (Office of Strategic Services – Úrad strategických služieb bol predchodca CIA) uskutočňovala tajné operácie po celom svete ako najefektívnejšia jednotka vo vojenskej histórii; 1. JEDNOTKA OSOBNÉHO URČENIA americko-kanadský „Čierni diabli“ či „Diabolská brigáda“ nikdy nebola prekonaná a v boji porazená; DOOLITTLEVI ÚTOČNÍCI 18. apríla 1942 s lietadlami B-52 štartujúcimi z lietadlovej lode Hor-

net bombardovali Japonsko a úspešne pristáli v Číne; SKUPINY NA PODMORSKÉ DEMOLÁCIE (Underwater Demolition Teams – UDT) odstraňovali prekážky na vylodovacích plážach; 101. VÝSADKOVÁ DIVÍZIA vyznamenala sa v bojoch na pláži Utah a v Ardenách; PERUŤ BLACK SHEEP (Čierna ovca bola 214. stíhacia peruť námornej pechoty VFM-214) na stíhačkách Chance Vought F4U Corsair bojovala v Pacifiku; JEDNOTKA FLYING TIGERS (lietajúce tigre) ktorú tvorili skupiny amerických dobrovoľníkov na lietadlách Curtiss P-40 (s vyobrazeniami žraločích tlám na trupoch) spôsobili Japoncom značné straty a POSÁDKA BOMBARDÉRU MEMPHIS BELLE – štvormotorové ťažké bombardovacie lietadlo *Boeing B-17 Flying Fortress Memphis Belle* (lietajúca pevnosť, pokrstený ako Memfiská kráska) s posádkou 10 mužov bolo ťažným koňom americkej armády v 2. svetovej vojne.

Na konci knihy je uvedený INDEX, v ktorom sú čísla stránok označené kurzívou.

Autor je menej známy, okrem tejto publikácie ešte vydal knihu *Ostreľovači vo vojne* (Deus, 2007).

Divízie a armády možno považovať za špeciálne, ale nie elitné jednotky. Autor pri každej jednotke uvádza najzákladnejšie údaje: rok založenia, početný stav a bojisko. V textoch sú uvádzané bojové príhody jednotlivcov či skupín, ktoré výstižne dokresľujú bojovú činnosť a čitateľovi spestrujú vyslovene technické záležitosti diela.

Iba na okraj sa žiada uviesť, že aj OS SR majú pokračovateľov elitných jednotiek z 2. svetovej vojny, a to: *II. mechanizovaný prápor – prápor okamžitej reakcie Jána Francisciho Martin* a *5. pluk špeciálneho určenia Jozefa Gabčíka Žilina*.

Kniha sa najviac potešia amatéri zaoberajúci sa vojenskou históriou.

L. Jančo

RICHTER, Karel. *ZLOČIN, KTERÝ UNIKL TRESTU. MASAKR V KATYNI.* Praha : Pražská vydavatelská společnost, s. r. o., Nakladatelství EPOCHA, s. r. o., 2008, 190 s.

Karel Richter, renomovaný spisovateľ literatúry faktu a vojenský historik vydal knihu o katynskom masakre, téme, ktorá je stále aktuálna. V štyroch kapitolách uvádza zradný pakt Molotov-Ribbentrop, spoločnú agresiu tretej ríše a Sovietskeho zväzu, život v Stalinovom impériu a vojnový zvrät.

„*Celé desaťročia boli zamlčované zločiny, ktorými sa stalinský režim previnil proti Poľsku, Európe i celému svetu, čím zdiskreditoval svoju vlastnú krajinu. Tieto zločiny zostávajú dodnes nepotrepané*“, uvádza sa na obale knihy. Ďalej, že „bolo vyše 200 000 poľských vojakov odvečených do zajateckých táborov, z ktorých stovky zahynuli“ a „najhroznejší zločin bol spáchaný masovým zavraždením viac ako 15 000 poľských dôstojníkov“ (medzi obeťami je podľa historikov aj 300 Čechov).

Kniha opisuje fakty o podpísaní sovietsko-nemeckého paktu o neútočení (diabolský Pakt Ribbentrop-Molotov, vrátane tajného protokolu s určením sfér vplyvu) na 10 rokov 24. augusta 1939 (s dátumom o deň skôr) v Moskve, ktorým Stalin schválil Hitlerovi dodatočne násilné pripojenie Rakúska k Veľkonemeckej ríši a vytvorenie Protektorátu Čechy a Morava, čím mu umožnil útok na Poľsko. Operácia Weiss sa začala 26. augusta o 4,30 h, ale musela byť preložená kvôli britsko-poľskej zmluve na 1. septembra na 4,45 h. Zámenkou bol Gdansk, koridor východného Pruska a zinscenovaný prepád vysieláča v Gliwiciach. Ľudový komisár obrany Vorošilov a náčelník GŠ Šapošnikov vydali smernicu na začatie ofenzívy už v noci z 12. na 13.9., ale začala sa 17. 9. 1939 o 5. h moskovského času. Dôvodom ofenzívy bola deľba dobytého územia (štvrté delenie Poľska: Nemecku pripadlo 187 000 km² a 20 miliónov

Poliakov – 48,6 % koristi, ZSSR 192 000 km² a 13 mil. obyvateľov – 51,4 % koristi a zo zvyšku vznikol Generálny gouvernement (gubernorát) pod nemeckou správou 94 100 km² s 12,1 mil. obyvateľmi). ZSSR tak vrazil bojujúcej poľskej armáde vpádom svojich vojsk dýku do chrbta, hoci sovietska vláda klamlivo zdôrazňovala inváziu snahou o záchranu životov a majetku obyvateľstva Bieloruska a Ukrajiny. Jej vojská bezohľadne rozsievali skazu. Do zajatia padlo 230 000 – 240 000 poľských vojakov a 12 000 z Litvy a Lotyšska, ktorých zajala ČA po ich obsadení.

28.9.1939 bola podpísaná zmluva o hraniciach a priateľstve (opäť Ribbentrop a Molotov) s tromi tajnými protokolmi (pričlenenie Litvy k ZSSR, vysťahovanie Nemcov do Nemecka a naopak a nepripustenie poľskej agitácie).

19.9.1939 komisár štátnej bezpečnosti Lavrentij Berija vytvoril Správu NKVD pre záležitosti vojnových zajatcov a vytvorenie 140 táborov. Najznámejšie boli Starobielsk 250 km jv od Charkova (3 946 dôstojníkov), Kozelsk 240 km jz od Moskvy (5 000 dôstojníkov) a Ostaškov na ostrove Stolobnoje uprostred jazera Seliger asi 200 km sz od Kalinina, dnes Tver (6 500 dôstojníkov).

Berija predložil 5.3.1940 správu politbyru VKS(b) č. 794/B z vyšetrovania v týchto táboroch, že sú všetci zarytí nepriatelia ZSSR a komunizmu v počte 14 736 osôb a ďalších 10 000 zatknutých, ktorých treba podrobiť zvláštne mu riadeniu (likvidácii), ktorou poveriť s. Merkulova, Kobulova a Baštakova. Dokument bol prerokovaný na 13. zasadaní politbyra a podpísali ho: Stalin, Vorošilov, Molotov, Mikojan a dodatočne Kalinin a Kaganovič. Odsúdených na smrť bolo 2 956 gen., plk. a pplk., 2 080 mjr. a kpt., 6 049 npor., por., ppor. a práp., 1 030 dôstojníkov polície, PS, 5 136 policatov, 144 úradníkov a i. Dôvodom na ich likvidáciu vraj bola Stalinova túžba po odplate za porážku ČA v poľsko-ruskej vojne (február 1919 – marec 1921) a jeho rozhodnutie zba-

viť poľský národ intelektuálnej elity.

NKVD začala s odsunom 3. 4. 1940 z Kozelska 245, Starobielska 79 a Ostaškova 124 mužov do Gnezdova vlakom a potom autobusom do Smolenska, kde boli v katynskom lese zavraždení. Ďalší odvoz bol zo Starobielska 5.4.1940, 3 807 zajatcov bolo odoslaných do Charkova, odkiaľ boli odvážaní do väznice NKVD, kde boli v cele smrti zastrelení a ich telá odvezené do osady Piatichatky 8 km od Charkova. Odsun z Ostaškova sa začal 4.4.1940 vlakom do Kalinina a autobusom do budovy správy NKVD, kde boli v cele smrti zastrelení a odvezení do osady Mednoje 32 km od Moskvy. Strieľalo sa z pištoľí Walther a Nagan s nemeckým strelivom 7,65 mm dodaných z Moskvy z nemeckých dodávok ešte z 30. rokov. Popravy robilo 143 mužov NKVD, za čo boli títo odmenení a vyznamenaní.

Vojnový zvrät nastal 22.7.1941, keď Wehrmacht 3 prúdmi vtrhol na sovietske územie. Končili masové deportácie, ale ešte vo Lvove zastrelili 12 300 väzňov. Stalin sa snažil urovnať vzťahy s Poľskom. Začali sa rokovania s exilovou vládou Sikorského v Londýne, 5. 7. a 30. 7. 1941 bol podpísaný sovietsko-poľský dohovor (neplatnosť nemecko-sovietskej zmluvy z roku 1939, výstavba poľského vojska v ZSSR a nadviazanie diplomatických stykov. 12.8.1941 Najvyšší sovietsky amnestoval Poliakov a schválil dohovor. Za veliteľa armády chcel Sikorsky vymenovať gen. Hallera, keď sa nenašiel, vymenoval gen. Andersa. Do Buzuluku prišlo 34 235 prepustencov z táborov a stále sa hľadali poľskí dôstojníci, vzťahy sa zhoršovali. Churchill žiadal Stalina o presun poľských jednotiek do Palestíny, kam aj boli evakuované.

Na jeseň 1942 sa Nemci dozvedeli o masových hrobách v Katyni, ale až v marci 1943 začala pracovať 12-členná Medzinárodná komisia Červeného kríža, iniciovaná Nemeckom, na čele s prof. Dr. Buhtzom (jej členom boli aj prof. F. Hájek a spisova-

teľ F. Kozík za Protektorát Čechy a Morava a prof. F. Šubík za SR. Neskôr tam bol aj G. Husák). Po mesiaci jej práce 13.4. priniesol Berlín senzačnú správu, že obeťami boli poľskí dôstojníci popravení strelou do tyla a niektorí aj prebodnutí trojhranným bodákom ruského typu, ruky mali vzadu zviazané ruským motúzom. Nemecko uviedlo, že ich povraždili Sovieti, málokto vtedy pochyboval, že ide o neslávnú goebbelsovskú propagandu. Moskva obvinila z masakry Nemcov a nepriamo dokonca poľskú exilovú vládu v Londýne, s ktorou prerušila diplomatické styky. Otázka, kde zmizlo 14 552 dôstojníkov nebola zodpovedaná. Svet mlčal, mlčala aj Moskva, ktorá nebola 3 roky schopná poskytnúť informácie, z činu obvinila Nemcov a dokonca Poliakov zo sprisahania s Nemeckom. 4.7.1943 správa o smrti gen. Sikorského pri havárii lietadla v Gibraltári nebola označená ako súhrn náhod. O budúcnosti Poľska sa Veľká trojka dohodla v Teheráne už na jeseň 28.11. – 1.12.1943 a potom na Jalte 4. – 11.2.1945.

Po operácii ČA a oslobodení Smolenska ZSSR vytvoril Zvláštnu komisiu na vyvrátenie záverov Buhtzovej komisie, ktorá sa snažila zamiesť stopy vlastných zločinov, na čele ktorej bol Stalinov osobný lekár Burdejko. Správa bola podpísaná 24.1. a uverejnená 30.1.1944. Západ sa tváril, že verí sovietskemu ubezpečovaniu, nemohli si dovoliť roztržku, lebo ZSSR potrebovali na definitívne vyradenie Nemecka, aj na porážku Japonska. Pravda zostávala skrytá v trezoroch.

Na Norimberskom procese (20.11.1945 – 1.10.1946) sovietsky žalobca Rudenko (sám namočený do zločinu) predniesol obžalobu, vypracovanú Štátnou prokuratúrou ZSSR, ktorou bol zo zločinu obvinený Wehrmacht, čím sa dopustil krivej výpovede a Sovieti sa dostali do ťažkostí, Molotov ustanovil vládnu komisiu na organizovanie súdneho procesu s nemeckými zločincami, na čele s Vyšinským, ktorej správa sa dostala do

Norimbergu 1.7.1946, prerokovávala sa 3 dni, ale nepodarilo sa predložiť presvedčivý dôkaz o nemeckej vine, tak západní žalobcovia prípad Katyn z rokovania vyradili. Zdalo sa, že pravda o zločine zostane navždy utajená. Avšak Kongres USA na žiadosť poľských emigrantov vypočul 81 svedkov a získal 183 dôkazov, čím dospel k záveru, že o vine ZSSR v Katyni nemôžu byť žiadne pochybnosti. Ale desaťročia sa muselo mlčať.

Poľská oficiálna tlač prvý raz vydala dôkaz o sovietskej vine za Katyn vo februári 1989 podľa správy komisie Poľského Červeného kríža, ktorá v roku 1943 exhumovala viac ako 4 000 mŕtvych z ôsmich hromadných hrobov v katynskom lese. Dokument dokázal, že poľskí dôstojníci boli zavraždení koncom marca 1940, teda viac ako rok pred nemeckým vpádom do ZSSR. Pravdu, dlhšiu dobu všeobecne uznávanú na Západe, priznala Moskva až 13. apríla 1990, takmer pol storočia po zločine. Vtedajší sovietsky prezident Michail Gorbačov vyhlásil: „*Sovietsky zväz vyjadruje hlboké poľutovanie nad katynskou tragédiou a prehlasuje, že je to jeden z najťažších zločinov stalinizmu*“, znelo v oficiálnej správe. Bolo nariadené vyšetrovanie, ktoré v 90. rokoch minulého storočia pri ruských dedinách Mednoje a Jamok blízko dnešného ukrajinského Charkova našlo ďalšie masové hroby.

Doplnok: Dôkazy o nepotrebanom zločine boli uverejnené v októbri 1992, keď ruský prezident Boris Jeľcin odovzdal poľskému prezidentovi Lechovi Wałęsowi odpisy dokumentov o zločine a za masaker sa ospravedlnil. Na mieste tragédie teraz stojí v Katyni pamätník.

Masaker sa dostal do médií vo väčšej miere opäť v septembri 2007 po premiére filmu poľského režiséra Andrzeja Wajdu KATYŃ o osude zavraždených dôstojníkov, ktorému je téma veľmi blízka, pretože jeho otec patrila medzi katynské obeť.

STV 1 vysielala tento film 10.4.2010

o 20,00 h večer v deň, keď došlo pri ceste na pietny akt pri Smolensku k pádu lietadla Tu-154, pri ktorom zahynuli významní predstavitelia Poľska, okrem iného i prezident Lech Kaczyński s manželkou Máriou (96 obetí vrátane 8 členov posádky).

Prezident Ruskej federácie D. Medvedev 28.4.2010 dal príkaz Ruskému štátnemu archívu zverejniť utajované dokumenty o katynskom masakre na internete. Stránka <http://www.rusarchives.ru/guide/index.shtml> však dlho nefungovala, server sa zrútil.

L Jančo

ŠMIDRKAL, Václav. *ARMÁDA A STRÍBRNÉ PLÁTNO*. Československý armádny film 1951 – 1999. Praha : Naše vojsko, 2009, 195 s.

Uvedený titul sa zaoberá problematikou Československého armádneho filmu (ČsAF), ktorý bol viac ako štyri desaťročia filmovým štúdiom československej armády. Okrem nosnej činnosti – výroby účelových výcvikových a propagandistických filmov, natáčal tiež filmy dokumentárne, hrané a robil dabingové a strihové verzie zahraničných filmov. ČsAF nadviazal na tradície vojenskej kinematografie ešte z obdobia 1. svetovej vojny, z pôsobenia čs. legionárov v Taliansku, Francúzsku, ale hlavne v Rusku. Produkcia Foto- a kinematografického oddelenia MNO založeného v roku 1919 bola však obmedzená skromnými finančnými prostriedkami, a oceňované filmy boli natočené až v 30. rokoch 20. storočia. Filmová produkcia po 2. svetovej vojne vzniknutého Vojenského filmového a fotografického ústavu bola veľká a nedosahovala kvality najlepších diel medzivojnového obdobia a až na prelome desaťročia sa začala tvorba žánrovo a objemovo rozširovať. Koncom roka 1951 bol tento ústav premenovaný na ČsAF. Jeho

pilotným projektom, ktorým sa uviedol pred vojenskou i civilnou verejnosťou, bol záznam vojenskej prehliadky v Prahe na Letenskej pláni v roku 1951. Zriaďovateľom a riadiacim orgánom ČsAF bola Hlavná politická správa, ktorá mala rozhodujúcu úlohu pri schvaľovaní dramaturgických plánov, filmových námetov, scenárov a pracovných kópií filmov.

Hoci hlavným poslaním ČsAF bolo natáčanie účelových filmov pre vnútornú a vonkajšiu potrebu armády, v štúdiu vznikali, v súlade s priazňou a nepriazňou doby, aj filmy iného charakteru. Približný počiatkový stav pracovníkov 100, ktorý postupne dosiahol koncom 80. rokov číslo 180, sa od roku 1990 rapídne znižoval a v čase privatizácie štúdia v roku 1999 tu pracovalo už len 5 zamestnancov. Zadávatelom filmov pre ČsAF nebola len HPS – filmy dokumentárne, hrané a filmové periodiká a Správa bojovej prípravy – filmy výcvikové, ale aj mimoarmádni objednávateľia, hlavne Československá televízia a MV. V 70. a 90. rokoch predstavovali cudzie zákazky až jednu tretinu zo všetkých vyrobených filmov. Väčšinou išlo o krátko- alebo stredometrážne výcvikové filmy a dokumentárne filmy s technickou, vlastivednou, kultúrnou, brannou alebo športovou tematikou.

Autorov prierez existencie a tvorby československého, resp. českého filmového armádneho štúdia počas takmer piatich desaťročí je rozčlenený v štyroch odlišných etapách (1951 – 1962, 1963 – 1969, 1970 – 1989, 1990 – 1999) úzko súvisiacich s historickým vývojom Československa a jeho kinematografie. Václav Šmidrkal v každom období prehľadne dokumentuje personálne a ekonomické podmienky štúdia, rozsah, kvalitu a tematický záber filmovej tvorby, analyzuje charakteristické a odlišné črty danej etapy, vzťah ideologickej a umeleckej zložky v armádnej filmovej kultúre, prináša filmové profily významných režisérov, ako aj niektorých konkrétnych filmov, a

tiež cituje úryvky z filmárskych pamätí, respektíve rozhovorov.

Prvé desaťročie 1951 – 1962 s názvom *Kulty velikášstva* bolo v prvej polovici poznačené preberaním sovietskych vzorov, kultom osobnosti, snahou o veľkolepé poňatie filmového diela a v druhej polovici zasa destalinizáciou prinášajúcou neistotu, ktorá v ČsAF vyústila do krízy, keďže viacerí talentovaní režiséri, scenáristi, dramaturgovia a kameramani odišli do civilných štúdií a armáda mala zakázané natáčať celovečerné hrané filmy. Filmová tvorba tohto obdobia bola ovplyvnená poetikou socialistického realizmu (pátos, silná citová zaangažovnosť, zachytenie procesu prerozumu spoločnosti) a marxisticko-leninskou náukou o propagande. Typickými pre toto obdobie boli agitky – čierno-biele krátkometrážne filmy, u ktorých nebola dôležitá estetická funkcia filmového vyjadrenia, ale účinné sprostredkovanie určitého vzoru správania. Ich zámerom bolo ovplyvnenie nálady a názorov príjemcov a ich podnietenie ku konkrétnemu správaniu.

Obdobie rokov 1963 – 1969 *Armádní film s lidskou tváří* bolo umelecky najúspešnejšou etapou v celej existencii ČsAF. Armádní film získal patričnú autonómiu a bola sformovaná nová identita štúdia vychádzajúca z centrálnej pozície režiséra, širšieho tematického záberu, z možnosti individuálneho spôsobu umeleckého vyjadrenia a natáčania kritických filmov. Obmedzením, respektíve prekonaním účelového charakteru armádneho filmu sa stalo štúdio v oblasti dokumentárnych filmov rovnocenným partnerom civilných štúdií. V roku 1968 predstavovali dokumentárne filmy ČsAF „audiovizuálnu tribúnu hlasu svedomia“. Armádnym filmom prešla počas 60. rokov druhá generácia vynikajúcich filmárov.

V tretej etape 1970 – 1989 *Léta poučených filmů* poznamenal normalizačný proces armádní film v oblasti kádrovej, dramaturgickej a v archívnych fondoch. Bol obnovený účelový charakter štúdia, ne-

gované liberalizačné prejavy filmovej tvorby a z umeleckých pracovníkov sa stali agitátori a propagandisti. Požiadavky na odbornú a politickú kvalifikáciu boli považované za rovnocenné a neoddeliteľné. Filmy prenikli fráзовitostou a klišé, boli charakteristické určitou formálnou podobnosťou, obrazovou popisnosťou, opatrnosťou, pomalším rozprávačským tempom, vyhýbaním sa humoru. V tomto období bol zaznamenaný najväčší objem filmovej výroby, avšak vo veľmi obmedzenom tematickom zábere. Keďže pre dokumentárny film boli vytýčené tematické okruhy, ktoré vychádzali z propagandistickej stratégie KSČ, filmy boli monotónne a fráзовité, postrádali autorskú originalitu. Filmová propaganda tohto obdobia bola väčšinou zreteľnejšie oddelená – pozitívna a negatívna, niekedy sa aj kombinovala, aby sa prostredníctvom kontrastu dosiahol väčší efekt. Osobitnou kapitolou propagandy boli „umelecké dokumenty“, ktoré mali intenzívne pôsobiť na emócie, a na propagandistické vyjadrenie sa mal používať predovšetkým obraz a hudba. V druhej polovici 80. rokov sa už objavujú drobné ústupky od ideologickej strnulosti.

V poslednom desaťročí 1990 – 1999 *Splátka dluhů a zánik* sa napriek prvotnému optimizmu a snahám o zaradenie do nového spoločenského systému nepodarilo armádny film demokratizovať, reformovať, modernizovať a zachovať v armád-

nych štruktúrach. Po rozdelení republiky bol ČsAF premenovaný na Český armádní film, p. o., jeho tvorba bola postupne obmedzená na niekoľko titulov ročne, až roku 1999 privatizáciou zanikol.

Práca Václava Šmidrkala je prínosná nielen svojou rozsiahlou výpovednou hodnotou v takmer päťdesiatročnom časovom priereze, ale ako konštatuje v príhovore k čitateľom plukovník J. Žikeš, aj tým, „že zameraním sa na dokumentárne a hrané filmy natáčané pre armádu, uvádza na pravú mieru zažitú predstavu o vojenských filmoch ako o filmoch čisto účelových, kde nie je miesto pre nič iného než pre zbrane, techniku a rozkazy...“

V prílohovej časti práce autor publikuje prehľadové grafy znázorňujúce percentuálny podiel jednotlivých typov filmov na celkovom ročnom objeme výroby a ich absolútny podiel na celkovom ročnom objeme výroby, schému tvorby dokumentárnych filmov pre HPS v 60., 70. a 80. rokoch, zoznam vojenských filmových periodík s príslušnými rokmi, abecedno-chronologickú výberovú filmografiu najvýznamnejších režisérov ČsAF, ukážky výsledkov „kádrovej očisty“ z roku 1971, zápisu pripomienok pracovnej kópie filmu, záznamu o jej schválení, taktiež organizačnú schému ČsAF z roku 1981 a obrazovú prílohu pri-nášajúcu fotografie z natáčania a činnosti ČsAF i z jeho konkrétnych filmov.

B. Šed'ová

BIBLIOGRAFIA

BIBLIOGRAFIA SPOMIENOK A DENNÍKOV NA VÝVOJ NA SLOVENSKU V ROKOCH 1918 – 1939¹

VALERIÁN BYSTRICKÝ – ĽUDMILA ŠIMKOVÁ

Predkladaná tematická bibliografia publikovaných a nepublikovaných spomienok a denníkov verejných činiteľov pôsobiacich na Slovensku sa koncentruje predovšetkým na obdobie rokov 1918 – 1939. Je prirodzené, že spomienky nie sú ohraničené len na toto obdobie a dotýkajú sa aj udalostí pred rokom 1918 a obdobia druhej svetovej vojny. Ide o práce vydané na Slovensku, respektíve publikácie vydané v emigrácii. Publikujú sa aj bibliografické údaje spomienok českých politikov, ak sa vo väčšom rozsahu dotýkajú vývoja na Slovensku.

1. ALEXY, Janko. Ovocie dozrieva. Bratislava : Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry 1957. 188 s.
2. ALEXY, Janko. Už je chlap na nohách. Bratislava : Tatran, 1973. 276 s.
3. ALEXY, Janko. Život nie je majáles. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1956. 330 s.
4. AUGUSTA, Jaroslav. Spomienky. Bratislava : Vydavateľstvo Slovenského fondu výtvarných umení, 1962. 229 s.
5. BALCO, Metod M. Život na dvoch kontinentoch. Martin : Vydavateľstvo Matice slovenskej, 2006. 167 s.
6. BALKO, Ján. Desať rokov v slovenskej politike. Osobné spomienky. (Život v piatich režimoch.) Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2005. 402 s.
7. BALKO, Ján. Život v piatich režimoch. Od cisára pána k tatíčkovi Masarykovi. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 2006. 495 s.
8. BALLAY, Eugen. Rozpomienky na vzkriesenie najvýchodnejšieho Slovenska v roku 1919. B. m. a n., /1924/, 23 s.
9. BANCÍKOVÁ, Darina. Divné sú cesty Božie... Veľký Lom : b. v., 1993. 95 s.
10. BARANOVIČ, Štefan. (Ed.) Benkove rozprávania o sebe, o kraji, o ľuďoch. Martin : Osveta, 1988. 215 s.
11. BAREŠ, Arnošt. (Ed.) Štefánikův Memoriál. Praha : Památník odboje, 1929. 418 s.

¹ Autori ďakujú za pripomienky pracovníkom Historického ústavu SAV J. Benkovi, M. Hanulovi, M. Michelovi, V. Jaksicovej, M. Kšiňanovi, D. Segešovi, M. Schvarcovi, pracovníčke Ústavu etnológie SAV A. Kalivodovej, R. Letzovi z Pedagogickej fakulty UK, P. Kralčákovi z Vojenského historického archívu a M. Svrnému z Múzea SNP.

12. BARTUŠEK, Josef – Boháč, Jaroslav (Ed.). Zápisky M. R. Štefánika. Praha : VOK, 1935. 392 s.
13. BARTUŠEK, Josef (Ed.). Štefánik. Vzpomínky, dokumenty a jiné příspěvky. 2. zv Bratislava : Svaz slovenského študentstva; Praha : L. Mazáč, 1938. 405 s.
14. BEKE, Eduard. Bol som učiteľom. Spomienka na nedávne časy. Banská Bystrica : G.A.G., 1995, 107 s.
15. BELKO, Jozef. Zápisník z Východného frontu. Bratislava : Vydavateľstvo politickej literatúry, 1965. 266 s.
16. BENKA, Martin. Za umením. Spomienky a úvahy. Bratislava : Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, 1958. 387 s.
17. BEŇO, Ján. Rehabilitácia. Nitra : Rodina, 1991. 192 s.
18. BERNADIČ, František. Rozpomienky kňaza. Nitra : Kňazský seminár sv. Gorazda, 2000. 294 s.
19. BERNÁTH, Viliam. Spomienky na Vladimíra Clementisa. Bratislava : Alfa, 2002. 86 s.
20. Bíla kniha o poměrech na jižní hranici Slovenska. Bratislava : MPS. 1922.
21. BODICKÝ, Michal. Rozpomienky a pamäti. Martin : Matica slovenská, 1933. 367 s.
22. BOBALÍK, Jozef. Zaprášené histórie. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1985. 189 s.
23. BOBALÍK, Jozef. Sedem rokov na severe. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2009. 168 s.
24. BÖHM, Emanuel. V šesťročnom zajatí. Spomienky na roky 1938 – 1945. Martin : Matica slovenská, 1994. 254 s.
25. BOHÚŇ, Peter. O poměrech na jižní hranici Slovenska. Bratislava : MPS. 1922.
26. Bojový odkaz roku 1919. Spomienky bojovníkov za Slovenskú republiku rád a za Maďarskú republiku rád. (Ed.) Dezider Roják, Anton Smutný. Bratislava : Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, 1959. 212 s.
27. BOR, Ján Elen (Žatko, Ernest). Pomotané vlákna. Trnava : P. Gerdelán, 1942. 70 s.
28. BOR, Ján Elen (Žatko, Ernest).Vojtech Tuka. Úvod do života a diela. Turčiansky Sv. Martin : Kompas, 1940. 216 s.
29. BORODÁČ, Janko. Spomienky. Bratislava : Národné divadelné centrum, 1995. 344 s.
30. BRTÁŇ, Rudo. Živé roky. 1. časť. Spomienky. Liptovský Mikuláš : Tranoscus, 2002. 261 s.
31. BUKOVSKÝ, Ján. Spomienky spoločníka. Nitra : Spoločnosť Božieho slova, 2006. 146 s.
32. BUNČÁK Pavol. Hriehna mladosť. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1973. 236 s.
33. Cestou priateľstva. Spomienky zakladajúcich členov Spoločnosti pre hospodárske a kultúrne zblíženie s novým Ruskom a Svazu priateľov SSSR. Bratislava : Obzor, 1967. 145 s.
34. CLEMENTIS, Vladimír. Nedokončená kronika. Bratislava : Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, 1964. 190 s.
35. CLEMENTIS, Vladimír. O kultúre a umení. Bratislava : Tatran, 1977. 268 s.
36. CLEMENTIS, Vladimír. O sebe a o Slovensku. Ed. Štefan Drug. Bratislava : Nadácia L. Novomeského, 1998. 91 s.
37. CSONTOS, Ladislav. Jednou nohou v kriminále. Trnava : Dobrá kniha, 2003. 155 s.
38. ČARNOGURSKÝ, Pavol. Deklarácia o únii Slovenska s Poľskom z 28. 9. 1938. In Historický časopis. 1968, roč.16, č. 3, s. 413-428.

39. ČARNOGURSKÝ, Pavol. Svedok čias. Bratislava : USPO, 1997. 258 s.
40. ČARNOGURSKÝ, Pavol. 6. október 1938. Bratislava : Veda, 1993. 327 s.
41. ČARNOGURSKÝ, Pavol. 14. marec 1939. Bratislava : Veda, 1992. 269 s.
42. ČARNOGURSKÝ, Pavol. Z memoárových statí Paľa Čarnogurského. In Slovanský prehľad. 1968, roč. 54 č. 6, s. 500-511.
43. ČAVOJSKÝ, Rudo. Spomienky kresťanského odborára. Bratislava : Lúč, 1996. 194 s.
44. ČULEN, Konštantín. Po Svätoplukovi druhá naša hlava. (Život Dr. Jozefa Tisu.) Cleveland : Prvá katolícka slovenská jednota, 1947. 319 s.
45. ČULEN, Konštantín. Posledné posedenia. Martin : Matica slovenská, 2004. 305 s.
46. ČULEN, Konštantín. V zajatí falošných legiend a nenávisťného srdca. B. m.: vl. nákl., 1961. 169 s.
47. DANÁŠ, Kornel. V pazúroch NKVD. Bratislava : SANO, 1995. 138 s.
48. Dav. Spomienky a štúdie. Bratislava : SAV, 1965. 490 s.
49. DÉRER, Ivan. Slovensko v prevrate a po ňom. Praha : Graf. knihař a naklad. družstva, 1924. 46 s.
50. DÉRER, Ivan. Slovenský vývoj a ľudácka zrada. Praha : Kvasnička a Hampl, 1946. 364 s.
51. DEVEČKA, Ondrej. Tri roky práce s dr. Šrobárom. In Šrobárov sborník k 70. narodeninám. (Ed.) Ján Halla. Bratislava : Štefánikova spoločnosť, /1938/, s. 83-88.
52. DILONG, Rudolf. Mladosť z očistca. Bratislava : Petrus, 2001. 167 s.
53. DOČKAL, Jozef. 28. október, na ktorý nikdy nezabudnem. In Ľud. 1948, roč. 1, č. 177, s. 4.
54. Dr. Augustín Brychta spomína. In Vpád maďarských bolševikov na Slovensko 1919. (Pamätný spis domáceho odboja) (Ed.) Alex Pogorielov, J. Zimák. Bratislava : Slovenský Chýrnik, 1936. s. 122-123.
55. DRTINA, Prokop. Československo mŕj osud. Kniha života českého demokrata 20. století Svazek první. Kniha 1. Přes Mnichov do emigrace. Praha : Melantrich, 1991. 479 s.
56. DRTINA, Prokop. Československo mŕj osud. Kniha života českého demokrata 20. století Svazek první. Kniha 2. Emigrací k vítězství. Praha : Melantrich. 1991. 487-730 s.
57. DUBČEK, Alexander. Nádej zomiera posledná. Z pamätí. Bratislava : Nová práca, 1998. 289 s.
58. DUDINSKÝ, Marian. Kmotrou mi bola ŠtB. Bratislava : SANO, 1993. 160 s.
59. ĎURČANSKÝ, Ferdinand. Mit Tiso bei Hitler. In Politische Studien. 1956, roč. 7, Heft 8, s. 1-10.
60. ĎURČANSKÝ, Ferdinand. Mit Tiso bei Hitler. In Vznik Slovenského štátu. 14. marec 1939. Spomienky aktérov historických udalostí. 1. diel Ed. Valerián Bystrický, Róbert Letz, Ondrej Podolec. Bratislava : AE Press, 2007, s. 62-70.
61. ĎURIS-FRNDÁK, Ján. Spomienky na vojnu a prevrat. Nové Zámky : vl. nákl., 1928. 102 s.
62. DZIAKOVÁ – BÖHMOVÁ, Mária. Duša na dlani. Spomienky od Košíc po New York. Prešov : Vydavateľstvo M. Vaška, 2004. 152 s.
63. ESTERHÁZY, Lujza. Szívek az ár ellen. Budapest : Püski, 1991. 230 s.
64. ESTERHÁZY, Lujza. A huszadik esztendő. Budapest : Új Élet, 1942. 75 s.
65. FÁBRY, Štefan. V službách revolúcie. Bratislava : Pravda, 1982. 173 s.

66. FARBIAK, Ján. Ozveny a návraty. Zv. 1. Prešov : Vydavateľstvo M. Vaška, 1997. 228 s.
67. FARBIAK, Ján. Ozveny a návraty. Zv. 2. Prešov : Vydavateľstvo M. Vaška, 1998. 78 s.
68. FEIERABEND, Ladislav Karel. Politické vzpomínky. I. Brno : Atlantis, 1994. 475 s.
69. FEIERABEND, Ladislav Karel. Politické vzpomínky. II. Brno : Atlantis, 1994. 367 s.
70. FILKORN, Eugen. Verný svojmu svedomiu. Toronto : Centrum kultúry a dedičstva kanadských Slovákov; Martin : Matica slovenská, 2004. 471 s.
71. FILO, Július. Spomienky a úvahy. Prešov : Vydavateľstvo M. Vaška, 1998. 223 s.
72. FÖLDES, György. Visszaemlékezések. Önéletrajzi vázlatok. Pozsony : Kalligram, 2008. 536 s.
73. FRIEDER, Emanuel. Z denníka židovského rabína. Bratislava : Slovenské národné múzeum, 1993. 203 s.
74. FRITZ, Fridrich. Maturitné stretnutie. Bratislava . b. n., 2002. 68 s.
75. FUČÍKOVÁ, Gusta. Život s Júliusom Fučíkom. Bratislava : Pravda, 1973. 418 s.
76. FULLA, Ludovít. Okamihy a vyznania. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1983. 335 s.
77. GACEK, Mikuláš. Surová býva vše pravda života. Denníkové zápisky z rokov 1937-1944. Dolný Kubín : Peter Huba, 1996. 346 s.
78. GACEK, Mikuláš. Sibírske zápisky (1915-1920). Turčiansky Sv. Martin : Matica slovenská, 1936. 290 s.
79. GÁL-PODDŮMBIERSKY, Ján. Z kalicha utrpenia. Rozpomienky na zážitky v koncentračnom tábore v Ilave. Bratislava : Pravda, 1947. 302 s.
80. GALLO, Pavel. Pamäti. Bratislava : SAPAC, 2004. 138 s.
81. GALVÁNEK, Ed. Rozpomienka na dr. V. Šrobára z doby maďarského vpádu. In Šrobárov sborník k 70. narodeninám. (Ed.) Ján Halla. Bratislava : Štefánikova spoločnosť, /1938/, s. 133-135.
82. GAŠPAR, J. Tido. Pamäti I. (Ed.) Mária Hulmannová. Bratislava : Spolok slovenských spisovateľov, 1998. 286 s.
83. GAŠPAR, J. Tido. Pamäti II. (Ed.) Mária Hulmannová Bratislava : Spolok slovenských spisovateľov, 2004. 152 s.
84. GAŠPAR, J. Tido. Z pamätí. In Slovenské pohľady. 1968, roč. 84, č. 7, s. 69-70.
85. GAŠPAR, J. Tido. Zlatá fantázia. Bratislava : Tatran, 1969. 389 s.
86. GAŠPARÍKOVÁ - HORÁKOVÁ, Anna. U Masarykovcov. Spomienky osobnej archívárky T. G. Masaryka. Bratislava : Academic Electronic Press - Ústav T. G. Masaryka - Historický ústav SAV, 1995. 303 s.
87. GAŠPARÍKOVÁ - HORÁKOVÁ, Anna. U Masarykovcov. Spomienky osobnej archívárky Tomáša Garrigue Masaryka. In T.G. Masaryk ve třech stoletích. (Ed.) Jozef Smolík, Jan Štěpán. Brno : L. Marek, 2001. s. 99-105.
88. GAŠPARÍKOVÁ - HORÁKOVÁ, Anna. Z lanského denníka. 1929 – 1937. Ed. Jaromír Slomek. Praha : Radioservis, 1997. 214 s.
89. GAŽÍK, Peter. Samuel Štefan Osuský o Tomášovi Garrigue Masarykovi. In T. G. Masaryk ve třech stoletích. (Ed.) Josef Smolík. Brno : L. Marek, 2001, s. 109-110.
90. GESSAY, Ignác. Rozpomienka na uzavretie Československej dohody dňa 30. mája 1918 v Pittsburghu. Bratislava : t. Slov. kníhtlač,, /1928/. 15 s.
91. Levi-Gil, Chana. Osudy jednej rodiny. Bratislava : ZING PRINT, 2001. 96 s.

92. GÖMÖRY, János. Emlékeim egy letűnt világról. Budapest : Szépirodalmi Kiadó, 1964. 248 s.
93. GYOMLAY, László (Ed.). Felvidéki hős magyar diákok. Budapest : [i. k.], 1943.
94. GREGOR – TAJOVSKÝ, Jozef. Spomienky na prevrat v roku 1918. In Sloboda. 1948, roč. 1, č. 127, s. 2; pokrač. č. 128, s. 2.
95. GREGOROVÁ – PRÁŠILOVÁ, Dagmar. Gregorovský dom. Praha : X-egem, 1995. 213 s.
96. GREGOROVÁ, Hana. Spomienky. Bratislava : Tatran, 1979. 331 s.
97. HAINCL, Kálmán. *Egyháztörténelmi emlékek a cseh megszállás korából*. Esztergom, [i. k.], 1940.
98. HALÁSZ, Miklós. Csehszlovákia 1918–1938. Budapest : Századunk, 1938.
99. HÁLEK, Ivan. Zápisky lekára. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1972. 171 s.
100. HALLA, Ján. T.G. Masaryk na Slovensku. Spomienky a prejavy. Bratislava : EOS, 1935. 192 s.
101. HANGEL, László (Ed.). *Mit élt át a Felvidék?* Budapest : Felvideki volt Politikai Foglyok országos Szövetsége, 1940.
102. HANKA, Jaroslav. Slovenské národné divadlo v Bratislave. Album 1926-1927. Bratislava : Administrácia časopisu Divadlo, 1927. 80 s.
103. HANULA, Jozef. Spomienky slovenského maliara. Turčiansky Sv. Martin : Matica slovenská, 1940. 268 s.
104. HANUS, Ladislav. Pamäti svedka storočia. Bratislava : LÚČ, 2006. 720 s.
105. HANUS, Ladislav. Spomienky na Ferka Skyčáka. Bratislava : Lúč, 2001. 155 s.
106. HARČAR, Anton. Žil som v Košiciach. Bratislava : LÚČ, 2003. 520 s.
107. HIRNER, Alexander. Matičná myšlienka. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1992. 392 s.
108. HLAVÁČ, Štefan. Po priamych cestách. Bratislava : Ikar, 1990. 381 s.
109. HLAVÁČ, Jozef. Spomienky na udalosti v revolučnom odbore hnutí na Slovensku. (Ed.). Bratislava : Práca, 1964. 166 s.
110. HLINKA, Andrej. Zápisky z Mirovského žalára. Karol Sidor. (Ed.). Bratislava : Andrej, 1941. 105 s.
111. HNILICA, Pavol. Rozhovory o ľuďoch, udalostiach a Božej доброте. Bratislava : Smaragd, 2001. 253 s.
112. HNILICA, Pavol. Fatimské poslanstvo a Božie milosrdenstvo. Výzva a poslanstvo pre dnešný svet. Bratislava : Smaragd, 2005. 275 s.
113. HOBL, Jozef. Kaleidoskopické obrázky zo stredného Slovenska. Satyrické a humoristické črty písané do Hronských novín pod čiarou, v dobe 1923 – 1925. Lučenec : Nová stolová spoločnosť, 2000. 164 s.
114. HOLDOŠ, Ladislav – BARTOŠEK, Karel. Svědek Husákova procesu vypovídá. Praha : Naše vojsko, 1991. 126 s.
115. HOLOUBEK, Václav. Na úsvite slobody, Spomienky na prevrat v roku 1918 v Trnave. Trnava : Václav Holoubek, 1933. 63 s.
116. HORNÝ, Jozef. Emigrantove životné príbehy. Toronto – Svätý Jur : Zahraničná Matica slovenská. 1993. 40 s.
117. HORVÁT, Michal. Spomienky na prácu v DAV-e. In Slovenské pohľady. 1980, roč. 96, č. 5, s. 120-124.
118. HOUDEK, J. Fedor. Kapitulácia Maďarov v roku 1918. Bratislava : Prúdy, 1928. 72 s.

119. HOUDEK, J. Fedor. Oslobodenie Slovenska (1918 – 1919). Bratislava : vl. nákl., 1929. 61 s.
120. HOUDEK, J. Fedor. Vznik hraníc Slovenska. Bratislava : Prúdy, 1931. 412 s.
121. HOUDEK, Vladimír. Spomienka na Jana Masaryka. In Historický časopis. 1991, roč. 39, č. 6, s. 666-675.
122. HOZA, Štefan. Ja svoje srdce dám. Zv. 1. Bratislava : Slovenský spisovateľ 1989. 328 s.
123. HOZA, Štefan. Ja svoje srdce dám. Zv. 2. Bratislava : Slovenský spisovateľ 1989. 328 s.
124. HRADSKÁ, Katarína. Žila som životy druhých. Zvolen : Klemo, 2001. 71 s.
125. HRON, Peter (V. Clementis). K politickej histórii 14. marca 1939. In Slovenský chýrnik. (Londýn), 1940, č. 4.
126. HRONSKÝ, Jozef Cíger. Cesta slovenskou Amerikou : Cestopisné črty z r. 1935 – 1936. Zv. 1 - 2 . (Ed.) Tomáš Winkler. Martin : Matica slovenská, 2009. 474 s.
127. HRUŠOVSKÝ, Ján. Takí sme boli. Martin : KÚS, 1920. 140 s.
128. HRUŠOVSKÝ, Ján. Umelci a bohémi. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1963. 302 s.
129. HRUŠOVSKÝ, Ján. Čarovný kľúč. Bratislava – Praha : Panton, 1966. 279 s.
130. HRUŠOVSKÝ Igor. Stála vojna, stála... Bratislava : Tatran, 1972. 224.
131. HUDÁK, Ján. Stretnutia. Bratislava : USPO, 2000. 224 s.
132. HUMENSKÝ, Viktor. Útek z raja. Toronto : Zahraničná Matica slovenská, 1994. 98 s.
133. CHLUMSKÝ, Fraňo. Cestou k slobode. (Zápisky dobrovoľca z r. 1918 – 1921.) Vrbové : vl. nákl., 1938. 107 s.
134. CHROBÁK, Dobroslav. Cesta za umením. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1957. 329 s.
135. Iní o kapitánovi Nálepkovi. Zborník spomienok a dokumentov. (Ed.) Jozef Nálepka. Spišská Nová Ves : Polygrafia, 2002. 172 s.
136. IVANKA, Milan. Rozpomienky na prevrat. In Vpád maďarských bolševikov na Slovensku 1919. (Pamätný spis domáceho odboja). (Ed.) Alex Pogorielov, J. Zimák. Bratislava : Slovenský Chýrnik, 1936, s. 67-69.
137. JAMNICKÝ, Ján. Ján Jamnický v pamäti súčasníkov. (Spomienky.) Bratislava : Divadelný ústav, 2001. 384 s.
138. JAMRICHOVÁ, Ružena. Z rodinnej kroniky, alebo, Pamäti od nepamäti. Bratislava : Spolok slovenských spisovateľov, O 111, 2002. 160 s.
139. JANIN, Maurice. Moje účasť na československém boji za svobodu. Praha : J. Otto, 1926. 382 s.
140. JANIN, Maurice. M. R. Štefánik. Příspěvky k poznání jeho života a povahy. Praha : Orbis, 1932. 108 s.
141. JANŠÁK, Štefan. Boli časy boli... Bratislava : Tatran, 1971. 217 s.
142. JARIABEK, Ondriš – VANČO, Ladislav. Z pastierčaťa herec. 1. Alebo cesta z cisárstva cez dve republiky. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1988. 320 s.
143. JESENSKÝ, Janko. Cestou k slobode. Úryvky z denníkov 1914 – 1918. Martin : Matica slovenská, 1933. 277 s.
144. JESENSKÝ, Janko. Spisy 9. Cestou k slobode. Úryvky z denníkov 1914 – 1918. Bratislava : Tatran, 1968. 293 s.
145. JEŽEK, Zdeněk. Boj o Slovensko v letech 1918 - 1919. Praha : b. n., 1928. 187 s.

146. JEŽEK, Zdeněk. Účast' dobrovolníků v bojích o Slovensko a Těšínsko. Praha : Zdeněk Ježek, 1937. 360 s.
147. JÓCSIK, Lajos. Idegen igáiban. Húsz év cseh uralom alatt. Budapest : Atheneum. 1940.
148. JÓCSIK, Lajos. Iskola a magyarságra. Egy nemzedék élete húsz éves kisebbségben. Budapest : Nyugat. 1939. 178 s.
149. JOŠTIAK, Jozef – JANKOVIČ, Ladislav. Dva životy jeden osud. Bratislava : Dom zahraničných Slovákov, 1996. 208 s.
150. JUNEK, Marek. Zánik Československa v roku 1939. Denníkové záznamy a dopis Antona Štefánka z let 1938 – 1939. In *Studia historica Nitriensia*. 2002, roč. 10, s. 173-191.
151. JURASOVOVA – BLÁHOVÁ Helena. Janko Blaho v spomienkach. Bratislava : Ikar, 2008. 192 s.
152. JURIGA, Ferdinand. Blahozvest' kriesenia slovenského národa a slovenskej krajiny. Trnava : Urbánek a spol., 1937. 270 s.
153. K sedemdesiatke Kornela Stodolu 1866 – 1936. Bratislava : Hospodárske rozhľady, 1936. 137 s.
154. KALINA, Ján. Obzri sa s úsmevom. Bratislava : Prístrojová technika. 1999.
155. KALINA, Ján. Zavínili to židia a bicyklisti. Bratislava : Prístrojová technika. 2000.
156. KALINA, Ján. Usmievavé Slovensko. Bratislava : Prístrojová technika. 2003.
157. KAPALA, Jozef. Obrázky zo života. B. m.: Priatelia Dobrej knihy, 1981. 109 s.
158. KAPALA, Jozef. Spod Roháčov po Vatikán. Pamäti môjho života. Galt : Dobrá kniha, 1972. 280 s.
159. KAPALA, Jozef. Spomienky. Cambridge : Priatelia Dobrej knihy, 1980. 142 s.
160. KÁROLYI, Katinka. Červená grófká spomína. Bratislava : Epoque, 1970. 290 s.
161. KARVAŠ, Imrich. Moje pamäti. V pazúroch gestapa. Bratislava : NVK International, 1994. 132 s.
162. KIRSCHBAUM, M. Jozef. Medzinárodná situácia a vznik Slovenskej republiky. In *Slovenská republika 1939 – 1949*. (Ed.) Mikuláš Šprinc. Whiting : Ján J. Lach, 1949, s. 61-75.
163. KIRSCHBAUM, M. Jozef. Poznámky k memoárom. Štyri historické dni, ktoré položili Slovensko na mapu. In *Svedectvo pravdy. Zahraniční Slováci a ich činnosť za slovenskú štátnosť*. III diel. Trnava : Optima 1999. s. 116-155.
164. KOHÚT, Ján. Osobné rozpomienky na pána ministra a univ. prof. Dr. V. Šrobára. In *Šrobárov sborník k 70. narodeninám*. (Ed.) Ján Halla. Bratislava : Štefánikova spoločnosť, /1938/, s. 96-98.
165. KOMARA, Joachim. Můj život v PTP a vo väzení. Prešov : vl. nakl., 1996. 23 s.
166. KOMPIŠ, Peter. Rozpomienky na Karla Kálala. In *Sborníček k sedemdesátým narodeninám lidovýchovného pracovníka spisovatele Karla Kálala*. (Ed.) Ján Hamaliar, Fr. Loubal. B. m. : Kroužek oddaných zákonu, 1930, s. 38-44.
167. KOPECKÝ, Václav. ČSR a KSČ. Praha : Slovenské nakladateľstvo politickej literatúry, 1960. 493 s.
168. KOREC, Ján Chryzostom. Od barbárskej noci. Bratislava : LÚČ, 1990. 390 s.
169. KOREC, Ján Chryzostom. Od barbárskej noci. Na slobode. Bratislava : LÚČ, 1993. 450 s.
170. KOREC, Ján Chryzostom. Spomínam, premýšľam, vyznávam. Bratislava : LÚČ, 1999. 345 s.

171. KÖRPER – ZRÍNSKY, Karol. *Môj život*. Bratislava : Lúč, 1993. 304 s.
172. KOSECOVÁ, Cecília. *Spomienky*. Bratislava : SOVA, 1996. 149 s.
173. KOŠUT, Ján. *Cez červený očistec*. Bratislava : SANO, 1995. 236 s.
174. KOUTECKÝ, Jaroslav. *Rozpomienky na príchod prvej slovenskej vlády do Uhorskej Skalice*. In *Zlatá kniha Slovenska. Jubilejný zborník 1918 - 1938*. Bratislava : Živnostenské vyd. a nakl., 1930, s. 117-118.
175. KOVAČOVIČOVÁ-ŽUFFOVÁ, Soňa. *Preskakovanie plienok*. Bratislava : Logos, 2001. 159 s.
176. KÖRNYEI, Elek. *Nyugati őrhelyen. Jegyzetek a szlovákiai magyar lélekről*. Pozsony: Veritas, 1939. 103 s.
177. KRAJČÍK, Augustín. *Tvrdá škola. Veľká Lomnica* : Slza, 1992. 99 s.
178. KRÁĽOVÁ, Helena – BLÚHOVÁ, Irena. *Fraňo Kráľ učiteľom*. Bratislava : Slovenské politické nakladateľstvo, 1961. 160 s.
179. KRČMÉRY, Silvester. ... to nás zachránilo. Bratislava : LÚČ – Signum, 1995. 277 s.
180. KRČMÉRY, Silvester – JUKL, Vladimír. *V šlapajach Kolakoviča*. Bratislava : Charis, 1996. 104 s.
181. KRČMÉRY, Hela. *Puknuté husle. Spomienky na Štefana Krčméryho*. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1967. 65 s.
182. KRČMÉRY, Štefan. *Román bez konca*. Bratislava : Tatran, 1977. 127 s.
183. KRÍŠTOF – VESELÝ, František. *Moja cesta z piesňou*. Bratislava : Q 111, 2005. 144 s.
184. KRUŽLIAK, Imrich. *Úteky z tiesne. V tóni dvoch totalít*. Bratislava : Spolok slovenských spisovateľov, 2003. 259 s.
185. KUBICA, Belo. *Letectvo v SNP. Pamäti*. Bratislava : NVK International, 1994. 132 s.
186. KÜHN, Ludvik. *Naše Vianoce 1918. Ako tridsiatnici obsadzovali východné Slovensko, rozpráva...* Bratislava : Slovenská Grafia, 1928. 27 s.
187. KUKLÍK, Jan – NĚMEČEK, Jan. *Osuský a Beneš po Mnichově. K nepublikované části paměti vyslance Štefana Osouského*. In *Moderní dějiny*. 2002, roč. 10, s. 293-312.
188. KVASNIČKA, Ladislav. *Statoční svedkovia viery*. Prešov : Vydavateľstvo M. Vaška, 2000. 89 s.
189. LACKOVÁ – MARKOVIČOVÁ, Máňa. *Prvé dni prevratu u nás*. In *Letopis Živeny. Na desiate výročie osvobodenia*. (Ed.) Štefánia Votrubová. Martin : Živena, 1928, s. 205-216.
190. LETTRICH, Jozef. *Dejiny novodobého Slovenska*. Bratislava : Archa, 1993. 224 s.
191. LETZ, Róbert. *Zápisky A. Macha*. In *Historický zborník 2002*, roč. 12, č. 1-2, s. 65-81.
192. LOEBL, Eugen. *Trýzeň svedomia*. Toronto : Nové vydavateľstvo, 1978. 236 s.
193. *Lubochňa 1921. Spomienky na sjazd marxistickej ľavice*. Liptovský Mikuláš : Okresný výbor KSS, 1961. 22 s.
194. LUTHER, Daniel. *Z Prešporoka do Bratislavy*. Bratislava : Albert Marenčin Vydavateľstvo PT, 2009. 230 s.
195. MACÁK, Ernest. *Dva roky v katakombách*. Bratislava : Don Bosco, 2000. 304 s.
196. MACÁK, Ernest. *Zápisky spoza mreží*. Bratislava : Don Bosco, 1996. 224 s.
197. MADARÁS, Július. *V utíšení a dúfání je vaša sila*. Liptovský Mikuláš : Tranoscus, 1991. 59 s.

198. MACH, Alexander. Vo väzení. Bratislava : vl. nákl., /1930/. 197 s.
199. MACH, Alexander. Z ďalekých ciest. Martin : Matica slovenská, 2008. 368 s.
200. MALÁR, August. Osobné rozpomienky na boje s maďarskými boľševikmi na Slovensku. In Vpád maďarských boľševikov na Slovensku 1919. (Pamätný spis domáceho odboja). (Ed.) Alex Pogorielov, J. Zimák. Bratislava : Slovenský Chýrnik, 1936, s.113-121.
201. MARKO, Iija Jozef. Dornkappel. Predmestie troch jazykov. Praha : Európsky literárny klub, 1938. 214 s.
202. MARKOVICKÝ, Ladislav Thomka. Masaryk na Bystričke. In Slovensko Masarykovi. Praha : Pod protektorátom slovenskej odbočky Československej národnej rady v Bratislave, 1930, s. 251-257.
203. MARTIN, Kvetko. Spomienky k národnému odboju. In Čas. 2. 8. 1945.
204. Masarykovci a Bystrička. Spomienky Masarykovcov na Bystričku a pamätníkov na Masarykovcov. Zora Frkáňová.(Ed.). Martin : Klub priateľov TGM a MRŠ, 2004. 102 s.
205. MASARIK, Hubert. V proměnách Evropy. Paměti československého diplomata. Praha : Paseka, 2002. 387 s.
206. MATĚJOVSKA, Mária. K tatíčkovi Masarykovi na Bystričku, na Hrad a do Lán. Praha – Bratislava : Štátne nakladateľstvo, 1936. 100 s.
207. MATUŠKA, Alexander. Osobne a neosobne. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1983. 299 s.
208. MAUER, Július. Z bojov za revolučnú stranu. Spomienky na založenie KSCĎ. Bratislava : Vydavateľstvo politickej literatúry, 1962. 252 s.
209. MEDRICKÝ, Gejza. Minister spomína. Bratislava : Litera, 1993. 348 s.
210. MEDVECKÝ, Karol Anton. Krátke rozpomienky na županské a ministerské časy dr. Martina Mičuru. In Pamätnica Dr. Martina Mičuru. Bratislava : b. n., /1933/, s. 123-127.
211. MEDVECKÝ, Karol Anton. Slovenský prevrat. Sv. 1. Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 1930. 379 s.
212. MEDVECKÝ, Karol Anton. Slovenský prevrat. Sv. 2. Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 1930. 364 s.
213. MEDVECKÝ, Karol Anton. Slovenský prevrat. Sv. 3. Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 1931. 364 s.
214. MEDVECKÝ, Karol Anton. Slovenský prevrat. Sv. 4. Trnava : Spolok svätého Vojtecha. 1931. 340 s.
215. MEDVECKÝ, Karol Anton. Z mojich rozpomienok k šesťdesiatinám. 8.VI.1875 – 8.VI.1935. Trnava : František Urbánek, 1935. 182 s.
216. MEŠKO, Zoltán G. Zamlčané sprisahanie. Bratislava : Slovac Akademik Press, 2000. 194 s.
217. MIHALÍK, Juraj. Spomienky na zlyhania. Bratislava : Príroda, 1993. 115 s.
218. MIHALOVIČ, Viliam. Oživené spomienky. Bratislava : LÚČ, 2003. 181 s.
219. MICHÁLEK, Ján. Protifašistický odboj na Slovensku v rozprávaniach ľudu. Bratislava : Veda, 1985. 277 s.
220. MIKULA, Ján. Cesta života trnístá. Bratislava : Tatrapress, 1992. 216 s.
221. MIKUŠ, J. A. Pamäti slovenského diplomata. Cleveland : Prvá katolícka slovenská jednota, 1978. 449 s.
222. MIKUŠ, J. A. Pamäti slovenského diplomata. Martin : Matica slovenská, 1998. 294 s.

223. Milan Hodža, publicista, politik, vedecký pracovník. Spomienky, úvahy, štúdie. (Ed.) A. Štefánek, Fr. Votruba. Praha : Československé podniky tiskárske a vydavateľské, 1930. 965 s.
224. MINC, Samo. Spomienka na družstevnú prácu na Slovensku. In 15 rokov družstevnej práce na Slovensku. (1920 – 1935). (Ed.) Alojz Březina. Praha : Slovenský výchovný fond, 1935, s. 22-23.
225. MIŠEJE, František. Revolučnou cestou. Spomienky na roky 1938 - 1948. Bratislava : Pravda, 1989. 232 s.
226. MITOŠINKA, Viliam. Pamäti kňaza 1948 – 1966. Bratislava : LÚČ, 1992. 294 s.
227. MITROVSKÝ, Milan Thomka. Pani Helene. Bratislava : Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, 1958. 95 s.
228. MONZIE, Anatol de. Krásny život Milana Ratislava Štefánika. Olomouc : Hanácka tiskárna, 1931.
229. MORAVEC, František. Špión, jemuž nevěřili. Praha : Rozmluvy, 1990. 377 s.
230. MRÁZ, Andrej. Brázdami života. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1974. 157 s.
231. MRÁZ, Andrej. Čím žilo slovo. Bratislava : Tatran, 1967. 205 s.
232. MURGAŠ, Karol. Antipoznámky. In Slovák a svet. The Slovak and World. Chicago 1971-1972.
233. MURGAŠ, Karol. Národ medzi Dunajom a Karpatmi. Bratislava : Kompas, 1940. 177 s.
234. MURÍN, Karol. Spomienky a svedectvo. 3. vydanie. Radošina : Priatelia prezidenta Tisu, 1992. 510 s.
235. MUTŇANSKÝ, Ludovít. Boj vo svetovom éteri o slovenskú pravdu a budúcnosť. Viedeň : 1939.
236. MUTŇANSKÝ, Ludovít. Slovenská revolúcia na vlnách éteru. Bratislava : vl. nákl., 1942. 94 s.
237. MUTŇANSKÝ, Ludovít. Spomienky z vážnych a rozhodujúcich chvíľ. In Kalendár Slovenskej pracujúcej pospolitosti na obyčajný rok 1942. Bratislava : vl. nákl., 1941, s. 95-100.
238. Národohospodár Peter Zat'ko spomína. (Ed.) Štefan Teren. Liptovský Mikuláš : Tranoscius, 1993. 279 s.
239. NEUWIRTH, Anton – LESŇÁK, Rudolf. Liečiť zlo láskou. Bratislava : Kalligram, 2001. 249 s.
240. NOSKO, Július. Takto bojovala povstalecká armáda. Bratislava : NVK International, 1994. 232 s.
241. NOVOMESKÝ, Ladislav. Milé chvíle s Kálalom. In Sborníček k sedemdesátým narodeninám ľudovýchovného pracovníka spisovateľa Karla Kálala. (Ed.) Ján Hamaliar, Fr. Loubal. B. m. : Kroužek oddaných žáků, 1930, s. 51-55.
242. OKÁL, Ján. Leto na Traune. Cambridge : Dobrá kniha, 1986. 279 s.
243. OKÁL, Ján. Výpredaj ľudskosti. Martin : Vydavateľstvo Matice slovenskej, 2002. 389 s.
244. ONDO, Ján. Armáda bez zbraní. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 1996. 140 s.
245. ORAVSKÝ, Eduard. Spomienky učiteľa. Ako to bolo na začiatku storočia. Bratislava : Slovenské politické nakladateľstvo, 1986. 191 s.
246. ORMISOVÁ, Marína. Marína Ormisová spomína. Martin : Osveta, 1979. 359 s.
247. OSUSKÝ, Štefan. O mierovom jednaní s Maďarskom. In Prúdy. 1925, roč. 9, č. 5, s. 253-257.

248. OSUSKÝ, Štefan. Služba národu. Liptovský Sv. Mikuláš : Tranoscius, 1938. 329 s.
249. OSUSKÝ, Štefan – PAVLÚ, Bohdan (Ed.) Štefánik. Spomienky a postrehy. 1. zv. Bratislava : Sväz slovenského študentstva; Praha : L. Mazáč, 1938, 303 s.
250. OSUSKÝ, Štefan. Z mojich rozpomienok na T. G. Masaryka. Napísané pre francúzsku Revue Illustration. In OSUSKÝ, Štefan o T.G. Masarykovi. Bratislava : Spolok bibliofilov na Slovensku, 1937, s. 5-12.
251. OTTMAR, Vojtech. Podvratník. Trnava : B-print, 1996. 243 s.
252. Otvorené oči. Dušan Gregor. /Ed.) Spomienky politických väzňov. Čadca : OP KPVS, 1990. 78 s.
253. Pamäti. Spomienky zaslúžilých odborárov, príslušníkov Červených odborov. Bratislava : Mor, 1972. 63 s.
254. PÁSTOR. Z kroniky pluku. In Historická revue. 1995, roč. 6, č. 1, s. 36.
255. PAUČO, Jozef. Dr. Jozef Tiso o sebe. Passaic : Slovenský katolícky Sokol, 1952. 359 s.
256. PAUČO, Jozef. Tak sme sa poznali. Predstavitelia Slovenskej republiky v spomienkach. Middletown : Slovák v Amerike, 1967. 281 s.
257. PAVLO, Ľudovít. Hľadanie stratenej slobody. Martin : Vydavateľstvo Matice slovenskej, 1999. 143 s.
258. PETRÍK, Vincent. Cudziniec vo vlastnom dome. Trnava : Dobrá kniha, 2000. 191 s.
259. PETRÍK, Vincent. Čudná vojenčina. Trnava : Dobrá kniha, 1993. 212 s.
260. PETRÍK, Vincent. Ľudské a Božie cesty. Z osudov „podzemnej“ Cirkvi. Trnava : Dobrá kniha, 2004. 140 s.
261. PIFFL, Alfred. Zápas o Bratislavský hrad. Denník 1948 – 1972. Bratislava : PT, 2007. 213 s.
262. PÍSECKÝ, Ferdinand. M. R. Štefánik v mém deníku. Bratislava : EOS, 1934. 92 s.
263. PLÁVKA, Andrej. Smädný milenec. Skoro ako román jedného života. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1979. 468 s.
264. PODOLÁK, Jozef. Rozprávka môjho života. Prípad Kočiš a spol. Bratislava : Dilema, 1998. 103 s.
265. POLLA, Belo. Cesta storočím. Zo spomienok. Martin : Vydavateľstvo Matice slovenskej, 2000. 171 s.
266. POLONYI, Ján. Moje rozpomienky na počiatky poznania socializmu. In Pamätník vydaný z príležitosti otvorenia krajského robotníckeho domu vo Zvolene. Zvolen : Družstvo pre stavbu činžovného a spolkového domu, 1928, s. 13-16.
267. PONIČAN, Ján. Búrlivá mladosť. Spomienky. 1. 1920 - 1938. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1975. 342 s.
268. POVAŽSKY, Anton. Bez dôkazov. Bratislava : Konfederácia politických väzňov, 1997. 224 s.
269. Poznali sme jeho tvár. Spomienky na Vladimíra Clementisa. (Ed.) Július Bolfík. Bratislava : Obzor, 1972. 180 s.
270. PRÁŽÁK, Albert – ZELENKA, Miloš – KOKOŠKA, Stanislav. (Ed.). Politika a revoluce. Paměti. Praha : Academia, 2004. 254 s.
271. PRAŽÁK, Albert – FOLPRECHT, Josef – KÁLAL, Miroslav – SUK, V. F. – ZBAVITEL, A. – LACKOVÁ, Z. Moje rozpomienky na Karla Kálala. In Sborníček k sedemdesátým narodeninám lidovýchovného pracovníka spisovateľa Karla Kálala. (Ed.) Ján Hamaliar, Fr. Loubal. B. m. : Kroužek oddaných žáků, 1930, s. 82-89.
272. Pre radosť sme išli do boja. (Spomienky na pobyt Júliusa Fučíka v Trenčíne v r. 1930

- 1933.) Trenčín : Okresné osvetové stredisko, 1972. 23 s.
273. PRECHTL, Ivan. Spomienky a dokumenty o revolučnom hnutí v rokoch 1920 – 1929. Bratislava : Práca, 1956. 155 s.
274. PROFANTOVÁ, Zuzana (Ed.) Malé dejiny veľkých udalostí III. Bratislava : Ústav etnológie SAV, 2007. 207 s.
275. PUDIŠ, Ladislav. Z Bešeňovej do Ríma, alebo, Spomienky operného speváka. Bratislava : Smaragd, 2000. 157 s.
276. RÁBELY, Miklós. Egy rimaszombati polgár emlékezései. Rimaszombat : Gömör-Kishonti Múzeum Egyesület, 2005. 232 s.
277. RADÍČOVÁ, Iveta a kol. Malé dejiny česko-slovenských vzťahov. Zv. 1. Prvá Česko-slovenská republika. Bratislava : Nadácia Milana Šimečku, 1944, 119 s.
278. RADÍČOVÁ, Iveta a kol. Malé dejiny česko-slovenských vzťahov. Zv. 2. Druhá svetová vojna. Slovenský štát, Protektorát Čechy a Morava. Bratislava : Nadácia Milana Šimečku 1994. 151 s.
279. RAŠLA, Anton. Civilista v armáde. Spomienky na roky 1938 - 1945. Bratislava : Vydavateľstvo politickej literatúry, 1967. 185 s.
280. RAŠLA, Anton. Proces s dr. J. Tisom. Spomienky obžalobcu Antona Rašlu a obhajcu Ernesta Žabkayho. Bratislava : Tatrapress, 1990. 256 s.
281. RAŠLA, Anton. Zastupoval som Československý štát. Prešov : Privatpress, 2000. 281 s.
282. REKEM, Ján. Trenčianska väznica. Zážitky slovenského kňaza v bolševickom väzení. Trenčín : Ivan. Štelcer, 1997. 68 s.
283. RICHTER, Alexander. Pamäti od nepamäti. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1986. 192 s.
284. ROJÁK, Dezider. Bojový odkaz roku 1919. Spomienky bojovníkov za Slovenskú republiku rád a za Maďarskú republiku rád. Bratislava : Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, 1960. 212 s.
285. ROTNÁGL, Josef. Črty a spomienky na 28. október 1918. In *Lud.* 1950, roč. 3, č. 265, s. 3.
286. ROVNIANEK, Peter Vítázoslav. Zápisky zaživa pochovaného. Z môjho 25. ročného verejného účinkovania na národa roli dedičnej. Pittsburgh : P. V. Rovnianek, 1924. 336 s.
287. RONIANEK, Peter Vítázoslav. Zápisky zaživa pochovaného. Martin : Matica slovenská, 2004. 247 s.
288. ROZNER, Július. Davisté a jejich doba. Praha : Československý spisovateľ, 1966. 173 s.
289. Rozpomienka na 28. október 1918. In *Slovenská zem.* Sborník vlastivedných prác slovenských spisovateľov. Košice : Július Kustra, 1921, s. 161-165.
290. RYCHLÍK, Jan. Z neznámych pamätí Jána Ursínyho. (Spomienky na proces s Dr. Jozefom Tisom.) In *Historický časopis.* 1992, roč. 40, č. 2, s. 240-252.
291. RYCHLÍK, Jan. Z neznámych zápiskov Alexandra Macha. In *Historický časopis.* 1997, roč. 45, č. 2, s. 317-335.
292. RYCHLÍK, Jan. Zápisky Jána Lichnera z väzenia. In *Historický časopis.* 1998, roč. 46, č. 1, s. 99-128.
293. RYŠAVÝ, Vavro. Žilina a SNP. New York : Universum Sokol Publicacions 1981.
294. SACERDOS, Konrád (MANDUCH, Marián). Mafie násilia a vzbúrenci svedomia. Hlohovec : b. v., 1994. 121 s.

295. SAHULČÍK, Michal. Spomienka na prevrat a boľševický vpád. In Vpád maďarských boľševikov na Slovensku 1919. (Pamätný spis domáceho odboja). (Ed.) Alex Pogorieľov, J. Zimák. Bratislava : Slovenský Chýrnik, 1936, s. 70-72.
296. SALNER, Peter a kol. Taká bola Bratislava. Bratislava : Veda, 1991. 200 s.
297. SALNER, Peter. Prežili holokaust. Bratislava : Veda, 1997. 189 s.
298. SALNER, Peter – VRZGULOVÁ, Monika (Ed.). Reflexie holokaustu. Bratislava : Zing Print, 2010. 151 s.
299. SALNER, Peter. Židia na Slovensku medzi tradíciou a asimiláciou. Bratislava : Zing Print, 2000. 463 s.
300. SÁNDOR, László. Három ország polgára voltam. Egy évszázadnyi élet emlékei 1909–1993. Pozsony : Madách-Posonium, 2009. 172 s.
301. Sborník rozpomienok ruských legionárov Slovákov. (Ed.) Jozef G. Tajovský, Ferdinand Piasecký. Praha : Státní nakladatelství, 1933. 218 s.
302. SEDLÁK, Ján. Moje polstoročie. Rozbehy cez úskalía. Bratislava : Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, 1995. 328 s.
303. SCHIMIK, Gustav. Z dejín letectva v Turci. Spomienky učiteľa lietania. Martin : Neografia, 2001. 77 s.
304. SCHNEIDER- TRNAVSKÝ, Mikuláš. Úsmevy a slzy. (Spomienky trnavského skladateľa.) Bratislava : Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, 1959. 183 s.
305. SIDOR, Karol. Ako došlo k vyhláseniu Slovenskej republiky. In Slovenská republika 1939 - 1949. (Ed.) Mikuláš Šprinc. Whiting : Ján J. Lach, 1949. s. 42-58.
306. SIDOR, Karol. Ako sme chodili v decembri r. 1918 po Šariši. In Slovenský východ v prerode. Bratislava : Slovenská liga na Slovensku, 1929. s. 26-38.
307. SIDOR, Karol. Denníky 1930 – 1939. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2010. 485 s.
308. SIDOR, Karol. Sedem týždňov. (Zápisky z väzenia.) Bratislava : Andrej, 1935. 263 s.
309. SIDOR, Karol. Šesť rokov pri Vatikáne. Scranton : Obrana Press, 1947. 293 s.
310. SIDOR, Karol. Takto vznikol Slovenský štát. Bratislava : Odkaz, 1991. 182 s.
311. SIDOR, Karol. Z denníka Karola Sidora. (5.5.1917 – 16.6.1918) Ed. –šm-. In Slovenské pohľady. 2001, roč. 4(117), č. 9, s. 60-70; pokrač. č.10, s. 69-86.
312. SIDOR, Karol. Prvé kroky v Slovenskej republike. In Svedectvá pravdy o Slovensku I. diel. Prvá Slovenská republika (1939-1945). Sereď : Reprint, 1997. s. 122-133.
313. SIVÁK, Jozef. Z mojich pamätí. Valerián Bystrický (Ed.). Martin : Matica slovenská, 2003. 349 s.
314. Skalica 1918. Spomienky na príchod a pôsobenie dočasnej vlády pre Slovensko. (Ed.) Štefan Janšák. Skalica : Záhorské múzeum, 2008. 41 s.
315. Slovensko Masarykovi. Praha : Pod protektorátom slovenskej odbočky Československej národnej rady v Bratislave, 1930. 269 s.
316. Slovenská republika rád. Výsledky bádania a spomienky súčasníkov prednesené na vedeckej konferencii v Prešove 8. a 9. júna 1959. Bratislava : Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, 1960. 193 s.
317. Slovenský rozchod s Maďarmi roku 1918. Bratislava: Slovenský denník, 1929. 206 s.
318. SMREK, Ján. Poézia láska moja. Spomienok kniha prvá 1920 – 1930. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1968. 274 s.
319. SMREK, Ján. Poézia láska moja. Spomienok kniha druhá 1930 – 1935. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1989. 239 s.
320. SKYČÁK, Ferko. Kritické reflexie filozofa a teológa. Bratislava : LÚČ, 2000. 395 s.
321. SLÁVIK, Juraj. Moja pamäť – živá kniha. Detstvo, chlapectvo, mládenectvo. Môj

- život v rakúsko-uhorskej monarchii. 1890-1918. New York : Cs. Publishing Company, 1955. 313 s.
322. SLÁVIK, Juraj. Moja pamäť – živá kniha. Moje poslanie vo Varšave 1936-1937. (Ed.). Jan Němeček, Valerián Bystrický. Bratislava : Veda, 2010. 474 s.
323. SOKOL, Martin. Ako došlo k vyhláseniu Slovenského štátu? (Moje poznámky k marcovým udalostiam 1939). In Historický časopis. 1991, roč.39, č. 3, s. 323-329.
324. SOMMER, Štefan. Ako som prišiel na Slovensko. Bratislava : Universum, 1936. 24 s.
325. Spomienky na Ferka Skyčáka. Cambridge : Slovenskí jezuiti, 1982. 130 s.
326. SRHOLEC, Anton. Svetlo z hlbín Jáchymovských lágrov. Bratislava : USPO, 1991. 160 s.
327. STODOLA, Emil. Náš strýko Aurel. Bratislava : Mladé letá, 1968. 195 s.
328. STODOLA, Emil : Prelom. Spomienky. Úvahy. Štúdie. Praha : L. Mazáč, 1933. 288 s.
329. STODOLA, Emil. V šlapajách Hippokrata. Bratislava : Osveta, 1977. 123 s.
330. STODOLA, Emil. Z každého rožka troška.. Spomienky. Bratislava : Mladé letá, 1972. 149 s.
331. STODOLA, Ivan. Bolo ako bolo. Mozaika spomienok. Bratislava : Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, 1965. 248 s.
332. STODOLA, Ivan. Smutné časy, smutný dom. Bratislava : Q 111, 2005. 128 s.
333. STODOLA, Ivan. Smutné časy, smutný dom za kultu. Bratislava : Tatran, 1969. 200 s.
334. STODOLA, Kornel. Slovenský host'. Rozpomienka na Topoľčianky. Bratislava : Slovenská kníhtlač, 1923. 23 s.
335. STODOLA, Kornel Milan. Spomienky na Topoľčianky. Bratislava : vl. nákl., 1923. 23 s.
336. STODOLA, Kornel Milan. Válečné roky s Milanom Hodžom. Bratislava : vl. nákl., 1938. 102 s.
337. STRAUSS, Pavol. Človek pre nikoho. Bratislava : DAKA, 2000. 191 s.
338. STRAUSS, Pavol. Odvrátený hlas. Poznámky ku všetkému, i k životu. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1994. 178 s.
339. SURÁNYI, Géza – VÁRADI, Aladár. Magyar múlt és jelen. Különös tekintettel a magyar kisebbség helyzetére a Csehszlovák Köztársaságban. Bratislava 1928.
340. Súčasníci o Trianone. Ladislav Deák. (Ed.) Bratislava : Kubko Goral, 1996. 64 s.
341. Svedectvo jednej generácie. Imrich Kružliak, Ján Okál'. (Ed.) Cambridge : Dobrá kniha, 1990. 458 s.
342. Svedectvá pravdy o Slovensku. Prvá Slovenská republika (1939-1945) I. diel. Sereď : Reprint 1997, s. 719.
343. Svedectvá pravdy o Slovensku. Vojnový zločinec alebo svätec. Dr. Jozef Tiso prvý prezident Slovenskej republiky. II. diel. Sereď : Reprint 1998, s. 701.
344. Svedectvá pravdy o Slovensku. Zahraniční Slováci a ich činnosť za slovenskú štátnosť. III. diel. Trnava : Optima 1999, s. 663.
345. SZÁMUEL - SZABÓ, János. V znamení proletárskeho internacionalizmu. (Interhel-po) Bratislava : Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, 1958. 145 s.
346. SZATHMARYOVÁ – VLČKOVÁ, Viera. Putovaní za svobodu. 1938 – 1945. Praha : Kompas, 1946. 202 s.
347. SZIKLAY, Ferenc: Kassa magyarsága a 20 cseh év alatt. in Kassa. Kassa : Kazinczy

- Társaság, 1941.
348. ŠENŠEL, Ivan. Aj slnko aj hrmavica. Autobiografia Ivana Štefana Šenšela. Liptovský Hrádok : I. Šenšel, 2010. 284 s.
349. ŠILHÁR, Alfonz. Hodina temnosti. Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 1999. 142 s.
350. ŠIMONČIČ, Jozef. Denník delimitačnej komisie čsl.- poľskej roku 1938. In Slovenská archivistika. 1992, roč. 27, č. 1, s. 105-109.
351. ŠIMONČIČ, Jozef. Denník dr. Františka Hrušovského, predsedu Delimitačnej komisie československo-poľskej roku 1938. In Studia historica Tyrnaviensia. 2003, roč. 3, s. 305-332.
352. ŠPITZER, Juraj. Nechcel som byť Žid. Bratislava : Kalligram, 1994. 303 s.
353. ŠROBÁR, Vavro. Osvobodené Slovensko. Pamäti z rokov 1918 – 1920. Zv. 1. Praha : Čin, 1928. 470 s.
354. ŠROBÁR, Vavro. Oslobodené Slovensko. Pamäti z rokov 1918 – 1920. Zv. 2. (Ed.) Jan Rychlík. Bratislava : Academic Electronic Press, 2004. 220 s.
355. ŠROBÁR, Vavro. Pamäti z vojny a väzenia. 1914 – 1919. Turč. Sv. Martin : Matica slovenská, 1946. 172 s.
356. ŠROBÁR, Vavro. Rozpomienky na obsadenie Petržalky, predmestia ČSR. In Vpád maďarských bolševikov na Slovensku 1919. (Pamätný spis domáceho odboja). Alex Pogorielov, J. Zimák. (Eds.) Bratislava : Slovenský Chýrnik, 1936. 181 s.
357. ŠROBÁR, Vavro. Z môjho života. Praha : Fr. Borový, 1946. 545 s.
358. ŠTEFÁNIK, Milan Rastislav. Štefánik. Kniha prvá. Spomienky a postrehy. (Ed.) Štefan Osuský, Bohdan Pavlů. Praha – Bratislava : Sväz Slovenského študentstva, 1938. 303 s.
359. ŠTEFÁNIK, Milan Rastislav. Štefánik. Kniha druhá. Vzpomínky, dokumenty a jiné příspěvky. (Ed.) Josef Bartůšek. Bratislava : Sväz Slovenského študentstva, 1938. 405 s.
360. ŠTEFÁNIK, Milan Rastislav. Korešpondencia Dr. Milana Rastislava Štefánika. (Ed.) Vladimír Polívka. Banská Bystrica : vl. nákl., 1928. 138 s.
361. ŠTEFÁNIK, Milan Rastislav. Zápisník Dr. M. R. Štefánika z Equadoru z r. 1913. (Ed.) Vladimír Polívka. Banská Bystrica : vl. nákl., 1928. 169 s.
362. ŠULC, Michal. Z paměti československého diplomata Ivana Krna. In Práce z dějin Akademie věd. Serie A. Fasciculus 5. Praha : Studia historiae Academie scientiarum, 1977.
363. ŠVEJNOHA, Josef. Alice Masaryková. Praha : Český červený kříž, 2003. 107 s.
364. ŠVORC, Peter. Zrod republiky. Dobové dokumenty, spomienky a stanoviská 1914 -1918. Košice : Slovo, 1991. 135 s.
365. TAKÁČ, Ferdinand. Život ma naučil mať ľudí rád. Väzenské spomienky slovenského Chorváta jezuitu. Trnava : Dobrá kniha, 2007. 161 s.
366. THURZO, Ivan. Medzi vrchmi a na rovine. Spomienky. Bratislava : Tatran, 1987. 311 s.
367. THURZO, Ivan. O martinskej deklarácii. (Výťah zo spomienok.) Martin : Obzor, 1968. 85 s.
368. TIBENSKÝ, Rudolf. Jáchymovské peklo. Bratislava : Nezávislosť, 1991. 150 s.
369. 1921 – spomienky na vznik KSCĽ. Bratislava : Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, 1962. 268 s.
370. TOMAŠOVIČ, Dionýz. Po serafínskej ceste. Bratislava : Serafín, 1997. 195 s.
371. TÓTH, Jozef. Pamäti generála Tótha. Slovenskí letci v Povstaní. Bratislava : Spolok

- slovenských spisovateľov, 2004. 254 s.
372. TRSTENSKÝ, Viktor. Ako svedectvo. Bern : M.P.K., 1982. 461 s.
373. UHORSKAI, Pavel. Ako to bolo. Liptovský Mikuláš : Tranoscius, 1992. 175 s.
374. URBAN, Milo. Zelená krv. Spomienky hájnikovho syna. Bratislava : Tatran, 1970. 330 s.
375. URBAN, Milo. Kade tade po Halinde. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1992. 333 s.
376. URBAN, Milo. Na brehu krvavej rieky. Spomienky novinára. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1994. 237 s.
377. URBAN, Milo. Sloboda nie je špás. Spomienky dôchodcu. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1995. 149 s.
378. URSÍNÝ, Ján. Moja stredná škola. In FLOREK, Pavol. Pamätnica spolku profesorov Slovákov 1921 - 1931. B. m. : Spolok profesorov Slovákov, 1932, s. 5-10.
379. URSÍNÝ, Ján. Spomienky na Slovenské národné povstanie. Liptovský Mikuláš : Tranoscius, 1994. 124 s.
380. URSÍNÝ, Ján. Z môjho života. (Príspevok k vývoju slovenskej národnej myšlienky.) Martin : Matica slovenská, 2000. 247 s.
381. UŠKERT, Tibor. Syn dvadsiateho storočia. Partizánske : Expresprint, 1998. 159 s.
382. VANSOVÁ, Terezia – Karol Kálal. (Rozpomienka a uznanie.) In Sborníček k sedemdesiatym narodeninám ľudovýchovného pracovníka spisovateľa Karla Kálala. (Ed.) Ján Hamaliar, Fr. Loubal. B. m. : Kroužek oddaných zákonu, 1930, s. 45-50.
383. VARSÍK, Branislav. O čom mlčia archívy. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1987. 223 s.
384. VELIKÝ, Ivan. Bratia Čapkovci na Slovensku. Slovenské aktivity Josefa a Karla Čapkovcov v rokoch 1912 – 1938. Bratislava : Klub priateľov českej kultúry, 2008. 127 s.
385. VESELÝ, František. Neostrým perom. Z rozpomienok novinára. Bratislava : Inštitút pre výskum masových komunikačných prostriedkov, 1969. 163 s.
386. VESELÝ, František. Od let mladých k nemladým. Bratislava : Smena, 1969. 200 s.
387. VICEN, Jozef. Vo víroch rokov 1938 – 1988. Bratislava : LÚČ, 1999. 486 s.
388. VIK, Vladislav. Moja rozpomienka na družstevné Slovensko. In 15 rokov družstevnej práce na Slovensku (1920 – 1935). (Ed.) Alojz Březina. Praha : Slovenský výchovný fond Ústredného sväzu čsl. družstiev, 1935, s. 15-16.
389. Vpád maďarských boľševikov na Slovensko v roku 1919. (Ed.) Jozef Zimák. Bratislava : Slovenský Chýrnik, 1938. 322 s.
390. VRZGUĽOVÁ, Monika. Mesto a jeho pamäť. Trenčín 1939 – 1945. v diverzifikovaných spomienkach. In Historik v čase a priestore. (Ed.) Ivan Kamenec, Elena Mannová, Eva Kowalská. Bratislava : Veda, 2000, s. 63-78.
391. VRZGUĽOVÁ, Monika. Známi neznámi Trenčania. Živnostníci v meste 1918-1948. Bratislava: Vydavateľstvo Peter Popelka, 1997. 82 s.
392. VRZGUĽOVÁ, Monika (Ed.) Videli sme holokaust. Bratislava : Nadácia Milana Šimečku, 2002. 130 s.
393. VRZGUĽOVÁ, Monika. Deti holokaustu. Bratislava : Dokumentačné stredisko holokaustu, 2007. 151 s.
394. VRZGUĽOVÁ, Monika – RICHTEROVÁ, Daniela (Ed.). Holokaust ako historický a morálny problém v minulosti a v súčasnosti. Bratislava : Dokumentačné stredisko holokaustu, 2008. 463 s.
395. Vznik Slovenského štátu. 14. marec 1939. Spomienky aktérov historických udalostí. 1. diel. (Ed.) Valerián Bystrický, Róbert Letz, Ondrej Podolec. Bratislava : Academic

- Electronic Press, 2007. (Spomienky : Ján Bečko, Ferdinand Čatloš, Ján Dafčík, Ferdinand Ďurčanský, Anton Granatier, Franz Karmasin, Ján Kaššovic, Jozef. M. Kirschbaum, Viliám Kovar, Ján Lichner, Alexander Mach, Karol Murgaš.)
396. Vznik Slovenského štátu. 14. marec 1939. Spomienky aktérov historických udalostí. 2. diel. (Eds.), Valerián Bystrický, Róbert Letz, Ondrej Podolec (Eds.), Bratislava : Academic Electronic Press, 2008. (Spomienky : Gejza Medrický, Ľudovít Mutňanský, Ján Paulíny-Tóth, Karol Sidor, Martin Sokol, Julius Stano, Ladislav Szathmáry, Jozef Turanec, Peter Zaťko. Zápisnice z výsluchov: Alfréd Helmut Naujoks, Arttur Seyss-Inquart, Pavol Teplanský, Jozef Tiso, Ján Ursíny.)
397. WINTER, Ľudovít. Spomienky na Piešťany. Piešťany : Balneologické múzeum, 2001. 117 s.
398. Zamlčaná pravda o Slovensku : prvá Slovenská Republika, prvý slovenský prezident Dr. Jozef Tiso, tragédia slovenských židov podľa nových dokumentov". Parizánske : Vydavateľstvo Garmond 1996.
399. Z bojov o južné Slovensko. (Spomienky účastníkov.) Nové Zámky : A. Szomolányi, 1934. 119 s.
400. Z bojov za revolučnú stranu. Spomienky na založenie KSCĽ. Bratislava : Vydavateľstvo politickej literatúry, 1962. 253 s.
401. Z kroniky pomníkových dní. (Ed.). Ľubomír, Lipták In Historický časopis, 1970, roč. 28, č. 3, s. 379-405.
402. Za revolučné odbory. Spomienky rudých odborárov na dvadsiate roky. Bratislava : Práca, 1962. 334 s.
403. Zápisky generála Rudolfa Viesta. (Ed.) Dezider TÓTH Bratislava : Vydavateľská informačná agentúra Ministerstva národnej obrany SR, 2002. 334 s.
404. ZGURIŠKA, Zuzka. Strminou liet. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1972. 271 s.
405. ZUBČEKOVÁ, Helena. (Ed). Žili medzi nami. História Židov v Tekovských Lužanoch. Tekovské Lužany : Miestne združenie YMCA, 2002. 20 s.
406. ZVARÍK, František. Pierot s puškou. Spomienky herca z vojnových čias. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1984. 208 s.
407. ŽÁRY, Štefan. Bratislavský chodec. Bratislava : PT, 2004. 157 s.
408. ŽÁRY, Štefan. Zlatoústy rozprávači. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1984. 172 s.
409. ŽIGO, Pavol. Cesty osudu. Nové Mesto nad Váhom : b. v., 1998. 259 s.
410. ŽIŠKA, Pavel. Spomienky na Dr. Mičuru. In Pamätnica Dr. Martina Mičuru. Z príležitosti 50. narodenín vodcu československej strany ľudovej na Slovensku. Bratislava: b. n., 1933, s. 35-41.
411. ŽITŇANSKÁ, Oľga. Príspevok k dejinám robotníckeho hnutia v Leviciach a okolí v rokoch 1918 - 1923. Levice : Okresný výbor KSS, 1961. 92 s.
412. Životopis Jána Vojtašáka, biskupa spišského. (Autobiografia). Toronto : Zahraničná Matica slovenská, 1994. 107 s.
413. ŽUDEL, Juraj. Písomnosti styčných dôstojníkov na úseku Bratislava z rokov 1938 -1939. In Slovenská archivistika. 1991, roč. 26, č. 2 (1991), s. 34- 43.
414. ŽUDEL, Juraj. Písomnosti styčných dôstojníkov na úseku Bratislava z rokov 1938 -1939. In Slovenská archivistika. 1992, roč. 27, č. 2, s. 44-55.

Nepublikované spomienky.

Mnohé pôvodné memoáre, ale aj publikované práce sa nachádzajú v Slovenskej národnej knižnici – Archív literatúry a umenia Martin. Záznamy o jednotlivých autoroch a ich spomienkach sa nachádzajú In Inventár rukopisov literárneho archívu Matice slovenskej. Inventáre VII až XXX.

Slovenský národný archív:

Zápisky Jána Šefčíka. S-510-1, strojopis.

Anton Štefánek. Denník 1935-1938. š.11, inv. č. 9649, strojopis. Publikované : JUNEK, Marek. Zánik Československa v roku 1939. Denníkové záznamy a dopis Antona Štefánka z let 1938-1939. In Studia historica Nitriensia 10, 2002, s. 173-191.

Slovensko po Mníchove, s. 45. Archív kancelárie prezidenta republiky. Praha (fotokópia), š. 39. Nepodpísaný. Londýn 14.5.1940. Autor pravdepodobne J. Bečko, rukopis.

GRANATIER, Anton. Legionári a 14. marec. Fond A. Granatier, strojopis.

GRANATIER, Anton. Poznámky k histórii a súčasnosti Slovenska. Fond A. Granatier, rukopis.

MARKUŠ, Alexander. Z kroniky pomnichovských dní. SNA. Ministerstvo vnútra, š. 24, č. 5249/39. Časť publikovaná : Historický časopis. 1970, 3, s. 381-405.

Archív Národného múzea. Praha:

Zpráva ministra Lichnera pre Ministerskú radu o pomeroch na Slovensku. f. M. Hodža, kart. 12. strojopis, kópia.

Dérer, Ivan. Prezident Beneš v mojom živote v časoch neslobody. Fond I. Dérer, kart. 9, fas. 408. Príspevok do knihy Slováci prezidentovi budovateľovi, január 1947. Nevyužitý.

Archív Ústavu T. G. Masaryka:

Viboch, Pavol. Zpráva o vývoji pomerov na Slovensku od 6. X.1938 do 10. 12. 1940. F. V. Klecanda, sig.516.

Vojenský historický archív. Bratislava:*Obsadzovanie Slovenska a boje s Maďarskom*

Blaško Štefan, ŠZ X-250, list 6-7

Izsóf Gáspar, ŠZ X-251, list52-58

Mego Gejza ŠZ, X-60, list 22-40.

Pagáč Pavol. ŠZ nX-59 list 22, ŠZ X-210, list 22-40.

Hruška Matej ŠZ X-123, list 1.

Šimko Artúr ŠZ, X-99, list 6.

Československá armáda 1919-1939.

Politické a sociálne pomery v ČSR.

Blaško Emil ŠZ X-397, list 19

Kováč Michal, ŠZ X-325, list 13

Pagáč Pavel ŠZ X-210 list 40-47.

Šútovec Ján, ŠZ X-364 list 16.

Služba v pozemnom vojsku

Bolfík Július ŠZ, X-381, list 4.

Bražina Bernárd, ŠZ X-221, list 5.

Ďuriš-Rubanský Martin. ŠZ X-211, list 2.

Feja Štefan, ŠZ X-217, list 5.

Guljanič Mikuláš, ŠZ X-113 list 3.

Hajíček Gustav ŠZ X-234, list 10-15.

Hurban Rudolf, ŠZ X-148, list 1-2.

Ivanco Michal, ŠZ X-223, list 1-4.
 Jamriška Dušan, ŠZ X-370, list 1-13.
 Pavlovič Viliam, ŠZ X-110, list 1-2.
 Straka Ján, ŠZ X-39 list 1-11, ŠZ X, list 1-7.
 Szabó Jozef, ŠZ X-199, list 1-2.

Služba v letectve:

Cyprich František, ŠZ X-112, list 1-3
 Ďurana Justín, ŠZ X-101, list 1-7.
 Goralík Július, ŠZ X-66, list 1-4.
 Guljanič Mikuláš, ŠZ X-113, list 3-6.
 Hron Ladislav, ŠZ X-61, list 1-3.
 Lisický Mikuláš, ŠZ X-98, list 1-6.
 Sojček Karol, ŠZ X-66, list 1-5.
 Trnka Július, ŠZ X-103, list 1-4.

Branná výchova.

Kužel Vladislav – Znievčan, ŠZ X-436, list 7.

Armáda na Slovensku po Mníchove.

Paškan Ján, ŠZ X-464, list 7.
 Straka Ján, ŠZ X-126, list 12.
 Čatloš Ferdinand. Marec 1939, ŠZ X-414.
 Čatloš Ferdinand. Ľud rozhoduje, ŠZ X-414.
 Kovar Viliam, ŠZ, X-42, list 59.
 Murgaš Karol, ŠZ X-43, list 46.
 Sidor Karol, ŠZ X-44, list. 106.
 Zvarík František, ŠZ X-277, list 52.

Spomienky V. Kovara, K. Murgaša, K. Sidora a čiastočne F. Čatloša sú publikované: Vznik Slovenského štátu. 14. marec 1939. Diel 1 a 2. Ed. Valerián Bystrický, Róbert Letz, Ondrej Podolec. Bratislava : AEP 2008, 2009

Múzeum Slovenského národného povstania.

Blaho, Pavel. Ako vznikla Československá republika, 23 s. S. 33/2002.
 Čarnogurský Pavol. Slovensko po prvých voľbách v roku 1920., 12 s. S 33/2004.
 Dřimal, Jozef. Z bojov za slobodu Čechov a Slovákov v rokoch 1918-1919., 11 s. S 35/90.

Dřimal, Jozef. Zážitok z prvej svetovej vojny 1914-1948, 74 s. S 54/90.

Karvaš, Imrich. Moje pamäti, 309 s. S 226/92.

Kmicikievič, Jaroslav. (spomienky na I. a II. odboj), 9 s. S 13/97.

Malár, Augustín. (spomienky na roky 1914-1919, 43 s. S 75/2008.

Archív Mestského múzea v Bratislave.

Rukopisy J.J. (Janka Jesenského); denníkové zápisky z rokov 1938 až 1945, rukopis

Institut Polski i Muzeum im. Gen. Sikorskiego, Londýn.

Kahánek Ferdinand. Spomienky, Fond : Kol. 28, rukopis

Historický ústav SAV

LEXMANN, Eduard. Nádeje a sklamaná. (Spomienky). Bratislava 1993, strojopis.,190 s.
 ŠIMOVIČ, Ladislav. Žatva a úhrabky. (Z môjho života), strojopis, 271 s.

Ústav etnológie SAV,

Michálek, Ján. Historická tematika v ústnom podaní na Podjavorinsko-Podbradlansku. Bratislava : Ústav etnológie SAV 1965. 283 s. (kandidátska práca)

VOJENSKÁ HISTÓRIA SLOVENSKA

BOŽENA ŠEĐOVÁ

*Výberová bibliografia XVI. – 2008***DO ROKU 1526**

BYSTRICKÝ, Peter: Sťahovanie národov (454 – 568) : Ostrogóti, Gepidi, Longobardi a Slovania. Bratislava : Spoločnosť Pro Historia – Historický ústav SAV, 2008. - 201 s. : pram. a lit., reg.

KUČERA, Matúš: Slovenské dejiny I. : Od príchodu Slovanov do roku 1526 / Zodp. red.: Skalická, Ingrid. Bratislava : Literárne informačné centrum, 2008. - 368 s. : lit., chronol., reg.

Magnae Moraviae Fontes Historici : Prameny k dejinám Veľké Moravy I. Annales et chronicae / K vyd. priprav.: Bartoňková, Dagmar – Havlík, Lubomír – Masařík, Zdeněk – Večerka, Radoslav. 2. dopl. a přeprac. vyd. Brno : Ústav klasických studií a Ústav archeologie a muzeologie Masarykovi univerzity, 2008. - 425 s.

MARSINA, Richard – MAREK, Miloš: Tatársky vpád : Historické rozprávanie o strašných udalostiach, ktoré priniesli obyvateľom Uhorského kráľovstva veľa utrpenia a celú krajinu priviedli na pokraj skazy / Zodp. red.: Šikulová, Anna. Budmerice; Bratislava; Trnava : Rak; Veda; Trnavská univerzita, 2008. - 167 s. : reg.

ŠTEFANOVIČOVÁ, Tatiana – HULÍNEK, Drahoslav, zost.: Bitka pri Bratislave v roku 907 a jej význam pre vývoj stredného Podunajska : Zborník príspevkov z kolokvia pri príležitosti 1100. výročia prvej písomnej zmienky o Bratislave. Bratislava : Slovenský archeologický a historický inštitút, 2008. - 320 s. : obr., mp.

* * *

HUŤKA, Miroslav: Prilby typu šalier na Slovensku. In: Ružomberký historický zborník II. Ed.: Huťka, Miroslav – Zmátlo, Peter. Ružomberok : Katolícka univerzita, 2008, s. 67-77 : obr.

LYSÝ, Miroslav: Ohlas husitských myšlienok v Uhorsku. In: Historica 57. Universitas Comeniana. Bratislava : Univerzita Komenského, 2008, s. 183-198.

LYSÝ, Miroslav: Ohrozenie uhorských miest počas husitskej revolúcie. In: Acta historica Posonensia. Historické štúdie. K životnému jubileu Mikuláša Píscha. Bratislava : Katedra všeobecných dejín FiF UK, 2008, s. 32-46.

SEGEŠ, Vladimír: Matthias Corvinus: Feldherr und militärischer Gesetzgeber In: Matthias Corvinus and his Time. Cluj-Napoca / Kolozsvár / Klausenburg, 23rd – 26th of October 2008. / Ed.: Salagean, Tudor; Simon, Alexandru. Cluj-Napoca : IDC Press, 2008, s. 185-187.

SEGEŠ, Vladimír: Vojensko-reformné úsilie Žigmunda Luxemburského. In: Verbum historiae I. / Ed.: Letz, Róbert; Kačírek, Luboš. Bratislava – Prešov : Vyd. Michala Vaška, 2008, s. 44-50.

- BAZOVSKÝ, Igor:** Kelti – bojovníci železného veku. In: Pamiatky a múzeá. - Roč. 57, č. 1 (2008), s. 40-43 : fotogr.
- CHMEĽOVÁ, Jana – KOVÁR, B.:** Uhorskí križiaci vo Svätej zemi. In: Historická revue. - Roč. 19, č. 2 (2008), s. 52-55 : obr.
- TURČAN, Vladimír:** Cisári v barbariku. Rímski vojvodcovia na území Slovenska. In: História. Revue o dejinách spoločnosti. - Roč. 8, č. 2 (2008), s. 3-5 : fotogr.
- ZUPKA, Dušan:** Nešťastný osud mladého panovníka. Uhorské kráľovstvo vo víre dynastických bojov. In: História. Revue o dejinách spoločnosti. - Roč. 8, č. 2 (2008), s. 25-28 : obr. [Arpádovci, Šalamún]

1526 – 1914

- KLEIN, Bohuš:** Sídla na Slovensku obývané nemeckým obyvateľstvom na vojenských mapách v druhej polovici 18. storočia : Siedlungen mit deutschsprachiger Bevölkerung in der Slowakei auf den militärischen Landkarten in der zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts : Acta Carpatho-Germanica XX. Bratislava : SNM – Múzeum kultúry karpatských Nemcov, 2008. - 211 s. : mp., tab., reg.
- KOWALSKÁ, Eva – KANTEK, Karol:** Uhorská rapsódia alebo tragický príbeh osvietenca Jozefa Hajnóczyho / Zodp. red.: Gáliková, Eva. Bratislava : Veda, 2008. - 255 s. : fotogr., pram. a lit., reg.
- KOVAČKA, Miloš – AUGUSTÍNOVÁ, Eva,** eds.: Memorialis – historický spis slovenských stolíc : Zborník prác z medzinárodnej vedeckej konferencie, ktorá sa konala pri príležitosti 300. výročia tragických udalostí na počesť turčianskych martýrov Melchiora Rakovského a Krištofa Okoličaniho 7. a 8. júna 2007 v Martine. Martin : Slovenská národná knižnica, 2008. - 383 s. : fotogr., reg.
- SEGEŠ, Vladimír – ŠEĎOVÁ, Božena,** eds.: Neďaleko od Trenčína... Pamätnica k 300. výročiu bitky pri Trenčianskej Turnej. Trenčianska Turná – Bratislava : Obec Trenčianska Turná – Vojenský historický ústav, 2008. - 254 s. : fotogr.
- Obsah: Ježík, František:* Slovo na úvod, s. 9; *Segeš, Vladimír:* Vojenstvo v storočí ťaživého nepokoja, s. 11-29; *Čičaj, Viliam:* Hrady a pevnosti v období stavovských povstaní očami cestovateľov, s. 30-47; *Kohútová, Mária:* Uhorsko pred posledným stavovským povstaním, s. 48-62; *Mrva, Ivan:* Povstanie Františka II. Rákociho, s. 63-85; *Czigány, István:* „Sliezka záhada“ – otázniky kuruckého ťaženia roku 1708, s. 86-102; *Dangl, Vojtech:* Bitka pri Trenčianskej Turnej a otázky kuruckého vojenstva, s. 103-118; *Kohútová, Mária:* Kurucké noviny Mercurius Veridicus ex Hungaria o bitke pri Trenčine, s. 119-121; *Mészáros, Kálmán:* Kuruckí vojvodcovia v trenčianskej bitke, s. 122-135; *Klubert, Tomáš:* Siegbert Heister a Ján Pálfi – víťazi trenčianskej bitky, s. 136-141; *Kónya, Peter:* Generál Juraj Ottlyk v čase po trenčianskej bitke, s. 142-162; *Ďurčová, Mária:* Denník neznámeho šľachtica – pozorovateľa z Trenčianskeho hradu, s. 163-180; *Dibala, Ján:* Kurucký vojak Juraj Jánošík, s. 181-191; *Dibala, Ján:* Zbrojná výroba na Slovensku počas posledného protihabsburského povstania, s. 192-203; *Dibala, Ján:* Razenie núdzových mincí za povstania Františka II. Rákociho, s. 204-214; *Hábl, Vlastimil:* Trenčín a povstanie Františka II. Rákociho, s. 215-224; *Hloža, Mojmir:* Snahy o postavenie pamätníka Františkovi II. Rákocimu, s. 225-228; *Vítek, Peter:* „Švihrovská“ bitka pri Vavrišove, s. 229-239; *Šeďová,*

Božena: Posledné protihabsburské povstanie v dátumoch, s. 240-247; *Čaplovič, Miloslav*: Slovo na záver, s. 252-254.

ŠUTAJ, Štefan: Protihabsburské stavovské povstania a ich vplyv na vývoj pohraničných regiónov Slovenska a Maďarska v 17. storočí : Habsburg-ellenes rendi felkelések és ezek hatása Szlovákia és Magyarország határmenti térségének fejlődésére a 17. században. Prešov : Universum – Ústav regionálnych a národnostných štúdií Prešovskej univerzity, 2008. - 166 s.

Tripartitum : Scripta iuridica quae manserunt. Vydané s podporou Nadácie Štefana z Verbovca / Autor prekladu a úvodných častí Štenpien, Erik. Bratislava : Eurokodex, 2008. - 314 s. : fotogr.

VOGELTANZ, Jan: Malý slovník starého vojenského názvosloví / Ilustr.: Procházka, Jiří Praha – Litomyšl : Ladislav Horáček – Paseka, 2008. - 137 s. : obr.

* * *

BAGI, Zoltán: Dva listy ostrihomského provizora Michala Mutnokého z roku 1541. In: Vojenská história. - Roč. 12, č. 4 (2008), s. 75-86.

BALLA, Tibor: Vnútroň a zahraničné pôsobenie rakúsko-uhorskej armády a vzťah uhorskej spoločnosti k armáde (1867 – 1914). In: Vojenská história. - Roč. 12, č. 2 (2008), s. 53-63.

BARTL, Július: Stavovské povstania uhorskej šľachty proti viedenskému absolutizmu ako konfesijný problém. In: Verbum historiae I. / Ed.: Letz, Róbert; Kačírek, Ľuboš. Bratislava – Prešov : Vyd. Michala Vaška, 2008, s. 89-97.

BARTL, Július: Stavovské povstania uhorskej šľachty v 17. a na začiatku 18. storočia v kontexte slovenských dejín. In: Vojenská história. - Roč. 12, č. 2 (2008), s. 28-52.

BOBOKOVÁ, Jarmila: Zásady európskej bezpečnosti v 19. storočí. In: Acta historica Posonensia. Historické štúdie. K životnému jubileu Mikuláša Píscha. Bratislava : Katedra všeobecných dejín FiF UK, 2008, s. 76-85.

BUDAJ, Marek: Hromadné nálezy mincí a povstanie Františka Rákocziho II. na Slovensku v rokoch 1703 – 1711. In: Zborník Slovenského národného múzea – História 46. Bratislava : Slovenské národné múzeum, 2008, s. 63-79 : tabl.

CSIKÁNY, Tamás: Uhorské jednotky v bitke pri Slavkove. In: Vojenská história. - Roč. 12, č. 1 (2008), s. 28-37.

DEMMELE, J.: Rok 1848 a Slováci. In: Rozštiepená minulosť. Kapitoly z histórie Slovákov a Maďarov / Ed.: Kollai, István. Budapest : Nadácia Terra Cognita, 2008, s. 77-86.

KLEIN, Bohuš: Hodnota prvého vojenského mapovania (1769 – 1785) pre vojenské dejiny Slovenska. In: Vojenská história. - Roč. 12, č. 4 (2008), s. 3-90.

KOHÚTOVÁ, Mária: Cez osvietenstvo ku vlastnej politike. In: Historický zborník 18, č. 1. Zost.: Bobák, Ján. Martin : Matica slovenská, 2008, s. 144-160.

KÓNYA, Peter: Veliteľské pôsobenie generála Juraja Ottlyka v povstaní Františka II. Rákocziho. In: Vojenská história. - Roč. 12, č. 3 (2008), s. 24-46

KŠIŇAN, Michal: Vedec – cestovateľ alebo agent francúzskej vlády? Predvojnové aktivity M. R. Štefánika. In: Historický časopis. - Roč. 56, č. 3 (2008), s. 443-459.

NÉMETH, István H.: Vplyv osmanskej vojny na vývoj miest v Uhorsku a daňové zaťaženie slobodných kráľovských miest v Uhorsku v 16. a 17. storočí. In: Historický časopis. - Roč. 56, č. 1 (2008), s. 29-42.

SEGEŠ, Vladimír: Hlavné črty vojenstva v období protihabsburských povstaní. In: Protihabsburské stavovské povstania a ich vplyv na vývoj pohraničných regiónov

Slovenska a Maďarska v 17. storočí : Habsburg-ellenes rendi felkelések és ezek hatása Szlovákia és Magyarország határmenti térségének fejlődésére a 17. században. Prešov : Univerzum, 2008, s. 95-107.

SEGEŠ, Vladimír: Ilustrovaná vojenská príručka z roku 1700. In: Vojenská osveta. Spoločenskovedné semináre. - Roč. 5, č. 2 (2008), s. 79-95.

SEGEŠ, Vladimír: Medzi pólmi hrdinu a antihrdinu – nevšedný príbeh Ladislava Berčéniho. In: Memorialis – historický spis slovenských stolíc. Zborník prác z medzinárodnej vedeckej konferencie, ktorá sa konala pri príležitosti 300. výročia tragických udalostí na počesť turčianskych martýrov Melchiora Rakovského a Krištofa Okoličániho 7. a 8. júna 2007 v Martine. Martin : Slovenská národná knižnica, 2008, s. 93-97.

ŠUSTEK, Zbyšek: Technické a hospodársko-právne aspekty pokladničných poukážok uhorskej revolučnej vlády v hodnote 2 a 10 forintov z roku 1849. In: Zborník Slovenského národného múzea – História 46. Bratislava : Slovenské národné múzeum, 2008, s. 81-88 : obr.

* * *

Armáda rakúsko-uhorskej monarchie (ABŽ). In: Bojovník. Dvojtyždenník antifašistov. - Roč. 53, č. 1 (2008), s. 7.

PÁLFFY, Géza: Szabadságharc volt-e Bocskai István mozgalma? Ellentmondások és kétségek : [Išlo alebo nešlo o boj za slobodu v hnutí Štefana Bočkaja? Rozpory a pochybnosti]. In: História. Revue o dejinách spoločnosti. - Roč. 30, č. 1 (2008), s. 7-10 : obr., mp.

SKALICKÝ, Miroslav – VAŠÍČEK, Vincent: Kto bol Juraj Langsfeld? In: Obrana. - Roč. 16, č. 4 (2008), s. 44 : fotogr.

1914 – 1918

ĎURIŠ, Rudolf, zost.: Ako sme bojovali proti Rusom za prvej svetovej vojny. Nitra : vl. nákl., 2008, 44 s.

FIC, Victor Miroslav: Československé legie v Rusku a boj za vznik Československa 1914 – 1918, III. díl : Selhání americké politiky v Rusku a na Sibíři. Wilsonovo rozhodnutí neintervenoat, březen – říjen 1918 / Z angl. přel.: Barnettová, Jiřina. Brno : Stimul – Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2008. - 505 s. : fotogr., mp., reg., lit.

GAJDA, Radola: Moje paměti. Střet českých legií s rodící se bolševickou mocí / Doslov: Fic, Vladimír – Brno : Jota Military, 2008. - 333 s. : fotogr., lit., reg.

GUELTON, Frédéric – BRAUD, Emmanuelle – KŠIŇAN, Michal, eds.: La mémoire conservée du général Milan Rastislav Štefánik dans les archives du service historique de la défense. Paris : Service historique de la Défense, 2008. - 253 s. : reg., tabl., fotogr.

HORVÁTH, Jakub: Posledná vojna rakúsko-uhorskej monarchie : Rakúsko-uhorská armáda v rokoch 1914 – 1918. Banská Bystrica : Vydal Jakub Horváth, 2008. - 215 s. : lit.

HRONSKÝ, Marián: Mikulášska rezolúcia 1. mája 1918 : Slovenská sociálna demokracia v procese národnooslobodzovacieho zápasu / Zodp. red.: Borčín, Emil – Bratislava : Veda, 2008. - 133 s. : obr. príl.

HRONSKÝ, Marián – PEKNÍK, Miroslav: Martinská deklarácia : Cesta slovenskej politiky k vzniku Česko-Slovenska / Zodp. red.: Borčín, Emil – Bratislava : Veda, 2008. - 383 s. : fotogr., lit. a pram.

JAKL, Tomáš – POLČÁK, Zdeněk – HEJL, Alexander – ORIÁN, Edmund: Zborov 1917 – 2007. Praha : Ministerstvo obrany ČR – AVIS, 2008. - 111 s. : fotogr., tabl., bibliogr.

KOVÁČ, Dušan a kol.: Slovensko v 20. storočí II. Prvá svetová vojna 1914 – 1918. Zodp. red.: Borčín, Emil. Bratislava : Veda – HÚ SAV, 2008. - 321 s. : bibliogr., reg.

VONDRÁŠEK, Václav – HANZLÍK, František: Krajané v USA a vznik ČSR v dokumentech a fotografiách / Odp. red.: Deckerová, Jana. Praha : Ministerstvo obrany ČR – AVIS, 2008. - 143 s. fotogr.

ZRUBEC, Laco: Pobuna u Kragujevcu. / Sa slovačkog orig. preveo: Matux, Pavel – Logos : Bačka Palanka, 2008. - 126 s. : fotogr.

* * *

BUČKO, Alfonz: 90. výročie Kragujevackej vzbury. In: Bojovník. Dvojtyždenník antifašistov. - Roč. 53, č. 18 (2008), s. 4.

ČAPLOVIČ, Miloslav: Czecho-Slovak foreign resistance between 1914 – 1918 and the Czecho-Slovak Legion. In: Slovak Armed Forces. December 2008, p. 30-33 : ill.

ČAPLOVIČ, Miloslav: Česko-slovenské légie 1914 – 1918. In: Historická revue. - Roč. 19, č. 12 (2008), s. 60-66 : fotogr.

ČAPLOVIČ, Miloslav: Čs. zahraničný odboj 1914 – 1918 a česko-slovenské légie, 1.-2. časť. In: Obrana. - Roč. 16, č. 10 - 11 (2008), s. 22-25 : fotogr.

ČAPLOVIČ, Miloslav: Prvá svetová vojna v dátumoch s dôrazom na zahraničný odboj. In: Historická revue. - Roč. 19, č. 12 (2008), s. 67-69 : fotogr.

ČAPLOVIČ, Miloslav: Štyridsaťštyri popravených v Kragujevci. In: Obrana. - Roč. 16, č. 8 (2008), s. 39-39 : fotogr.

ČERVENKA, Juraj: Jozef Kiss – bratislavský džentlmen nad bojiskom Veľkej vojny. In: Historická revue. - Roč. 19, č. 5 (2008), s. 58-59 : obr.

GALANDAUER, Jan: Povstaňte, až bude třeba! Mýtus bitvy u Zborova. In: Dějiny a současnost. - Roč. 30, č. 1 (2008), s. 14-16.

KACÍREK, Ľuboš: Orol, lev či dvojkríž? Národno-štátne koncepcie Slovákov počas prvej svetovej vojny. In: Historická revue. - Roč. 19, č. 10 (2008), s. 10-14 : fotogr.

KŠIŇAN, Michal: Význam a úloha ČSNR v prvom československom zahraničnom odboji. In: Historická revue. - Roč. 19, č. 10 (2008), s. 16-20 : fotogr.

MACHO, Peter: Bohatýr i mučedník. Mýtus Milana Rastislava Štefánika. In: Dějiny a současnost. - Roč. 30, č. 7 (2008), s. 14-16 : fotogr.

MAREK, Vladimír: Domů s puškou v ruce. In: A-report. Čtrnáctideník Ministerstva obrany ČR. - Roč. 19, č. 9 (2008), s. 42-43 : fotogr. [čs. légie, Čel'abinsk]

MAREK, Vladimír: Těžce vybojovaný odjezd : Uplynulo devadesát let od bitvy, kterou svedli českoslovenští legionáři o železniční uzel Bachmač. In: A-report. Čtrnáctideník Ministerstva obrany ČR. - Roč. 19, č. 5 (2008), s. 42-43 : fotogr.

MAREK, Vladimír: Zuřivý boj v tunelu. In: A-report. Čtrnáctideník Ministerstva obrany ČR. - Roč. 15, č. 18 (2008), s. 40-41 : fotogr. [čs. legionáři, Taliansko]

NAGAYO, Susumu: Nové poznatky z pobytu Milana Rastislava Štefánika v Japonsku (október – november 1918). In: Historický časopis. - Roč. 56, č. 1 (2008), s. 137-145.

Príprava na vojnu (ABŽ) : Armáda rakúsko-uhorskej monarchie. In: Bojovník. Dvojtyždenník antifašistov. - Roč. 53, č. 7 - 8 (2008), s. 7.

1918 – 1939

BENAMOU, Georges-Marc: Mnichovský přízrak / Z franc. přel.: Tomanová, Zuzana, odp. red.: Beguivínová, Helena. Praha – Litomyšl : Ladislav Horáček – Paseka, 2008. - 242 s. : pram. a lit.

BUCHTA, Ján, zost.: Skalica 1918 : Spomienky na príchod a pôsobenie dočasnej vlády pre Slovensko. / Z odp. red.: Pardubský, Ján; Drahošová, Viera. Skalica : Trnavský samosprávny kraj – Záhorské múzeum Skalica, 2008. - 41 s. : fotogr.

BYSTRICKÝ, Valerián: Od autonómie k vzniku Slovenského štátu : Výber zo štúdií Bratislava : Prodama s.r.o., 2008. - 301 s.

HÁJEK, Jan et al.: Moc, vliv a autorita v procesu vzniku a utváření meziválečné ČSR (1918 – 1921). Praha : Masarykův ústav – Archiv AV ČR, 2008, s.

HRUBÝ, Vladimír: Hraničářský propor 2 Roty Nazdar. Dvůr Králové nad Labem : Čs. obec legionářská-Jednota Mladá Boleslav; Jan Škoda – Fort print, 2008. - 231 s. : fotogr., mp.

CHORVÁT, Peter: Československé opevnenia na Slovensku v 30. rokoch 20. storočia : Dizertačná práca. Bratislava : Historický ústav SAV, 2008. - 157 s. : obr., tabl., pram. a lit., 20 s. autoreferát

JANOUŠEK, Jiří: Československé dělostřelectvo 1918 – 1939 / Odp. red.: Vaněk, Jan – Praha : Corona, 2008. - 193 s. : fotogr., nákr., tabl.

KAŠE, Jan – LUKEŠ, Petr: Češi a Slováci v historii letectví : 90. výročí vzniku československého letectví a letectva. Praha : Aeromedia, 2008. - 114 s. : fotogr., mp., tabl.

KURAL, Václav – PÁNEK, Jaroslav: Hitlerova odložená válka za zničení ČSR. Praha : Academia – Středisko společných činností AV ČR, 2008. - 235 s. : pram. a lit.

LÁŠEK, Radan: Jednotka určení SOS : díl třetí. Praha : Radan Lášek – Codyprint, 2008. - 335 s. : fotogr.

STRAKA, Karel: Vojáci, politici a diplomaté. Československá vojenská delegace na jednáních mezinárodního výboru v Berlíně o odstoupení českého pohraničí v říjnu 1938 / Odp. red.: Kašáková, Eva Praha : MO ČR – Agentura vojenských informací a služeb, 2008. - 183 s. : fotogr., mp., tabl., pram. a lit.

ŠMIHULA, Daniel, ed.: Viedenská arbitráž v roku 1938 a jej európske súvislosti : Zborník príspevkov z vedeckej konferencie / Red.: Majkútová, Anna. Bratislava : Úrad vlády Slovenskej republiky, 2008. - 111 s.

Obsah: Deák, Ladislav: Medzinárodno-politické súvislosti Viedenskej arbitráže a dôsledky pre južné Slovensko, s. 9-23; *Schvarc, Michal:* Bratislava v nemeckých plánoch na jeseň 1938, s. 24-34; *Bystrický, Valerián:* Vnútropolitický ohlas na zmeny hraníc v roku 1938, s. 35-47; *Čaplovič, Miloslav:* Čs. branná moc po Mnichove: náčrt problematiky (október 1938 – marec 1939), s. 48-61; *Baka, Igor:* Maďarská agresia na východné Slovensko v marci 1939, s. 62-76; *Beňa, Jozef:* Medzinárodno-právne súvislosti Viedenskej arbitráže, s. 77-93; *Čečet, Vladimír:* Historicko-právne konzekvencie Viedenskej arbitráže – consilium pro futuro, s. 94-102; *Klimko, Jozef:* Viedenská arbitráž a súčasnosť, s. 103-111.

ŠRÁMEK, Pavel: Ve stínu Mnichova : Z historie československé armády 1932 – 1939. Praha : Mladá fronta, 2008. - 147 s. : fotogr., tabl., pram. a lit.

* * *

BŘACH, Radko: Závěrečná zpráva generála Fauchera z 15. prosince 1938 o francouzské vojenské misi v Československu. In: Historie a vojenství. - Roč. 57, č. 3 (2008), s. 70-81 :

fotogr., tabl.

ČAPKOVÁ, Kateřina: Několik tváří exilu v ČSR : Každodennost péče o uprchlíky před nacismem. In: Dějiny a současnost. - Roč. 30, č. 3 (2008), s. 30-33.

ČAPLOVIČ, Miloslav – STANOVÁ, Mária: Preparations for Defence of Czechoslovakia on the Eve of the Second World War, 1933 – 1938. In: Strategic Planning for War. 7th Annual Meeting of the Military History Working Group. Currie Hall Royal Military College of Canada – Kingston, Ontario, Canada 18-21 March 2007. Ljubljane : General Staff of Slovenian Army, 2008, s. 74-84.

FIAMOVÁ, Martina: Postavenie židovskej komunity v Zlatých Moravciach v období po vyhlásení autonómie Slovenska. In: Pamäť národa. Nacizmus a komunizmus vo svojej epoche. - Roč. 4, č. 4 (2008), s. 4-18 : fotogr.

FRANKL, Michal: Mezi blahovůlí a svěvolí. Politika Československa vůči uprchlíkům před nacismem. In: Dějiny a současnost. - Roč. 30, č. 3 (2008), s. 34-37

HRONSKÝ, Marián: Prekážky a potenciálne ohrozenia integrácie Slovenska v novom štáte po ústupe vojsk Maďarskej republiky rád (júl 1919 – júl 1920). In: Integročné a dezintegročné procesy v strednej Európe v 20. storočí. Bratislava : ÚPV SAV – VEDA – Centrum pre európsku politiku, 2008, s. 31-58.

CHORVÁT, Peter: K problémom vojenskej obrany stredného Slovenska v druhej polovici 30. rokov 20. storočia. In: Mičko, Peter a kol.: Historické špecifiká stredného Slovenska v rokoch 1918 – 1938. Banská Bystrica : Ústav vedy a výskumu UMB, 2008, s. 70-87.

CHORVÁT, Peter: Maďarské kráľovské honvédstvo verzus československé opevnenia – k problémom interakcie. In: Vojenská história. - Roč. 12, č. 1 (2008), s. 47-69.

CHORVÁT, Peter: Z denníka 2. batérie hipomobilného delostreleckého oddielu 2/I Józsefa Bema. In: Vojenská história. - Roč. 12, č. 2 (2008), s. 108-112.

KAZANSKÝ, Rastislav: Integrácia územia stredného Slovenska do 1. ČSR (vybrané aspekty konfliktu s Maďarskom v rokoch 1918 – 1919). In: Mičko, Peter a kol.: Historické špecifiká stredného Slovenska v rokoch 1918 – 1938. Banská Bystrica : Ústav vedy a výskumu UMB, 2008, s. 7-40.

LIMERICKU, Sylvia – MINTALOVÁ, Zora: Z činnosti pomocnej misie Britského Červeného kríža Lady Muriel Paget na Slovensku. In: Historický časopis. - Roč. 56, č. 3 (2008), s. 497-506.

MARŠÁLEK, Zdenko: Armáda v roce jedna – nový duch versus kontinuita. In: Hájek, Jan et al.: Moc, vliv a autorita v procesu vzniku a utváření meziválečné ČSR (1918 – 1921). Praha : Masarykův ústav – Archiv AV ČR, 2008, s. 29-63.

MIČIANIK, Pavel: Horný Novohrad a vznik prvej Česko-Slovenskej republiky 1918 – 1919 In: Mičko, Peter a kol.: Historické špecifiká stredného Slovenska v rokoch 1918 – 1938. Banská Bystrica : Ústav vedy a výskumu UMB, 2008, s. 41-69.

MICHELA, Miroslav: Maďarská politika a plány ozbrojenej akcie na Slovensku v rokoch 1919 – 1920. In: Vojenská história. - Roč. 12, č. 2 (2008), s. 64-83.

MINAŘÍK, Pavel – ŠRÁMEK, Pavel: Československé vojenské letectvo v době vyvrcholení mnichovské krize. In: Historie a vojenství. - Roč. 57, č. 2 (2008), s. 43-52 : fotogr., tabl.

PEJČOCH, Ivo: Střední tank Praga V-8-H a pokusy o jeho export. In: Historie a vojenství. - Roč. 57, č. 1 (2008), s. 35-42 : fotogr.

SOKOLOVIČ, Peter: Hektický marec 1939 v kronikách Hlinkovej gardy. In: Pamäť národa. Nacizmus a komunizmus vo svojej epoche. - Roč. 4, č. 1 (2008), s. 52-72 : fotogr.

STRAKA, Karel: Tajná zpráva z roku 1937 o nedostacích lehkých tanků vz. 35. In:

Historie a vojenství. - Roč. 57, č. 1 (2008), s. 92-108 : fotogr.

ŠRÁMEK, Pavel: Rozcestí slepých uliček. In: Soudobé dějiny. - Roč. 15, č. 2 (2008), s. 255-273. [mnichovská kríza]

TÓTH, Andrej: Otázka personálního zajištění podpisu Trianonské mírové smlouvy se spojeneckými a přidruženými mocnostmi na schůzích maďarské ministerské rady (květen 1920). In: Slovanský přehled. - Roč. 94, č. 3 (2008), s. 329-356.

UHLÍŘ, Jan B.: Mnichovská dohoda : Otázníky kolem originálu? In: Historie a vojenství. - Roč. 57, č. 4 (2008), s. 87-91 : fotogr.

VÁCHA, Dalibor: Těplušky a ešelony. Českoslovenští legionáři na cestě napříč Ruskem In: Soudobé dějiny. - Roč. 15, č. 3-4 (2008), s. 607-638.

ZÜCKERT, Martin: Veda a „riadenie identity“. „Sudetonemeckí“ etnografi a ich vzťah k Slovensku na príklade časopisu Karpathenland (1928 – 1938). In: Historický časopis. - Roč. 56, č. 1 (2008), s. 147-160.

* * *

BYSTRICKÝ, Valerián: „Slovensko Slovákom!“ Sonda do česko-slovenských vzťahov v období slovenskej autonómie. In: História. Revue o dejinách spoločnosti. - Roč. 8, č. 3 (2008), s. 29-30.

JANOŮŠEK, Jiří: Vyzbrojování čs. armády ve 20. letech: Protiletadlový kanon vz. 22 Škoda; Protiletadlové kanony vz. 37 Škoda. In: ATM – Armády, technika, militaria. - Roč. 40, č. 6 - 7, (2008), s. 72-73, 65-67 : fotogr.

KACÍREK, Ľuboš: Utváranie slovensko-maďarskej hranice. In: Historická revue. - Roč. 19, č. 10 (2008), s. 32-37 : fotogr.

KOLMANN, Petr: Aero A.18. In: Letectví + kosmonautika. - Roč. 84, č. 2 (2008), s. 50-53 : fotogr.

KUDLIČKA, Bohumír: Exoti československého letectva. Curtiss N2C-1 Fledgling. In: Letectví + kosmonautika. - Roč. 84, č. 9 (2008), s. 34-38 : fotogr.

MÁČE, Jan: 90. výročí vzniku Československa a jeho armády: Legie – armáda bez státu; Formování armády a první boje v pohraničí; Obsazování Slovenska; Boje na Těšínsku a proti Maďarské republice rad; Anabáze ruských legií; Krize legií v Rusku a návrat domů; Budování vojska nové republiky; Rok 1938. Přípravy na konflikt; Rok 1938: Na prahu války; Krize v září 1938 a mobilizace armády; Od mobilizace k mnichovské konferenci. In: ATM – Armády, technika, militaria. - Roč. 39, č. 2 - 12 (2008), s. 60-65, 72-75, 70-73, 68-73, 66-70, 60-64, 72-75, 69-73 : fotogr.

OBUCHOVÁ, Viera – ŠULCOVÁ, Jana: Bratislavská Patrónka – od továrne k sociálnej inštitúcii. In: Pamiatky a múzeá. - Roč. 57, č. 4 (2008), s. 6-12 : fotogr.

PLACHÝ, Jiří: Kapitán letectví Alfréd Löffler – biografický nástin. In: Vojenská historie. - Roč. 12, č. 3 (2008), s. 125-131 : fotogr.

SCHVARC, Michal: Pokus o atentát na Karmasina. Komplikácie s promaďarskou orientáciou slovenských Nemcov na Spiši. In: História. Revue o dejinách spoločnosti. - Roč. 8, č. 3 (2008), s. 31-34 : fotogr.

SKRAMOUŠSKÝ, Jan: Samopal vz. 38. In: Historie a vojenství. - Roč. 57, č. 2 (2008), s. 106-110 : fotogr.

ŠVANDA, Petr: Nespravodlivé arbitrážne rozhodnutie z viedenského Belvederu. In: Bojovník. Dvojtyždenník antifašistov. - Roč. 53, č. 24 (2008), s. 6 : fotogr.

1939 – 1945

BROWN, Martin David: Jak se jedná s demokraty : Britské ministerstvo zahraničí a českoslovenští emigranti ve Velké Británii 1939 – 1945. Praha – Plzeň : Beta – Dobrovský a Ševčík, 2008. - 371 s. : příl., lit., reg.

BYSTRICKÝ, Valerián – LETZ, Róbert – PODOLEC, Ondrej, eds.: Vznik Slovenského štátu. 14. marec 1939 : Spomienky aktérov historických udalostí. 2. diel. Bratislava : AE Press – Historický ústav SAV – Pedagogická fakulta UK – Ústav pamäti národa, 2008. - 362 s. : reg.

CSÉFALVAY, František a kol.: Vojenské dejiny Slovenska. V. zväzok 1939 – 1945. Spoluautori: Baka, Igor; Katreba, Zoltán; Klubert, Tomáš; Korček, Ján; Šimunič, Pavel; Štefanský, Václav. Bratislava : Magnet Press Slovakia, 2008. - 285 s. : fotogr., resumé, pram. a lit.

ČAMBALA, Ludvík: Moje druhá svetová válka : Vzpomínky příslušníka československé zahraniční armády ve Francii a Velké Británii / K vyd. přípr.: Břečka, Jan; Mikulka, Jiří. Brno : Moravské zemské muzeum, 2008. - 121 s. : fotogr.

DEJMEK, Jindřich: Edvard Beneš. Politická biografie českého demokrata. Část druhá: Prezident republiky a vůdce národního odboje (1935 – 1948). Praha : Karolinum, 2008, 790 s.

Fenomén holokaustu. Ideové korene, príčiny, priebeh a dôsledky. Zborník z medzinárodnej vedecko-odbornej konferencie konanej dňa 27. – 28. marca 2008 pod záštitou podpredsedu vlády SR pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny / Red.: Majkútová, Anna – Bratislava : Úrad vlády Slovenskej republiky, 2008. - 173 s.

Obsah: Pitka, Karol: Potrebujeme individuálnu a kolektívnu katarziu, s. 9-13; *Gbúrová, Marcela:* Ideové zdroje holokaustu, s. 14-21; *Hubenák, Ladislav:* Právne normy a ich praktický dosah v slovenskom štáte, s. 22-39; *Hlavinka, Ján:* Arizačný proces na Slovensku ako súčasť „riešenia židovskej otázky“, s. 40-53; *Hradská, Katarína:* Deportácie židov zo Slovenska, s. 54-64; *Tóth, Dezider:* Židia v protifašistickom odboji na Slovensku, s. 65-81; *Baka, Igor:* Postavenie Židov vo vzťahu k brannej moci na Slovensku v rokoch 1939 – 1941 (do vzniku VI. robotného práporu), s. 82-93; *Mičev, Stanislav:* Druhá vlna „riešenia židovskej otázky“ na Slovensku po okupácii nacistickým Nemeckom september 1944 – apríl 1945, s. 94-103; *Korčok, Martin:* Knižnica zachránených pamätí, s. 104-108; *Sniegoň, Tomáš:* Bol holokaust genocídou ich, alebo našou? s. 109-122; *Janas, Karol:* Utrpenie slovenských Rómov, s. 123-133; *Mešťan, Pavol:* Svetonázorové otázky antisemitizmu na Slovensku, s. 134-153; *Pitka, Karol:* Stanovisko odbojových zväzov k procesu s Dr. Jozefom Tisom a ďalšími politickými predstaviteľmi Slovenského štátu 1939 – 1945, s. 154-159; *Švanda, Petr:* Niekoľko poznámok k perzekúcii Židov na území Slovenska obsadenom Maďarskom v rokoch 1938 – 1945, s. 160-166; *Švanda, Petr:* Služba Židov a Rómov vo vojenských pracovných jednotkách slovenskej brannej moci v rokoch 1940 – 1943, s. 167-173.

Generál Golian a jeho doba. Materiály z odborného seminára k 100. výročiu narodenia Jána Goliana, Banská Bystrica 31. 10. 2006 : Zborník Múzea Slovenského národného povstania. Banská Bystrica : Múzeum SNP, 2008. - 283 s. : fotogr., pers. bibliogr.

Obsah: Mičev, Stanislav: Niekoľko poznámok k stratégii rozvoja Múzea SNP, s. 9-16; *Čaplovič, Miloslav:* Ján Golian v československej brannej moci 1925 – 1938, s. 19-23; *Cséfalvay, František:* Ján Golian v slovenskej armáde v rokoch 1939 – 1943, s. 25-35; *Stanislav, Ján:* Ján Golian a Vojenské ústredie, s. 37-58; *Bystrický, Jozef:* Golian a vojenský plán povstania, s. 61-81; *Gajdoš, Milan:* Na čele povstaleckej armády proti nemeckým

okupačným vojskám, s. 83-97; *Babušíková, Tatiana*: Ján Golian vo fondoch a zbierkach Archívu Múzea SNP, s. 99-130; *Baranová, Daniela*: Generál Ján Golian v trojrozmerných zbierkach Múzea SNP, s. 133-147; *Uhrin, Marián*: Nemecké pozemné jednotky v boji proti povstaleckej armáde, s. 149-155; *Pažur, Štefan*: Organizácia a dislokácia Východoslovenskej armády. Technický zbor a doplňovanie početného stavu, s. 159-214; *Garaiová, Michaela*: Ján Golian (1906 – 1945). Personálna bibliografia, s. 119-283.

HETÉNYI, Martin: Slovensko-maďarské pomedzie v rokoch 1938 – 1945. Nitra : FiF Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, 2008. - 216 s. : pram. a lit., res.

HLAVINKA, Ján – KAMENEC, Ivan: Spory o biskupa Vojsaššáka : Politické a spoločenské aktivity Jána Vojsaššáka v rokoch 1938 – 1945 / Ed.: Vrzgulová, Monika. Bratislava : Dokumentačné stredisko holokaustu – Nadácia Milana Šimečku, 2008. - 63 s. : fotogr., reg., lit.

HRADSKÁ, Katarína: Holokaust na Slovensku 8. : Ústredňa Židov (1940 – 1944). Bratislava : Dokumentačné stredisko holokaustu – Nadácia Milana Šimečku, 2008. - 451 s. : príł., reg.

IVANICKOVÁ, Edita a kol.: Z dejín demokratických a totalitných režimov na Slovensku a v Československu v 20. storočí : Historik Ivan Kamenec 70-ročný. Bratislava : Historický ústav SAV vo vyd. Prodama, 2008. - 413 s. : bibliogr., reg.

Z obsahu: Paulovičová, Nina: Pokus o komparáciu monografie Ivana Kamenca Po stopách tragédie s niektorými významnými dielami o holokauste v zahraničí, s. 18-29; *Nižňanský, Eduard*: Pogrom v Piešťanoch roku 1939, s. 77-97; *Zavacká, Katarína*: Vymedzenie pojmu žida v právnych normách slovenského štátu, s. 98-114; *Podolec, Ondrej*: Postavenie národnostných menšín v Slovenskej republike (1939 – 1945), s. 115-130; *Čierna-Lantayová, Dagmar*: Záverečné dejstvo diplomatických stykov medzi Bratislavou a Moskvou do júna 1941, s. 131-147; *Prečan, Vilém*: Čtyři dokumenty ke kauze Clementisovy internace ve Francii roku 1939, s. 148-160; *Petruf, Pavol*: Francúzska diplomacia, československá exilová vláda a Slovensko v čase SNP, s. 161-177; *Zavacká, Katarína*: Vojna slov – protiodbojová propaganda v Povstaní a o Povstaní, s. 178-200; *Rychlík, Jan*: Odras Slovenského národného povstání v protektorátním tisku a výprava českých novinářů na Slovensko na podzim 1944, s. 201-214; *Mannová, Elena*: Slovenské národné povstanie a politická pamäť, s. 215-230; *Ivanicková, Edita*: Slovensko v rokoch 1944 – 1948: zahraničnopolitické záujmy, predstavy, možnosti a realita, s. 245-258.

Kalište – stretnutie generácií – 16. august 2008. Nezabúdame. Konané pod záštitou predsedu vlády SR Róberta Fica a predsedu Banskobystrického samosprávneho kraja Milana Murgaša / Zost.: Ľureková, Anna; zodp. red.: Sečkář, Pavol. Banská Bystrica : Oblastný výbor SZPB, 2008. - 20 str. : fotogr., obr.

KAMENEC, Ivan: Slovenský štát v obrazoch (1939 – 1945) / Zodp. red.: Kršák, Pavol – Praha : Ottovo nakladatelství, 2008. - 248 s. : fotogr.

LACKO, Martin: Slovenská republika 1939 – 1945 / Zodp. red.: Linzbothová, Elena. Bratislava : Perfekt, 2008. - 206 s. : fotogr., kalendárium, lit. a pram., reg.

LACKO, Martin: Slovenské národné povstanie 1944. Bratislava : Slovart, 2008, 223 s.

LAHOLA, Leopold: Meeting the enemy. It is the only way to win a war : One must die before the other... Igonda, Marko; Bárta, Alexander; Farkaš, Boris; Hilmerová, Monika; Kvietik, Štefan [2008]. - DVD

MIČIANIK, Pavel: Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu (1941 – 1944) II. : Zaisťovacia divízia a železniční pionieri. Banská Bystrica : Dali-BB, s.r.o., 2008. - 343 s. : fotogr., nákr., príł., pram. a lit.

- MILLA, Michal:** Hlinkova mládež 1938 – 1945. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2008. - 279 s. : fotogr., príl., reg., pram. a lit.
- NĚMEČEK, Jan:** Soumrak a úsvit československé diplomacie : 15. březen 1939 a československé zastupitelské úřady. Praha : Academia, 2008. - 636 s. : fotogr., pram. a lit., reg.
- PETRÁŠ, Jozef – NĚMČEKOVÁ, Daniela – MICHALIČKA, Ivan:** Bojovali za slobodu vlasti : Účastníci protifašistického odboja Trnavského kraja. Trnava : Trnavský samosprávny kraj – Západoslóvenské múzeum v Trnave, 2008. - 46 s. : fotogr., pram. a lit.
- SEDLÁČEK, Tomáš – PLACHÝ, Jiří:** Vydržet! Paměti generála Tomáše Sedláčka / Odp. red.: Kašáková, Eva. Praha : Ministerstvo obrany ČR - AVIS, 2008. - 190 s. : fotogr.
- SCHVARC, Michal – HOLÁK, Martin – SCHRIFFL, David,** eds.: Tretia ríša a vznik Slovenského štátu. Dokumenty I. : Das Dritte Reich und die Entstehung des Slowakischen Staates. Bratislava : Ústav pamäti národa – SNM-Múzeum kultúry karpatských Nemcov, 2008. - 627 s. : pram., reg.
- SMETANA, Vít:** In the Shadow of Munich. British Policy towards Czechoslovakia from the Endorsement to the Renunciation of the Munich Agreement (1938 – 1942). Prague : Karolinum Press, 2008. - 358 s. : reg., pram. a lit.
- SOKOLOVIČ, Peter,** zost.: Perzekúcie na Slovensku v rokoch 1938 – 1945. Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov VII : Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie, Bratislava 21. – 23. apríl 2008. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2008.-499 s.
- Obsah: Podolec, Ondrej:* Perzekúcie a právny poriadok na Slovensku v rokoch 1938 – 1945, s. 23-32; *Baka, Igor:* Bezpečnostné orgány ako prostriedok zostrených perzekúcií proti potenciálnym a skutočným odporcom režimu SR v roku 1939, s. 33-54; *Syrný, Marek:* K problematike represíí voči slovenským komunistom v rokoch 1939 – 1943, s. 55-79; *Segeš, Dušan:* Casus Peter Prídavok, s. 80-108; *Pihurik, Judit:* Denníky a memoáre o znovupričlenení južnej časti Slovenska k Maďarsku v rokoch 1938 – 1945, s. 111-125; *Hetényi, Martin:* Perzekučné zásahy proti maďarskej menšine na Slovensku 1938 – 1945, s. 126-138; *Majeriková, Milica:* Príspevok k povojnovým perzekúciám Slovákov na severnom Spiši a hornej Orave, s. 139-150; *Gniazdowski, Mateusz:* Spolupracovníci poľskej rozviedky pred slovenskými súdmi v rokoch 1939 – 1945, s. 151-166; *Kinčok, Branislav:* Pôsobenie Červenej armády na dolnom Pohroní v zime 1944/1945, s. 169-192; *Dabrowski, Dariusz:* Slovenskí zajatci v nemeckých táboroch na území Sliezska v rokoch 1944 – 1945. Náčrt problematiky, s. 193-206; *Kux, Jan:* Slováci a Internačný tábor Svatobořice 1942 – 1945, s. 207-211; *Šmigel, Michal:* 14. divízia SS „Galizien“ na Slovensku (1944 – 1945), s. 212-233; *Jašek, Peter:* Perzekúcie vojakov Rýchlej divízie proti sovietskym partizánom na Kaukaze v lete roku 1942, s. 234-251; *Mičianik, Pavel:* Vojnové zločiny slovenských vojakov v rokoch 1941 – 1944, s. 252-272; *Sokolovič, Peter:* Forma a zacielenie gardistických represálií v rokoch 1938 – 1939, s. 273-295; *Lacko, Martin:* Problematika partizánskych násilností 1944 – 1945 a postoj historika, s. 296-304; *Uhrin, Marián:* II. slovenská partizánska brigáda gen. M. R. Štefánika a represálie, s. 305-320; *Súdny, Boris:* Partizánske represie voči príslušníkom žandárstva, s. 321-325; *Janas, Karol:* Organizačná štruktúra pracovných útvarov v rokoch 1941 – 1944, s. 329-341; *Pekár, Martin:* Pracovné útvary pre asociálov 1940 – 1944, s. 342-350; *Klamková, Hana:* Protizidovská propaganda: dehumanizácia Židov na stránkach Gardistu (1939 – 1942), s. 351-360; *Hlavinka, Ján:* Príprava a priebeh deportácií Židov na území Šarišsko-zemplínskej župy v roku 1942, s. 361-388; *Kárpáty, Vojtech:* Perzekúcie židovského obyvateľstva v Košiciach v rokoch 1939 – 1945, s. 389-401; *Matula, Pavol:* Postavenie poľských duchovných z pripojených území

severného Spiša a Oravy v rokoch 1939 – 1945, s. 405-416; *Hruboň, Anton*: Partizánske perzekúcie katolíckeho duchovenstva na príklade Liptova, s. 417-423; *Hallon, Ľudovít*: Perzekúcie v hospodárskej sfére Slovenska v rokoch 1939 – 1945, s. 443-460; *Schvarc, Michal*: Pokus o arizáciu piešťanských kúpeľov v rokoch 1938 – 1939. (Nemecká ingerencia do vývoja kauzy), s. 461-473; *Mičko, Peter*: Arizácia a zmeny vlastníkov v priemyselných podnikoch (na príkladoch stredoslovenských drevárskych závodov), s. 474-487.

SUŠKO, Ladislav, zost.: Das Deutsche Reich und die Slowakische Republik 1938 – 1945. Dokumente. Band I. Von München bis Salzburg 1938 – 1940. Bratislava : Lúč, 2008. - 979 s. : reg.

SUŠKO, Ladislav, zost.: Das Deutsche Reich und die Slowakische Republik 1938 – 1945. Dokumente. Buch 2. Slovensko v jeseni 1944. / Spolupr.: Vimmer, Pavel – Bratislava : Lúč, 2008. - 708 s. : reg.

TAKÁČ, Ladislav: Za slnkom slobody. Na správnej strane barikády. [Banská Bystrica] : Polygrafia Gutenberg, 2008. - 144 s. : fotogr.

ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Zlatica, ed.: Československá vojenská zahraniční služba v letech 1939 – 1945. Sborník studií : Příspěvky účastníků z mezinárodní konference uskutočnené dne 5. prosince 2006 v Praze (ke grantovému projektu Československá vojenská zahraniční služba v letech 1939 – 1945). Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR – Historický ústav AV ČR, 2008. - 388 s.

Obsah: Zudová-Lešková, Zlatica: Československá vojenská zahraniční služba v letech 1939 – 1945. Úvod do problematiky, s. 10-91; *Straka, Karel*: Československá vojenská delegace na jednáních Mezinárodního výboru v Berlíně a odstoupení českého pohraničí v říjnu 1938, s. 92-103; *Zudová-Lešková, Zlatica*: Československá vojenská zahraniční služba v kritických dnech československé štátnosti – 14. až 16. marca 1939, s. 104-133; *Dejmek, Jindřich*: Československá zahraniční politika 1939 – 1945 (Cíle a výsledky), s. 134-153; *Friedl, Jiří*: Českoslovenští vojenští atašé u polské exilové vlády 1939 – 1945, s. 153-166; *Tejchman, Miroslav*: Iniciativy čs. vojenské zahraniční služby na Balkáně v letech 1939 – 1941, s. 167-173; *Kuklík, Jan – Němeček, Jan*: Počátky britské vojenské (spojovací) mise No. 22 u československých vojenských jednotek, s. 174-188; *Stanislav, Ján*: Československá vojenská misia v ZSSR a problémy spojeneckej pomoci SNP, s. 189-233; *Baláž, Július*: Československá vojenská mise v Kanadě (1941 – 1943) a Brazílii (1943 – 1945), s. 234-245; *Hanzlík, František*: Pomoc krajanů v USA československému zahraničnímu odboji za druhé světové války, s. 246-257; *Syrný, Marek – Uhrin, Marián*: Slovenská armáda ako objekt spravodajstva pre československý zahraniční odboj v rokoch 1940 – 1943 a súčasné poznatky o nej, s. 258-286; *Vondrášek, Václav*: Protičeskoslovenské aktivity Prídavkovy SNR v Londýně, s. 287-302; *Hofman, Petr*: Změny v československé vojenské zahraniční službě v roce 1945, s. 303-308; *Horčáková, Václava*: Osudy vojáků československé vojenské zahraniční služby v letech druhé světové války v pracích českých a slovenských historiků, s. 309-321; *Pivcová, Zuzana*: Československá vojenská zahraniční služba ve fondech VÚA (Přehled a možnosti využití), s. 322-325.

* * *

BAKA, Igor: Účast Slovenskej republiky v prvej fáze vojny proti ZSSR z pohľadu nemeckých vojenských orgánov. In: Vojenská história. - Roč. 12, č. 3 (2008), s. 47-65.

DEJMEK, Jindřich: Dva nové dokumenty o návštěvě prezidenta Edvarda Beneše ve Spojených státech amerických a Kanadě v květnu – červnu 1943. In: Moderní dějiny 16. Sborník k dějinám 19. a 20. století. Praha : Historický ústav AV ČR, 2008, s. 291-320.

- GONA, Miloslav:** Nálezy ručných granátov z obdobia 2. svetovej vojny na území Slovenska. In: Moderné dejiny Slovenska I. Zborník odborných príspevkov k histórii Slovenska v rokoch 1918 – 1945. Banská Bystrica : Historia nostra, 2008, s. 86-100 : obr.
- HLAVINKA, Ján:** Týždenník „Novoje vremja“ ako prejav rusinskej otázky v rokoch 1940 – 1944. In: Pamäť národa. Nacizmus a komunizmus vo svojej epoche. - Roč. 4, č. 3 (2008), s. 4-16 : fotogr.
- HOLEC, Roman:** Bulharský excár Ferdinand a Slovensko (1939 – 1944). In: Historický časopis. - Roč. 56, č. 4 (2008), s. 657-683.
- HRUBOŇ, Anton:** Náčrt politickej činnosti Alexandra Macha od októbra 1938 do júla 1940. In: Moderné dejiny Slovenska I. Zborník odborných príspevkov k histórii Slovenska v rokoch 1918 – 1945. Banská Bystrica : Historia nostra, 2008, s. 14-37 : fotogr.
- HUPKO, Daniel:** Denník príslušníka Domobrany Vendelína Krajčovica (22. marca – 5. mája 1945). In: Historické rozhľady IV. / Zost.: Lacko, Martin; Duchoň, Michal; Varšo, Ivan. Bratislava : Vyd. Michala Vaška, 2008, s. 177-216 : dok., fotogr.
- IVANIČ, Peter:** Život obce na frontovej línii: Kozárovce na konci druhej svetovej vojny. In: Historické rozhľady IV. / Zost. Lacko, Martin; Duchoň, Michal; Varšo, Ivan. Bratislava : Vyd. Michala Vaška, 2008, s. 119-130.
- JASEK, Peter:** Generál Jozef Turanec. In: Pamäť národa. Nacizmus a komunizmus vo svojej epoche. - Roč. 4, č. 1 (2008), s. 4-22 : fotogr.
- KÁRPÁTY, Vojtech:** Slovenský červený kríž 1939 – 1945. In: Historické rozhľady IV. / Zost. Lacko, Martin; Duchoň, Michal; Varšo, Ivan. Bratislava : Vyd. Michala Vaška, 2008, s. 77-101.
- KÁRPÁTY, Vojtech:** Strana šípových krížov v Košiciach (1939 – 1945). In: Pamäť národa. Nacizmus a komunizmus vo svojej epoche. - Roč. 4, č. 3 (2008), s. 17-32 : fotogr.
- KLÁČKO, Dušan:** Vojenské vyznamenania 1. Slovenskej republiky. In: Moderné dejiny Slovenska I. Zborník odborných príspevkov k histórii Slovenska v rokoch 1918 – 1945. Banská Bystrica : Historia nostra, 2008, s. 101-114 : fotogr.
- KLUBERT, Tomáš:** Bojová činnosť nemeckého pancierového vlaku č. 62 na Slovensku. In: Historické rozhľady IV. / Zost.: Lacko, Martin; Duchoň, Michal; Varšo, Ivan. Bratislava : Vyd. Michala Vaška, 2008, s. 103-117 : fotogr.
- KOZOLKA, Jaroslav:** Stráž predstaviteľov slovenskej Vysokej vojenskej školy v Nemecku (I./1941). In: Vojenská história. - Roč. 12, č. 3 (2008), s. 105-115.
- KROPILÁK, Eugen:** Druhý partizánsky oddiel Prvej československej brigády J. V. Stalina. In: Vojenská história. - Roč. 12, č. 4 (2008), s. 123-136 : fotogr.
- LACKO, Martin:** Rozhovor s Františkom Matovičom (1920, Ompitál), bývalým zbrojárjom 13. letky. In: Historické rozhľady IV. / Zost. Lacko, Martin – Duchoň, Michal – Varšo, Ivan. Bratislava : Vyd. Michala Vaška, 2008, s. 217-234.
- MANNOVÁ, Elena:** Piruety v inscenovaní minulosti. Slovenské národné povstání v proměnách času. In: Dějiny a současnost. - Roč. 30, č. 8 (2008), s. 37-40.
- MEDVECKÝ, Matej:** Správa o organizovanom oslavovaní. In: Pamäť národa. Nacizmus a komunizmus vo svojej epoche. - Roč. 4, č. 2 (2008), s. 61-65 [spravodajské služby slov., nem., maď., sov. na území SR]
- MIČIANIK, Pavel:** Improvizovaný pancierový vlak Zaisťovacej divízie Orol. In: Vojenská história. - Roč. 12, č. 4 (2008), s. 10-19 : fotogr.
- MIČKO, Peter:** Medzinárodný platobný styk a zahraničný obchod 1. Slovenskej republiky v rokoch 1939 – 1944. In: Acta historica Neosoliensia. Odborný časopis Katedry histórie FHV UMB 11 / Zost.: Kožiak, Rastislav; Nagy, Imrich. Banská Bystrica : Katedra histórie

Fakulty humanitných vied UMB, 2008, s. 224-234.

NEMEC, Rudolf: Spomienky vojenského kuchára a partizána na roky 1942 – 1945. In: Moderné dejiny Slovenska I. Zborník odborných príspevkov k histórii Slovenska v rokoch 1918 – 1945. Banská Bystrica : Historia nostra, 2008, s. 116-122.

NĚMEČEK, Jan: Československý zahraničný odboj a problém federace strední Evropy In: Integračné a dezintegračné procesy v strednej Európe v 20. storočí. Bratislava : ÚPV SAV – Veda – Centrum pre európsku politiku, 2008, s. 181-202.

PAULOVICOVÁ, Nina: Pohľady na holokaust v kontexte 2. svetovej vojny. In: Historický časopis. - Roč. 56, č. 2 (2008), s. 335-348.

PECNÍK, Marcel: Osobitosti vývoja peňažného obeživa Slovenskej republiky v rokoch 1939 – 1945. In: Acta historica Neosoliensia. Odborný časopis Katedry histórie FHV UMB 11 / Zost.: Kožiak, Rastislav; Nagy, Imrich. Banská Bystrica : Katedra histórie Fakulty humanitných vied UMB, 2008, s. 213-223.

PEJS, Oldřich: K existencii internačného tábora pro válečné zajatce v Humenném (1942 – 1944). In: Vojenská história. - Roč. 12, č. 1 (2008), s. 70-92.

PÔBIŠ, Anton a kol.: Krpáčovo – miesto výsadku 2. paradessantnej brigády počas SNP : Vydané pri príležitosti osláv 64. výročia výsadku 2. paradessantnej brigády počas SNP Brezno : Oblastný výbor SZPB Brezno, 2008. - [20] s. : fotogr.

RAJLICH, Jiří: Křest ohněm. První vzdušná vítězství československých letců ve 2. světové válce. In: Historie a vojenství. - Roč. 57, č. 4 (2008), s. 4-28 : fotogr., tabl.

RYCHLÍK, Jan: Obdobie pred Slovenským národným povstaním v správach chorvátskeho vyslanca v Bratislave. In: Historický časopis. - Roč. 56, č. 2 (2008), s. 349-384.

SEGEŠ, Dušan: Memorandum slovenských vojakov 1. československej samostatnej obrnenej brigády vo Veľkej Británii pre poľského ministra národnej obrany z roku 1943 : Slovensko-poľské vojenské kontakty za druhej svetovej vojny. In: Vojenská história. - Roč. 12, č. 4 (2008), s. 35-62 : fotogr.

SEGEŠ, Dušan: Vzťahy Slovákov a Čechov v západnom vojenskom odboji a postoje poľskej exilovej vlády v rokoch 1939 – 1943. In: Vojenská história. - Roč. 12, č. 3 (2008), s. 66-86.

SCHVARC, Michal: Úvaha nemeckého vyslanca Hannsa Elarda Ludina o systéme poradcov na Slovensku. In: Pamäť národa. Nacizmus a komunizmus vo svojej epoche. - Roč. 4, č. 3 (2008), s. 51-73 : fotogr.

ŠTEINER, Pavol: Liptovský Svätý Mikuláš – Pyrrhovo víťazstvo 1. čs. armádneho zboru. In: Moderné dejiny Slovenska I. Zborník odborných príspevkov k histórii Slovenska v rokoch 1918 – 1945. Banská Bystrica : Historia nostra, 2008, s. 38-56 : mp.

ŠUMICHRASŤ, Peter: Letecké jednotky a protiletadlové delostrelectvo slovenskej armády v poľskej vojne (september 1939). In: Vojenská história. - Roč. 12, č. 2 (2008), s. 113-149 : fotogr., tabl.

ŠUMICHRASŤ, Peter: Slovenské Savoie Marchetti SM-84 BIS v dokumentoch (1943 – 1944). In: Vojenská história. - Roč. 12, č. 4 (2008), s. 94-122 : fotogr.

UHRIN, Marián: Partizánske zápisnice s nemeckými vojakmi z archívu Múzea SNP. In: Moderné dejiny Slovenska I. Zborník odborných príspevkov k histórii Slovenska v rokoch 1918 – 1945. Banská Bystrica : Historia nostra, 2008, s. 58-85

VALIŠ, Zdeněk: Ze sovětských gulagů do československé armády : Heliodor Píka v boji za životy Podkarpatorusů. In: Historie a vojenství. - Roč. 57, č. 1 (2008), s. 43-58 : fotogr., tabl.

VANĚK, Oldřich: Tretí prápor 2. čs. samostatnej paradessantnej brigády v ZSSR. In:

Vojenská história. - Roč. 12, č. 4 (2008), s. 63-74.

VAŠŠ, Martin: Postoj Jozefa Tisu k vnútro- a zahraničnopolitickým otázkam Slovenskej republiky v rokoch 1938 – 1945. In: Historický zborník 18, č. 2 / Zost.: Bobák, Ján. Martin : Matica slovenská, 2008, s. 185-199.

VNUK, František: Memorandum Karola Sidora z roku 1943 o slovenskej otázke, adresované vláde Spojených štátov amerických. In: Historický zborník 18, č. 2 / Zost.: Bobák, Ján. Martin : Matica slovenská, 2008, s. 113-126.

ZAVACKÁ, Katarína: Likvidácia Masarykovho diela počas slovenskej autonómie a Slovenského štátu. In: T. G. Masaryk a česká státnosť. Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference pořádané Masarykovou univerzitou ve dnech 4. – 5. září 2007 v Brně. - Praha : Ústav T. G. Masaryka, 2008, s. 161-174.

* * *

BAKA, Igor: Generál justičnej služby JUDr. Ivan Trebichavský. In: Obrana. - Roč. 16, č. 9 (2008), s. 29 : fotogr.

BARTOŠ, Štefan: Spomienky na generála A. Faglica. In: Bojovník. Dvojtyždenník antifašistov. - Roč. 53, č. 7 (2008), s. 4 : fotogr.

BIELIK, Oskar: A. Weinhold, statočný vojak Povstania. In: Bojovník. Dvojtyždenník antifašistov. - Roč. 53, č. 4 (2008), s. 4.

BIELIK, Oskar: Fakty ani čas neodvial 1.-2. In: Bojovník. Dvojtyždenník antifašistov. - Roč. 53, č. 1 - 2 (2008), s. 4 [jednotky partizánske]

CSÉFALVAY, František: Generál Viliam Ján Lichner. In: Obrana. - Roč. 16, č. 11 (2008), s. 29 : fotogr.

ČAPLOVIČ, Miloslav: Brigádny generál in memoriam Karol Peknik. In: Obrana. - Roč. 16, č. 7 (2008), s. 29 : fotogr.

ČAPLOVIČ, Miloslav: Divízny generál Ján Imro. In: Obrana. - Roč. 16, č. 4 (2008), s. 29 : fotogr.

ČAPLOVIČ, Miloslav: Divízny generál Mikuláš Markus. In: Obrana. - Roč. 16, č. 3 (2008), s. 29 : fotogr.

ČAPLOVIČ, Miloslav: Generálmajor in memoriam Ján Černek. In: Obrana. - Roč. 16, č. 5 (2008), s. 29 : fotogr.

ČAPLOVIČ, Miloslav: Generál justičnej služby JUDr. Samuel Karol Korbel. In: Obrana. - Roč. 16, č. 12 (2008), s. 29 : fotogr.

ČAPLOVIČ, Miloslav: Mikuláš Ferjenčík (1904 – 1988). In: Obrana. - Roč. 16, č. 1 (2008), s. 29 : fotogr.

ČAPLOVIČ, Miloslav: Zborový generál Michal Širica (1894 – 1970). In: Obrana. - Roč. 16, č. 2 (2008), s. 29 : fotogr.

ČOKINOVÁ, Veronika: Spomienky na druhú svetovú vojnu (alebo vojna očami vojnového dieťaťa). In: Bojovník. Dvojtyždenník antifašistov. - Roč. 53, č. 16 (2008), s. 3.

FARKAŠOVÁ, Michaela: V pekle Mauthausenu: In: Obrana. - Roč. 16, č. 7 (2008), s. 33 : fotogr. [Wágner Oto]

Fenomén holokaustu – ideové korene, príčiny, priebeh a dôsledky : Materiály z medzinárodnej metodicko-odbornej konferencie, konanej v dňoch 27. – 28. marca 2008 v Trenčíne. In: Bojovník. Dvojtyždenník antifašistov. - Roč. 53, č. 10 (2008), osobitná príl., 16 s.

FRAŇO, Vladimír: Partizánsky veliteľ Ján Ušiak. In: Bojovník. Dvojtyždenník antifašistov. - Roč. 53, č. 25 (2008), s. 4.

- KLAMKOVÁ, Hana:** Edícia Holokaust na Slovensku (The Holocaust in Slovakia Edition) : Přehledy bádání a historiografických studií. In: Český časopis historický. - Roč. 106, č. 1 (2008), s. 137-142.
- KUBÍK, Petr:** Historická revizionistická literatúra posledných let (se zřetelom na německojazyčnou oblasť). In: Historické rozhľady IV. / Zost.: Lacko, Martin; Duchoň, Michal; Varšo, Ivan. Bratislava : Vyd. Michala Vaška, 2008, s. 237-245.
- KURINCOVÁ, Elena:** Štandarda prezidenta Jozefa Tisa. In: Pamiatky a múzeá. - Roč. 56, č. 2 (2008), s. 39-42 : obr.
- MAJER, Petr:** Plukovník ve výslužbě RNDr. Anton Droppa, CSc. – veterán druhé světové války, letec geograf a speleolog. In: Vojenské rozhľedy. - Roč. 17 (49), č. 3 (2008), s. 170-171 : fotogr.
- MAREK, Vladimír:** Nechtěný válečný zpravodaj. In: A-report. Čtrnáctideník Ministerstva obrany ČR. - Roč. 19, č. 5 (2008), s. 40-41 : fotogr. [Klemeš Jaroslav]
- MAREK, Vladimír:** Slovenský Píka : Generálmajor in memoriam Alexander Korda zemřel v komunistickém vězení ve věku jednapadesáti let. In: A-report. Čtrnáctideník Ministerstva obrany ČR. - Roč. 19, č. 6 (2008), s. 40-41 : fotogr.
- MASKALÍK, Alexej:** Generálmajor v.v. Vojtech Kováč (1900 – 1983). In: Obrana. - Roč. 16, č. 10 (2008), s. 29 : obr.
- MASKALÍK, Alexej:** Rumunské vojská pri oslobodzovaní Slovenska. In: Obrana. - Roč. 16, č. 5 (2008), s. 25 : fotogr.
- MEŠKO, Marek:** Brigádný generál (generálmajor in memoriam) František Milan Borský (1899 – 1986). In: Obrana. - Roč. 16, č. 8 (2008), s. 29 : fotogr.
- MORDEL, Štefan:** Holokaust a Slovensko. In: Historická revue. - Roč. 19, č. 5 (2008), s. 46-51 : fotogr.
- MRKVÁNEK, Igor:** Československá vojenská vícemotorová letadla ve službách Luftwaffe. In: REVI. Dvuměsíčník o letadlech a letcích. - Roč. 15, č. 71 – 72 (2008), s. 26-27, 22-26 : fotogr.
- ODROBIŇÁKOVÁ, Jana:** Hlási sa Slobodný slovenský vysielateľ : Povstalecký rozhlas v Banskej Bystrici. In: História. Revue o dejinách spoločnosti. - Roč. 8, č. 4 (2008), s. 20-21 : fotogr.
- PAULIAK, Ervín:** Spaľujúce vojnové leto. In: Bojovník. Dvojtyždenník antifašistov. - Roč. 53, č. 15 - 19 (2008), s. 7 : fotogr.
- RIEČAN, Jozef:** Kpt. Ján Nálepka zachránil 14 bieloruských dedín. In: Bojovník. Dvojtyždenník antifašistov. - Roč. 53, č. 11 (2008), s. 4.
- ŠKOREC, Ján:** Prežil som peklo Stutthofu. In: Bojovník. Dvojtyždenník antifašistov. - Roč. 53, č. 8 (2008), s. 5 : fotogr.
- ŠMIGEL, Michal:** Okupanti z Haliče : Ukrajinská divízia SS proti SNP. In: História. Revue o dejinách spoločnosti. - Roč. 8, č. 5 (2008), s. 23-26 : obr.
- ŠRÁMEK, Václav:** Balkánska cesta utečencov v rokoch 1938 – 1941. In: Bojovník. Dvojtyždenník antifašistov. - Roč. 53, č. 7 - 8 (2008), s. 4.
- ŠRAMKO, Ľudovít:** Povstalecký letec spomína. In: Bojovník. Dvojtyždenník antifašistov. - Roč. 53, č. 19 (2008), s. 5 : fotogr.
- ŠTEFKO, Ladislav:** Spomíname na rodáka. In: Bojovník. Dvojtyždenník antifašistov. - Roč. 53, č. 15 (2008), s. 10 : fotogr. [Pridala Michal]
- ŠUMICHRASŤ, Peter:** Generálpukovník Ján Ambruš. In: Obrana. - Roč. 16, č. 6 (2008), s. 31 : fotogr.
- ŠVANDA, Petr:** Frontové Vianoce vo fotografii. In: Bojovník. Dvojtyždenník antifašistov.

- Roč. 53, č. 26 (2008), s. 3 : fotogr.

ŠVANDA, Petr: K perzekúcii Židov na území Slovenska obsadenom Maďarskom v rokoch 1938 – 1945. In: Bojovník. Dvojtyždenník antifašistov. - Roč. 53, č. 17 (2008), s. 8.

ŠVANDA, Petr: Perzekúcia a ponižovanie. Služba Židov a Rómov vo vojenských pracovných jednotkách slovenskej brannej moci v rokoch 1940 – 1945. In: Bojovník. Dvojtyždenník antifašistov. - Roč. 53, č. 14 - 15 (2008), s. 8.

ŠVANDA, Petr: Posledný pobočník spomína. In: Bojovník. Dvojtyždenník antifašistov. - Roč. 53, č. 3 (2008), s. 6 : fotogr. [Gríger Ľudovít, Jurech Štefan]

ŠVANDA, Petr: Storočnica generála. In: Bojovník. Dvojtyždenník antifašistov. - Roč. 53, č. 5 (2008), s. 2 : fotogr. [Skalina Koloman]

ŠVEC, Tomáš: Spomienky na SNP. In: Obrana. - Roč. 16, č. 8 (2008), s. 18 : fotogr.

VITKO, Pavol: Tobruk: česť a poníženie. In: Obrana. - Roč. 16, č. 8 (2008), s. 22-23 : fotogr. [Bočkay Aladár]

ŽIAK, Jozef: 15-ročný partizán. In: ATM – Armády, technika, militaria. - Roč. 39, č. 5 (2008), s. 91 : fotogr. [Strassmann Paul A.]

1945 – 1993

BÁRTA, Milan – CVRČEK, Lukáš – KOŠICKÝ, Patrik – SOMMER, Vítězslav: Oběti okupace. Československo 21. 8. – 31. 12. 1968. Praha : Ústav pro studium totalitních režimů, 2008. - 191 s.: fotogr., pram. a lit., zoznam obetí, reg.

BÁRTÍK, František: Tábor vojna ve světle vzpomínek bývalých vězňů / Odp. red.: Outrata, Filip. Praha : Vyšehrad, 2008. - 187 s. : fotogr., lit.

BENEŠ Kid, Zdeněk: Bodák pro samopal vz. 58. Brno : Spolek přátel československého opevnění Brno, 2008. - 27 s. : fotogr., nákr.

BIELIK, Ladislav: August 1968 : Příběh najznámější slovenskej fotografie : The Story of Slovakia's Most Famous Photo / Text: Gindl, Eugen, zodp. red.: Marsinová, Daniela, producent: Bielik, Peter. Bratislava : Slovart, 2008. - 70 s. : fotogr.

BÍLEK, Jiří – LÁNÍK, Jaroslav – MINAŘÍK, Pavel – POVOLNÝ, Daniel – ŠACH, Jan: Československá lidová armáda v koaličních vazbách Varšavské smlouvy květen 1955 – srpen 1968 : Historie československé armády 7. Praha : Ministerstvo obrany ČR - AVIS, 2008. - 258 s. : fotogr., mp., tabl., pram. a lit.

BYSTRICKÝ, Valerián a kol.: Rok 1968 na Slovensku a v Československu. Bratislava : Historický ústav SAV vo vyd. Prodama, s.r.o., 2008. - 308 s. : pram. a lit., reg.

Československý svaz důstojníků v exilu 1952 – 1958 : Sborník dokumentů. Díl II. Brno : Univerzita obrany, 2008. - 150 s.

ČSSR Intervention 68. DDR dabei – NVA marschert nicht : Zeitzeugenberichte / Hrsg.: König, Guntram; Heinemann, Günter; Wünsche, Wolfgang. Aachen : Helios, 2008. - 204 s.

DUBÁNEK, Martin a kol.: Československé 7,62 mm lehké kulometry vz. 52 a 52/57. Praha : Naše vojsko, 2008. - 195 s., 48 s. obr. příl.

DUBÁNEK, Martin – LAKOSIL, Jan – MINAŘÍK, Pavel: Utajená obrana železné opony : Československé opevnění 1945 – 1964 / Odp. red.: Pazdera, David. Praha : Mladá fronta, 2008. - 210 s. : fotogr., mp., nákr., pram. a lit.

FRIEDL, Jiří – JIRÁSEK, Zdeněk: Rozpačité spojenectví : Československo-polské vztahy v letech 1945 – 1949. Praha : Aleš Skřivan ml., 2008. - 399 s. : pram. a lit., reg.

JANČÁREK, Petr, režie: Srpen 68 : Archivní kompozice. Praha : Senát Parlamentu České republiky – Národní muzeum – Vojenský historický ústav, 2008. - DVD

MACÁK, Milan: Tváří v tvář okupaci. Příběh čs. vojenské rozvědky v srpnu 1968 : Věnováno všem zapomenutým hrdinům osmašedesátého roku. Praha : Ministerstvo obrany ČR - AVIS, 2008. - 157 s. : fotogr.

MATOULEK, Jaroslav – OVČÁČÍK, Michal – PAVLOVSKÝ, Ivo – SUSA, Karel: MiG-21F/U : MiG-21, F, F-13, U, Shenyang J-7, Chengdu J-7I/F-7A, J-7II/F-7B, Guizhou JJ-7/FT-7. Praha : 4+Publishing Co., 2008. - 96 s. : fotogr.

MICHÁLEK, Slavomír: Rok 1968 a Československo : Postoj USA, Západu a OSN / Zodp. red.: Jaksicsová, Vlasta – Bratislava : HÚ SAV – Ústav pro studium totalitných režimů vo vyd. Prodama, 2008. - 286 s. : fotogr., dok., chronol., reg., pril.,pram. a lit.

MIKLOŠÍK, František: Vzpomínání na šedesát let života s vojenskou geografickou službou / Zodp. red.: Róka, Tomáš. Brno : Univerzita obrany, 2008. - 144 s.

ORLITA, Albert: Jak C-11 / Yak C-11 : Cvičný stíhací letoun Jak-11 / C-11 : Fighter Trainer Yak-11 / C-11. Nevojice : Jiří Jakab, 2008. - 112 s. : fotogr.

PODOLEC, Ondrej, zost.: Február 1948 a Slovensko : Zborník z vedeckej konferencie Bratislava 14. – 15. február 2008. Bratislava : Ústav pamäti národa, 2008. - 685 s.

Obsah: Petruf, Pavol: Vývoj zahraničnopolitického postavenia ľudovodemokratického Československa v rokoch 1945 – 1948, s. 11-49; *Michálek, Slavomír*: Osemnásť Brumaire Klementa Gottwalda. (Postoj amerického kongresu k februáru 1948), s. 50-62; *Wójtowicz, Norbert*: Nástup komunistickej diktatúry v Československu z pohľadu Poľska, s. 63-83; *Mulík, Peter*: Slovenské špecifiká nastolenia komunizmu s analógiou v stredoeurópskom priestore a na Balkáne, s. 84-106; *Letz, Róbert*: Politický režim na Slovensku 1944 – 1948. (Charakteristika režimu, jeho základné trendy vývoja k februáru 1948), s. 109-126; *Syrný, Marek*: Jesenná politická kríza na Slovensku v roku 1947, s. 127-177; *Pešek, Jan*: Priebeh februárových udalostí na Slovensku, s. 178-201; *Vojáček, Ladislav*: Únorová krize a její ústavněprávní aspekty, s. 202-239; *Beňa, Jozef*: Slovenské národné orgány a február 1948, s. 240-268; *Rolková, Natália*: Politické zápasy v pléne SNR (máj 1946 – február 1948), s. 269-310; *Pehr, Michal*: Slovensko a české politické strany v čase Třetí republiky, s. 311-325; *Vnuk, František*: Politika KSS (KSC) v zápase o nastolenie monopolu moci 1945 – 1948, s. 326-348; *Šutaj, Štefan*: Nekomunistické politické strany v jesennej politickej kríze 1947, s. 349-372; *Magdolenová, Anna*: Proces s katolíckym krídlom Demokratickej strany v máji 1948, s.373-383; *Vondrášek, Václav*: Ludácka karta v období podzimní krize na Slovensku v roku 1947, s. 384-421; *Sikora, Stanislav*: Národné výbory a vývoj na Slovensku 1947 – 1948, s. 422-437; *Barnovský, Michal*: Akčné výbory – nástroj nastolenia mocenského monopolu a pofebruárovej očisty 1948, s. 438-457; *Medvecký, Mate – Ragač, Radoslav*: Bezpečnostný aparát na Slovensku a nástup komunistov k moci, s. 458-481; *Londák, Miroslav*: Február 1948, zmena ekonomického systému a Slovensko, s. 485-501; *Tkáč, Marián*: Február 1948 a transformácia bankovníctva, s. 502-518; *Lacko, Martin*: Najhorlivejší pomocníci komunistov. (Svaz slovenských partizánov a udalosti na Slovensku v rokoch 1945 – 1948), s. 519-556; *Hlavová, Viera*: Február 1948 a roľnícky stav, s. 557-595; *Hal'ko, Jozef*: Katolícka cirkev v prelomovom roku 1948, s. 613-624; *Kmet', Norbert*: Nekatolícke cirkvi a február 1948, s. 625-643; *Maskalík, Alex*: Politické represie dôstojníkov armády bývalej Slovenskej republiky po februári 1948, s. 644-663; *Štaigl, Jan*: Ludové milície na Slovensku – ich vznik a vývoj do roku 1953, s. 664-685.

POVOLNÝ, Daniel: Vojenské řešení Pražského jara I. : Invaze armád Varšavské smlouvy / Odp. red.: Polívka, Michal. Praha : Ministerstvo obrany ČR – AVIS, 2008. - 167 s. : fotogr.,

príl., mp.

Pražské jaro 1968: spory o něm v něm / Pražská jar 1968: spory o nej a v nej : Materiály zo seminára 21. – 22. srpna 2008 v Liberci. In: Česko-slovenská historická ročenka 2008.-Brno : Česko-slovenská / Slovensko-česká komise historiků v nakl. Academicus-Coprint, 2008, s. 191-319

Obsah: Kusý, Miroslav: Demokracia a demokratizácia 1968 (Ako som vtedy vykladal socializmus s ľudskou tvárou), s. 193-209; *Prečan, Vilém:* Československé jaro – československá zima, s. 211-227; *Goněc, Vladimír:* K trendům v politickém systému a federalizaci, s. 229-257; *Marušiak, Juraj:* Pražská jar – spory o budúcnosť Československa, s. 259-269; *Štefanský, Michal:* Spory s Moskvou roku 1968, s. 271-279; *Vondrová, Jitka:* Pražské jaro 1968 a městský výbor KSČ, s. 281-292; *Povolný, Daniel:* Češi a Slováci v nejvyšších armádních funkcích v roce 1968, s. 293-295; *Pažout, Jaroslav:* Českoslovenští a západoevropští studenti v 60. letech 20. století, s. 307-319.

REŽŇÁK, Libor: Ocelový hřebec MiG 19 a československé letectvo 1958 – 1972. Cheb : Svět křídel, 2008. - 581 s. : fotogr., tabl., mp.

ŠTEFANSKÝ, Michal: Studená vojna. Slovensko 1946 – 1954. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2008. - 223 s. : fotogr., reg., res., pram. a lit.

VEBER, Václav: Osudové únorové dny / Odp. red.: Urban, Jan. Praha : Nakl. Lidové noviny, 2008. - 426 s. : fotogr., reg., pram. a lit.

VYSTAVĚL, Stanislav: 11. letecká základna a její předchůdci : Ohlédnutí do historie letištního a radiotechnického zabezpečení z letiště „Korea“ v letech 1951 - 1994 v dokumentech, ve vzpomínkách pamětníků a na fotografiích / Odp. red.: Moucha, Arnošt Cheb : Svět křídel, 2008. - 259 s. : fotogr.

* * *

BEŇA, Jozef: Dekréty prezidenta republiky a nariadenia SNR – denacifikácia ČSR a ustanovenie demokratického Slovenska. In: Pamät' národa. Nacizmus a komunizmus vo svojej epoche. - Roč. 4, č. 2 (2008), s. 4-26 : fotogr.

BÍLEK, Jiří: Armáda jde s lidem : K úloze československé armády ve dnech února 1948. In: Historie a vojenství. - Roč. 57, č. 1 (2008), s. 59-74 : fotogr.

BISCHOF, Günter: No Action. Johnsonova administrativa a invaze do Československa In: Soudobé dějiny. - Roč. 15, č. 3-4 (2008), s. 465-484.

ČECH, Lubomír: Príspevok Slovenskej republiky do fungovania medzinárodného krízového manžmentu. In: Politické vedy. - Roč. 11, č. 3-4 (2008), s. 161-171.

DIZDAREVIĆ, Raif: Tito, Brežněv a jugoslávská podpora Pražského jara : Rozhovor s Raifem Dizdarevićem o Československu v roce 1968 a cestě k srpnové okupaci. In: Dějiny a současnost. - Roč. 30, č. 5 (2008), s. 17-20.

DUBÁNEK, Martin: Československé pevnostní kanóny v období po druhé světové válce. In: Vojenská história. - Roč. 12, č. 2 (2008), s. 150-159 : fotogr.

DUBÁNEK, Martin: Pěchotní srub B-S 13 na bratislavském předmostí a jeho poškození sovětskými vojáky v srpnu 1968. In: Vojenská história. - Roč. 12, č. 1 (2008), s. 118-126 : fotogr.

DUBÁNEK, Martin: 4. pevnostní prapor Malacky. In: Vojenská história. - Roč. 12, č. 3 (2008), s. 116-124 : fotogr., mp.

FOJTEK, Vít: Uplatňovat zdrženlivost. Reakce Washingtonu na československou krizi v roce 1968. In: Český časopis historický. - Roč. 106, č. 3 (2008), s. 562-597.

FRIEDL, Jiří: Obranné zpravodajství československé armády a československo-polské

- vztahy v roce 1946. In: Slovanický přehled. - Roč. 94, č. 2 (2008), s. 269-280.
- KÁDAROVÁ, Lenka:** Pomocné technické prápory 1950 – 1954. In: Fons Tyrnaviensis III. Z osláv 15. výročia obnovenej Trnavskej univerzity. Trnava : Ústav dejín Trnavskej univerzity, 2008, s. 79-93.
- MARTINÁK, Peter:** Občania druhej kategórie – zaradenci do PTP. In: Pamäť národa. Nacizmus a komunizmus vo svojej epoche. - Roč. 4, č. 4 (2008), s. 19-40 : fotogr.
- NOCIAROVÁ, Andrea:** Banderovci a slovenská spoločnosť v rokoch 1947 – 1948. In: Acta historica Neosoliensia. Odborný časopis Katedry histórie FHV UMB 11 / Zost.: Kožiak, Rastislav; Nagy, Imrich. Banská Bystrica : Katedra histórie Fakulty humanitných vied UMB, 2008, s. 243-252.
- PEJČOCH, Ivo:** Propouštění bývalých příslušníků vládního vojska a slovenské armády z ČSĽA v roce 1958. In: Historie a vojenství. - Roč. 57, č. 3 (2008), s. 43-48 : fotogr., tabl.
- POVOLNÝ, Daniel:** Cvičení Vltava v roce 1966. In: Historie a vojenství. - Roč. 57, č. 2 (2008), s. 74-80 : fotogr.
- POVOLNÝ, Daniel:** 33. protitanková brigáda v Lešanech v srpnu 1968. In: Historie a vojenství. - Roč. 57, č. 3 (2008), s. 35-39 : fotogr., obr.
- RAŠEK, Antonín:** Vojenské Memorandum 1968 : (Proč Sovieti neobsadili nejdříve Ministerstvo národní obrany, ale VPA KG). In: Vojenské rozhledy. - Roč. 17 /49/, č. 4 (2008), s. 176-179.
- RENDEK, Peter:** Operace ALAN – vzájomná spolupráca československej spravodajskej služby a sovietskej KGB v jednom z najväčších prípadov úniku bezpečnostných informácií NATO v období 1982 – 1986. In: Aktivity NKVD / KGB a ich spolupráca s tajnými službami v strednej a východnej Európe 1945 - 1989. Zborník z medzinárodnej konferencie Bratislava 14. – 16. 11. 2007. / Zost.: Grúňová, Alexandra. Bratislava : ÚPN, 2008, s. 213-230.
- SMETANA, Vít:** Pod křídla Sovětů : Mohlo se Československo vyhnout „sklouznutí“ za železnou oponu? In: Soudobé dějiny. - Roč. 15, č. 2 (2008), s. 274-302 : fotogr.
- ŠIŠJAKOVÁ, Jana:** Reflexie povojnového antisemitizmu na Slovensku (1945 - 1947) v dobovej slovenskej tlači. In: Acta historica Neosoliensia. Odborný časopis Katedry histórie FHV UMB 11 / Zost.: Kožiak, Rastislav; Nagy, Imrich. Banská Bystrica : Katedra histórie Fakulty humanitných vied UMB, 2008, s. 235-242.
- ŠMIGEL, Michal:** Prechody oddielov Ukrajinskej povstaleckej armády územím Slovenska na Západ v roku 1947. In: Historický zborník 18, č. 2 / Zost.: Bobák, Ján. Martin : Matica slovenská, 2008, s. 51-71.
- ŠTAIGL, Jan:** Bezpečnostná situácia v pohraničných oblastiach Oravy a Spiša v rokoch 1945 – 1947. In: Vojenská história. - Roč. 12, č. 2 (2008), s. 84-107 : obr.
- ŠTEFANSKÝ, Michal:** Rokovania o rozmiestnení sovietskych vojsk na území Československa (august – október 1968). In: Vojenská história. - Roč. 12, č. 1 (2008), s. 93-107.
- ŠTEFANSKÝ, Michal:** Studená vojna a jej dôsledky pre Československo v rokoch 1951 – 1953. In: Integračné a dezintegračné procesy v strednej Európe v 20. storočí. Bratislava : ÚPV SAV – Veda – Centrum pre európsku politiku, 2008, s. 233-249.
- TŮMA, Oldřich:** Nejhorší možná varianta. Srpen 1968. In: Soudobé dějiny. - Roč. 15, č. 2 (2008), s. 318-340.
- ZUPKO, Štefan:** Pevnostný kanón vz. 44/59 kalibru 85 mm. In: Vojenská história. - Roč. 12, č. 1 (2008), s. 108-117.

- DUBÁNEK, Martin:** Československé odminovací zařízení Minota II. In: ATM – Armády, technika, militaria. - Roč. 40, č. 12 (2008), s. 64-67 : fotogr., nákr.
- DUBÁNEK, Martin:** Úkol volant. Československá protitanková řízená střela. In: ATM – Armády, technika, militaria. - Roč. 6, č. 10 (2008), s. 80-82 : fotogr.
- FARKAŠOVÁ, Michaela:** Nádej pod pásmi tankov: In: Obrana. - Roč. 16, č. 8 (2008), s. 10-11 : fotogr.
- FORMÁNKOVÁ, Pavlína:** Věděl jsem, že je důležité fotografovat. Unikátní fotografie Josefa Kudelky ze srpna 1968. In: Dějiny a současnost. - Roč. 30, č. 6 (2008), s. 14-16 : fotogr.
- Historie a vojenství – zvláštní číslo [r. 1968]. In: Historie a vojenství. - Roč. 57, č. 3 (2008), s. 82-87.
- HOTTMAR, Aleš – MACKOVÍK, Stanislav – ČADIL, Jan:** Dunaj na Hradčanech. Srpen 1968 v neznámých fotografiích. In: Letectví + kosmonautika. - Roč. 84, č. 8 (2008), s. 13-13 : fotogr.
- KUČERA, Pavel:** L-39 Albatros : Čtyřicet let od uvedení do života / Fotogr.: Čipera, Karel; Masojídek, Karel. In: Letectví + kosmonautika. - Roč. 84, č. 11 (2008), s. 18-23 : fotogr., nákr.
- LETZ, Róbert:** Za Jozefom Vicenom. In: Pamäť národa. Nacizmus a komunizmus vo svojej epoche. - Roč. 4, č. 4 (2008), s. 101-102 : fotogr.
- MÁČE, Jan:** Československé letectvo po roce 1945 : 24. Nová etapa od roku 1948; 25. Kombajn – Iljušin Il-10; 26. Proudové Jaky. In: ATM – Armády, technika, militaria. - Roč. 39, č. 1 - 3 (2008), s. 72-75, 66-69, 58-61 : fotogr.
- MAREK, Vladimír:** Hořké slzy ponížení. In: A-report. Čtrnáctideník Ministerstva obrany ČR. - Roč. 19, č. 17 (2008), s. 42-43 : fotogr. [7. pluk speciálního určení v Holešove r. 1968]
- MASKALÍK, Alexej:** Slovenská vojenská elita a realita februára : Osudy slovenských „veteránov“ po februári 1948. In: Historická revue. - Roč. 19, č. 4 (2008), s. 50-53 : fotogr.
- MATOULEK, Jaroslav – ORUTA, Albert:** L-200 Morava v ozbrojených silách. In: Letectví + kosmonautika. - Roč. 84, č. 10 - 11 (2008), s. 40-49, 62-67 : fotogr.
- STRZONDALA, Wieslaw – PANUŠKA, Vladimír:** Raketový systém kratšího doletu Temp-S. In: ATM – Armády, technika, militaria. - Roč. 39, č. 3 (2008), s. 20-25 : fotogr.
- ŠMIDRKAL, Václav:** Dlátem a štětcem. Proměny Armádního výtvarného studia v letech 1955 – 1995. In: Dějiny a současnost. - Roč. 30, č. 4 (2008), s. 21-23.
- ŠPAČEK, Jaroslav:** MiL Mi-6 (HOOK). In: Letectví + kosmonautika. - Roč. 84, č. 9-10 (2008), s. 88-94 : fotogr., nákr.
- ŠTEFANSKÝ, Michal:** Slovensko okupantov odmietlo. Vpád vojsk rozdelil politické špičky, hovorí historik Michal Štefanský. In: Pravda. - Roč. 18, č. 191 (16. 8. 2008), s. 1, 8.
- ŠTEFANSKÝ, Michal:** Prágai tavasz: kitörölhetetlen történelem / Red.: Szilvássy, József In: Népszabadság, 21. 8. 2008.
- VILÍMEK, Tomáš:** Walter zrádce, ať žije Dubček! Pražské jaro a východoněmecké obyvatelstvo. In: Dějiny a současnost. - Roč. 30, č. 1 (2008), s. 34-36.
- ZAHRADNÍČEK, Tomáš:** Zvláštní výprava na jih. Intervence 1968 ve vzpomínkách polských důstojníků. In: Dějiny a současnost. - Roč. 30, č. 1 (2008), s. 37-39.
- Zaniklá pěst dělnické třídy. In: Střelecká revue. - Roč. 40, č. 4 (2008), s. 82-84 : fotogr.

PO ROKU 1993

BERKY, Ľuboš, zost.: Sociológia pre armádu a bezpečnosť : Zborník príspevkov členov vojenskej sekcie Slovenskej sociologickej spoločnosti na výročnú vedeckú konferenciu (Liptovský Mikuláš, 3. – 4. apríla 2008). Bratislava : Ministerstvo obrany SR, 2008. - 164 s.

PURDEK, Imrich a kol.: V službách vlasti, demokracie a mieru : In the Service of Country, Democracy and Peace : 15 rokov Ozbrojených síl Slovenskej republiky 1993 – 2008 : 15 Years of Slovak Armed Forces 1993 – 2008 / Spoluaut: Lichner, Ján; Nižňanský, Jaroslav; Šmida, Milan; Vitko, Pavol. Bratislava : Magnet Press Slovakia, 2008. - 302 s. : fotogr., pram. a lit.

Ročenka Ministerstva obrany Slovenskej republiky 2007 / Zost. a red. sprac.: Sokol, Ladislav. Bratislava : Komunikačný odbor Kancelárie ministra MO SR, 2008. - 240 s. : fotogr., tabl., gr., kalendárium.

SZABO, Stanislav – GYÜRÖSI, Miroslav – STOLÁR, Michal J.: Slovenské vojenské letectvo v obrazoch 1993 – 2008 : Slovak Air Force in Pictures / Zodp. red.: Begala, Ján, prekl. do angl.: Ondruš, Ľubomír. Bratislava : Magnet Press Slovakia, 2008. - 187 s. : fotogr.

ŠKVRNDA, František a kol.: Slovenská vojenská sociológia na začiatku 21. storočia : K 15 rokom pôsobenia vojenskej sociológie v samostatnej Slovenskej republike. Bratislava : Ministerstvo obrany SR, 2008. - 217 s.

ŠOREL, Václav: Encyklopedie českého a slovenského letectví II : Letadla od roku 1993 do súčasnosti. Historie nejvýznamnějších výrobců letadel / Ilustr.: Velc, Jaroslav; Helmich, Karel. Praha : Computer Press, a.s., 2008. - 319 s. : fotogr.

ZELIŽŇÁK, Peter: Vojenská symbolika. Register znakov vojenských útvarov a zariadení Ozbrojených síl Slovenskej republiky. Bratislava : Odd. umeleckých činností KaMC OS SR, 2008. - 83 s. : fotogr., reg.

* * *

KULÍŠEK, Jaroslav: Velení a řízení v operacích EU. In: Vojenské rozhledy. - Roč. 17 (49), č. 3 (2008), s. 29-51.

NIŽŇANSKÝ, Jaroslav: Vojenská normotvorba a jej napredovanie v súčasnom období. In: Vojenská história. - Roč. 12, č. 4 (2008), s. 160-165.

PURDEK, Imrich: Nové aspekty vývoja vojenskej symboliky po roku 2004. In: Vojenská história. - Roč. 12, č. 4 (2008), s. 137-159.

* * *

BERKY, Ľuboš: Základy služobnej disciplíny profesionálnych vojakov. In: Vojenská osveta. Spoločenskovedné semináre. - Roč. 5, č. 2 (2008), s. 2-16.

BROUSIL, Zdeněk: Před 15 lety proběhlo rozdělení československé armády. In: ATM – Armády, technika, militaria. - Roč. 39, č. 1 (2008), s. 14-17 : fotogr.

ČERŇAN, Miroslav – ČERŇANOVÁ, Andrea: Alkoholizmus a drogová závislosť – aktuálne problémy v útvaroch a zariadeniach Ozbrojených síl Slovenskej republiky. In: Vojenská osveta. Spoločenskovedné semináre. - Roč. 5, č. 2 (2008), s. 47-60.

FARKAŠOVÁ, Michaela: Rodený veliteľ. In: Obrana. - Roč. 16, č. 11 (2008), s. 13 : fotogr. [Salaganič Ján]

GAŠPAROVÁ, Mária: Realizácia projektu Prevencia zameraná na boj proti

alkoholu, drogám a toxikomániám v rezorte ministerstva obrany. In: Vojenská osveta. Spoločenskovedné semináre. - Roč. 5, č. 2 (2008), s. 63-64.

GOLSKÝ, Alojz: Symbol úcty a zmierenia. In: Obrana. - Roč. 16, č. 12 (2008), s. 44 : fotogr.

GYÜRÖSI, Miroslav – STOLÁR, Michal J.: Dvanásť do tucta. In: Letectví + kosmonautika. - Roč. 84, č. 4 (2008), s. 40-42 : fotogr. [Mig-29]

HIADLOVSKÝ, Peter: Vojenské obvody. In: Obrana. - Roč. 16, č. 11 (2008), s. 43.

KOVÁČ, František: Trestná činnosť v Ozbroyených silách Slovenskej republiky a možnosti prevencie (pohľad vojenského súdu). In: Vojenská osveta. Spoločenskovedné semináre. - Roč. 5, č. 2 (2008), s. 43-46.

KRÁLIK, Jozef: Desať rokov smútku [Ján Repaský]. In: Bojovník. Dvojtýždenník antifašistov. - Roč. 53, č. 24 (2008), s. 7.

KUČERÍK, Anton: Trestné činy a priestupky profesionálnych vojakov – stav, príčiny a možnosti prevencie kriminality v útvaroch a zariadeniach Ozbroyených síl SR (pohľad Vojenskej polície). In: Vojenská osveta. Spoločenskovedné semináre. - Roč. 5, č. 2 (2008), s. 26-42.

KUDLIČKA, Jozef – KORČOKOVÁ, Zuzana: Etika vojenského profesionála, morálka a mravnosť. In: Vojenská osveta. Spoločenskovedné semináre. - Roč. 5, č. 1 (2008), s. 43-73.

LAZAROVÁ, Mária: Čestná stráž: reprezentatívne a dôstojne. In: Obrana. - Roč. 16, č. 1 (2008), s. 32-33 : fotogr.

LUKNA, Jozef: Branná povinnosť v OS SR. In: Obrana. - Roč. 16, č. 4 (2008), s. 43.
Novinky a modernizácie : Zbraňové systémy zavedené do výzbroje Ozbroyených síl Slovenskej republiky. In: ATM – Armády, technika, militaria. - Roč. 39, č. 5 - špeciálna príloha (2008), s. 2-8 : fotogr.

Oadminovací systém BOŽENA 5 nejen proti minám. In: ATM – Armády, technika, militaria. - Roč. 39, č. 4 (2008), s. 20-23 : fotogr.

STOLÁR, Michal J. – GYÜRÖSI, Miroslav: Slovenské lietadlá MiG-29 s novou kamuflážou. In: Letectví + kosmonautika. - Roč. 84, č. 2 (2008), s. 12-14 : fotogr.

TOMICA, Václav – VTÁK, Ivan: Metodika zisťovania a hodnotenia služobnej disciplíny. In: Vojenská osveta. Spoločenskovedné semináre. - Roč. 5, č. 2 (2008), s. 17-25.

TRSTENSKÝ, Martin: Vojenský kataster. In: Obrana. - Roč. 16, č. 12 (2008), s. 43 : mp.

VARGA, Imrich: Štátna stavebná správa rezortu. In: Obrana. - Roč. 16, č. 10 (2008), s. 43

VAVRINEC, Vladislav: Po boku prezidenta. In: Obrana. - Roč. 16, č. 7 (2008), s. 22-23 : fotogr.

VAVRINEC, Vladislav: Základňa brig. gen. J. M. Kristina. In: Obrana. - Roč. 16, č. 10 (2008), s. 36-37 : fotogr.

VITKO, Pavol: Generálplukovník v.v. Jozef Tuchyňa: Cesta smerom k NATO. In: Obrana. - Roč. 16, č. 4 (2008), s. 14-15 : fotogr.

VITKO, Pavol: Od Východu na Západ : Generálplukovník v.v. Jozef Tuchyňa. In: ATM – Armády, technika, militaria. - Roč. 39, č. 4 (2008), s. 90-91 : fotogr.

ŽÁK, Miroslav – SOLDÁN, Marek: Systém vzdelávania a výcviku v rezorte ministerstva obrany. In: Vojenská osveta. Spoločenskovedné semináre. - Roč. 5, č. 2 (2008), s. 68-78.

ŽIAK, Jozef: Ako sa rodila Armáda SR. In: ATM – Armády, technika, militaria. - Roč. 39, č. 2 (2008), s. 90-91 : fotogr.

ŽIAK, Jozef: Jubileum trenčianskych opravárov. In: ATM – Armády, technika, militaria.

- Roč. 40, č. 12 (2008), s. 96-97 : fotogr.

ŽIAK, Jozef: Najstarší vojenský podnik na Slovensku. In: Obrana. - Roč. 16, č. 12 (2008), s. 18-19 : fotogr.

ŽIAK, Jozef: Najťažšia misia vojenských policajtov. In: Obrana. - Roč. 16, č. 12 (2008), s. 5-7 : fotogr.

ŽIAK, Jozef: Slovenské desaťročie v misii UNDOF. In: ATM – Armády, technika, militaria. - Roč. 40, č. 8 (2008), s. 90 : fotogr.

ŽIAK, Jozef: Stál pri zrode slovenskej logistiky. In: Obrana. - Roč. 16, č. 5 (2008), s. 8-9 : fotogr. [Ešmír Jaroslav]

PRÁCE PRESAHUJÚCE VYMEDZENÉ CHRONOLOGICKÉ OBDOBIA

BÍLEK, Jiří – HODÍK, Milan – PEŠEK, Bohumil: Vojenské fanfáry nad Vltavou : Od hudieb cisárskych pluků k Posádkové hudbě Praha. Příběh vojenské hudby v Praze / Odp. red.: Roušar, Jaroslav. Praha : Ministerstvo obrany ČR – AVIS, 2008. - 110 s. : fotogr., obr.
BYSTRICKÝ, Jozef – ČAPLOVIČ, Miloslav – PURDEK, Imrich – ŠTAIGL, Jan: Ozbrojené sily Slovenskej republiky : The armed forces of the Slovak republic : História a súčasnosť. 90 rokov: 1918 – 2008 : Past and present. 90 years: 1918 – 2008. 2. dopl. vyd. Bratislava : Magnet Press Slovakia, 2008. - 238 s. : fotogr., pram. a lit.

ČAPLOVIČ, Miloslav – STANOVÁ, Mária, eds.: Štefan Jurech (1898 – 1945) : Zborník príspevkov z odborného seminára k 110. výročiu narodenia generála Štefana Jurecha uskutočneného dňa 24. júna 2008 v priestoroch Veliteľstva pozemných síl OS SR v Trenčíne. Bratislava – Trenčín : Vojenský historický ústav – Veliteľstvo pozemných síl OS SR, 2008. - 151 s. : fotogr.

Obsah: Čaplovič, Miloslav: Štefan Jurech v službách čs. brannej moci 1918 – 1939, s. 12-25; *Šumichrast, Peter:* Štefan Jurech v slovenskej armáde 1939 – 1944, s. 26-30; *Bystrický, Jozef:* Štefan Jurech na východnom fronte (september 1942 – september 1943), s. 31-59; *Švanda, Petr:* Osud generála Štefana Jurecha po 29. auguste 1944, s. 60-68; *Purdek, Imrich:* Odkaz generála Štefana Jurecha v národných a vojenských tradíciách Ozbrojených síl Slovenskej republiky, s. 69-80; obr. príl., archívne dokumenty, obr. dokumentácia z pietneho aktu a seminára

FERENČUHOVÁ, Bohumila: Francúzsko a slovenská otázka 1789 – 1989 / Zodp. red.: Gáliková, Eva. Bratislava : Veda – Historický ústav SAV, 2008. - 490 s. : lit., reg., res.

GREGOR, Ján: Spomienky a úvahy breznianskych delostrelcov : Zborník k sedemdesiatemu výročiu vzniku vojenskej posádky. Banská Bystrica : Dali-BB, b. r.-94 s. : fotogr.

IRRA, Miroslav: MiG-21 : Jednadvacítka. Letoun MiG-21 v čs. a českém vojenském letectvu v letech 1962 – 2005 : The „Twenty-one“. The MiG-21 in Czechoslovak and Czech Air Force 1962 – 2005 / Do angl. přel.: Leckie, Ina. Nevojice : Jiří Jakab, 2008. - 91 s. : fotogr., nákr.

KÁZMEROVÁ, Ľubica – ORLOF, Ewa a kol.: Slovensko-poľské vzťahy 1918 – 1945 očami diplomatov (venované 100. výročiu narodenia prof. Henryka Batowského). Bratislava : Historický ústav SAV – Veľvyslanectvo Poľskej republiky v SR vo vyd. Prodoma, 2008. - 159 s. : res.

Obsah: Škvarna, Dušan: Henryk Batowski a moderné slovenské dejiny, s. 13-18; *Grudzień, Sebastian:* Prof. Henryk Batowski – działalność i twórczość, s. 19-25; *Hronský, Marián:*

Otázka Oravy a Spiša – od idey plebiscitu k arbitrážnemu rozhodnutiu Konferencie veľvyslancov, s. 27-38; *Bartlová, Alena*: Slovensko-poľské vzťahy v medzivojnovom období, s. 39-58; *Orlof, Ewa*: Stosunki politiczne polsko-slowackie w okresie miedzywojennym, s. 59-72; *Bonusiak, Włodzimierz*: Stosunki slowacko-niemeckie w latach 1918 – 1939, s. 73-80; *Katuninec, Milan*: Karol Sidor – úprimný priateľ poľského národa, s. 81-96; *Kázmerová, Lubica*: Prejavy polonofilstva diplomata Karola Sidora, s. 97-104; *Baka, Igor*: Poľsko-slovenské vzťahy od marca do septembra 1939, s. 105-122; *Segeš, Dušan*: Kontakty poľskej exilovej vlády so slovenskými politikmi za 2. svetovej vojny, s. 123-142; *Orlof, Ewa*: Dialalność Wicekonsulatu Rzeczypospolitej Polskiej w Koszycach na rzecz zblíženia polsko-slowackiego w latach 1922 – 1931, s. 143-148; *Zenderowski, Radosław*: Rola wybitnych jednostek w kształtowaniu stosunków miedzynarodowych, s. 149-151.

KRAJČOVIČ, Milan: Medzinárodné súvislosti slovenskej otázky 1927 / 1936 – 1940 /1944 : Maďarské dokumenty v porovnaní s dokumentmi v Bonne, Bukurešti, Viedni a Prahe. Bratislava : Slovak Academic Press, 2008. - 439 s.

MACH, Alexander: Z ďalekých ciest / Ved. red.: Bobák, Ján. Martin : Matica slovenská, 2008. - 368 s. : fotogr., reg.

MARUŠIAK, Juraj – SLÁDEK, Kamil – ZELENÁK, Peter, eds.: Integračné a dezintegračné procesy v strednej Európe v 20. storočí. Bratislava : Ústav politických vied SAV – Veda – Centrum pre európsku politiku, 2008. - 385 s. : reg.

PEKNÍK, Miroslav a kol.: Slovenské národné rady a cesta k parlamentarizmu / Zodp. red.: Borčín, Emil. 2. rozš. vyd. Bratislava : Veda – Ústav politických vied SAV, 2008. - 320 s. : fotogr., tabl.

Obsah: Hučko, Ján: Prvá Slovenská národná rada, s. 11-37; *Pekník, Miroslav*: Slovenská politika a pokus o konštituovanie Slovenskej národnej rady v roku 1914, s. 39-55; *Hronský, Marián*: Vznik a krátka činnosť druhej Slovenskej národnej rady (1918 – 1919), s. 57-84; *Jablonický, Jozef*: Príprava a vznik Slovenskej národnej rady v roku 1943, s. 85-125; *Šimunič, Pavel*: Povstalecká Slovenská národná rada, s. 127-164; *Štefanský, Václav*: Slovenská národná rada (1945 – 1947), s. 165-183; *Barnovský, Michal*: Politické zmeny v slovenských národných orgánoch od jesene 1947 do mája 1948 a ich súvislosti, s. 185-205; *Štefanský, Michal*: Postavenie SNR v rokoch 1948 – 1967, s. 207-219; *Uher, Ján*: Slovenská národná rada v roku 1968, s. 221-250; *Červený, Ondrej – Kmet', Norbert*: Slovenská národná rada a jej snahy o riešenie štátoprávnych otázok (jún 1992 – január 1993), s. 251-272; *Krno, Svetozár – Lysý, Jozef – Krno, Martin*: Národná rada od zániku Česko-Slovenska a vzniku Slovenskej republiky po súčasnosť, s. 273-313; *Petrovičová, Eleonóra*: Rok prvej Slovenskej národnej rady – pripomenutie si 160. výročia jej vzniku, s. 315-320.

POTICHNYJ, Peter J.: My Journey. Toronto – Lviv : Vidavnictvo Litopis UPA, 2008. - 123 s. : fotogr., mp., reg.

ROMSICS, Ignác: Parížska mierová zmluva z roku 1947 / Z maď. prel.: Borbášová, Katarína. Bratislava : Kalligram, 2008. - 355 s. : mp., lit.

STEHLÍK, Michal – LUKEŠ, Michal – JUNEK, Marek: Naše osmičky : Československé dejiny 20. století v osmičkových predělech. Praha : Radioservis, 2008. - 98 s. : fotogr., CD

SYRUČEK, Milan: Banderovci – hrdinové, nebo bandité? Praha : Pražská vyd. společnost – Nakl. Epoque, 2008. - 153 s. : fotogr.

VACEK, Miroslav: Ted', když máme, čo mnozí chtěli. B.m.v. : Orego – dr. Milan Havlíček, 2008. - 223 s. : fotogr.

VRZGULOVÁ, Monika – RICHTEROVÁ, Daniela, eds.: Holokaust ako historický a morálny problém v minulosti a v súčasnosti. Súčasný stav výskumu : Holocaust as a Historical and Moral Problem of the Past and the Present. Current Stage of Research : Zborník príspevkov z konferencie. Bratislava : Dokumentačné stredisko holokaustu – Úrad vlády SR, 2008. - 463 s.

VYSTAVĚL, Stanislav: Bez nich by nevzlétli : Ohlédnutí do historie letištního a radiotechnického zabezpečení čs. letectva v letech 1945 až 2008 – o lidech a technice v dokumentech a fotografiích / Odp. red.: Moucha, Arnošt – Cheb : Svět křidel, 2008. - 423 s. : fotogr.

ZAVADIL, Radomír: Vojenské automobily Tatra v letech 1918 až 1945 : Tatra Military Vehicles from 1918 to 1945 : Nákladní a speciální automobily : Trucks and Special Vehicles / Přel. do angl.: Leckie, Ina. Nevojice : Jiří Jakab, 2008. - 80 S. : fotogr., nákr.

* * *

ČIERNALANTAYOVÁ, Dagmar: Slovanské predstavy a politické variácie vo vzťahoch Slovákov k Moskve (1934 – 1949). In: Historický časopis. - Roč. 56, č. 1 (2008), s. 93-123.

IZSÁK, Lajos: Benešove dekréty, bezprávie a vysídlenie Maďarov z južného Slovenska 1944 – 1949. In: Pamäť národa. Nacizmus a komunizmus vo svojej epoche. - Roč. 4, č. 2 (2008), s. 27-35 : fotogr.

JANAS, Karol: Niekoľko poznámok k činnosti Vojenského kúpeľného ústavu v Piešťanoch v rokoch 1863 – 1923. In: Balneologický spravodajca. Vlastivedný zborník múzea 2003 – 2007. Piešťany : Trnavský samosprávny kraj; Balneologické múzeum; Piešťanská muzeálna spoločnosť, 2008, s. 88-94 : fotogr.

NĚMEČEK, Jan: Očista na ministerstvu zahraničních věcí po roce 1945 : K poválečnému vyšetřování událostí spojených s okupací Česko-Slovenska. In: Český časopis historický. - Roč. 106, č. 2 (2008), s. 327-348.

VÁCHA, Dalibor: Problematika, struktura a mechanismus zásobování československých legionářů v Rusku 1918 – 1920. In: Slovanský přehled. - Roč. 94, č. 2 (2008), s. 189-208.

ZUPKO, Štefan: Krátky pohľad do histórie výroby pechotnej munície na Slovensku. In: Vojenská história. - Roč. 12, č. 4 (2008), s. 87-93.

* * *

BUČKA, Peter: Vojaci pri obnovení olympiád. In: Obrana. - Roč. 16, č. 8 (2008), s. 30-32 : fotogr.

FARKAŠOVÁ, Michaela: Štyri generácie v armáde. In: ATM – Armády, technika, militaria. - Roč. 40, č. 12 (2008), s. 98-99 : fotogr. [Borský M. F.; Borský Peter]

FARKAŠOVÁ, Michaela: Štyri generácie v armáde. In: Obrana. - Roč. 16, č. 12 (2008), s. 14-15 : fotogr. [Borský, M. F.; Borský Peter]

JUNEK, Marek: Slovensko v plánoch českých politikov pred vznikom Československa In: Historická revue. - Roč. 19, č. 10 (2008), s. 21-25 : fotogr.

MAREK, Vladimír: Vzniká staronová tradice? In: A-report. Čtrnáctideník Ministerstva obrany ČR. - Roč. 15, č. (2008), s. 28-31 : fotogr. [prehliadky vojenskej]

PITKA, Karol: Slovenský odboj – základ národných rád. In: Bojovník. Dvojtýždenník antifasistov. - Roč. 53, č. 4 - 6 (2008), s. 6 : fotogr.

POLČÁK, Zdeněk: 70 let Ústřední vojenské nemocnice. In: Historie a vojenství. - Roč. 57, č. 4 (2008), s. 112-114 : fotogr.

RODÁK, Jozef: Vojenské identifikačné známky. In: Ročenka odbojárov 2008 / Zost.: Piovarči, Milan. Bratislava : Ústredná rada SZPB, 2008, s. 69.

Uzavřená kapitola jménem pohraniční stráž. In: Střelecká revue. - Roč. 40, č. 2 (2008), s. 82-84 : fotogr.

ZEMAN, Jan: Technologie se mění, mapy zůstávají : Letos uplyne devadesát let od založení vojenské zeměpisné služby. In: A-report. Čtrnáctideník Ministerstva obrany ČR. - Roč. 19, č. 17 (2008), s. 40-41 : fotogr.

ZVĚŘINA, Jaroslav: Letov – 90 let / Fotogr.: Masojídek, Karel. In: Letectví + kosmonautika. - Roč. 84, č. 11 (2008), s. 78-83 : fotogr.

Doplňky k bibliografii XV. – 2007

BABJAK, Juraj: Cintoríny a pomníky padlým v prvej svetovej vojne v Bratislave. In: Bratislava. Zborník Múzea mesta Bratislavy XIX. Bratislava : Múzeum mesta Bratislavy, 2007, s. 123-146.

BŘACH, Radko: Generál Maurice Pellé : První náčelník hlavního štábu čs. branné moci Praha : Ministerstvo obrany ČR – AVIS, 2007. - 229 s. : fotogr., pram. a lit.

KOŁAKOWSKI, Piotr: Między Warszawą a Pragą. Polsko-czechosłowackie stosunki wojskowo-polityczne 1918 – 1939. Warszawa, 2007.

NOLČ, Jiří: Československá armáda za první republiky / Odp. red.: Jirásek, Ondřej. Brno : Computer Press, a.s., 2007. - 84 s. : obr. příl.

BYSTRICKÝ, Valerián: Slovensko v druhej republike. In: Židovská menšina za druhé republiky. Sborník přednášek z cyklu ve Vzdělávacím a kulturním centru Židovského muzea v Praze v lednu až červnu 2007. Praha : Židovské muzeum v Praze, 2007, s. 118-131

KURINCOVÁ, Elena: Poznámky k mentalite režimu Slovenskej republiky 1939 – 1945 na príklade zbierkových predmetov Múzea mesta Bratislavy. In: Bratislava. Zborník Múzea mesta Bratislavy XIX. Bratislava : Múzeum mesta Bratislavy, 2007, s. 147-160.

HEISER, František: Štefan Kaščák – jeden z hrdinov Veľkej vlasteneckej vojny. Ružomberok : Pedagogická fakulta Katolíckej univerzity v Ružomberku, 2007. - 50 s. : fotogr.

BORÁK, Mečislav, ed.: Perzekuce československých občanů v Sovětském svazu (1918 – 1956) : Část I. Vězni a popravení. Sborník studií. Opava : Slezské zemské muzeum – Slezská univerzita v Opavě, 2007. - 261 s.

BORÁK, Mečislav, ed.: Perzekuce československých občanů v Sovětském svazu (1918 – 1956) : Část II. Váleční zajatci a internovaní. Opava : Slezské zemské muzeum - Slezská univerzita v Opavě, 2007. - 396 s.

BURIAN, Michal – RÝC, Jiří: Historie spojovacího vojska / Odp. red.: Kašáková, Eva – Praha : Ministerstvo obrany ČR – AVIS, 2007. - 248 s. : fotogr., gr., pram.

VONDŘÁŠEK, Václav – NEKVAPILOVÁ, Ivana – OUTRATOVÁ, Lucie, eds.: Vojenský profesionál v měnícím se světě 21. století. Praha : MO ČR – Agentura voj. informací a služeb; Univerzita obrany - Fakulta ekonomiky a managementu, 2007. - 311 s. : fotogr., tabl.

Zoznam excerptovaných časopisov a periodických zborníkov vydaných v roku 2008

A-report. Čtrnáctidenník Ministerstva obrany ČR
 Acta historica Neosoliensia. Ročenka Katedry histórie FHV UMB
 Acta historica Posoniensia. Ročenka Katedry všeobecných dejín FiF UK
 Annales historici Presovienses. Ročenka Inštitútu histórie FiF PU
 Armed Forces Review
 ATM – Armády, technika, militaria
 Balneologický spravodajca. Vlastivedný zborník múzea 2003 – 2007
 Bibliographie internationale d' histoire militaire
 Bojovník. Dvojtýždenník antifašistov
 Bratislava. Zborník Múzea mesta Bratislavy
 Časopis Národného muzea – řada historická
 Český časopis historický
 Dějiny a současnost. Kultúrně-historická revue
 Hadtörténelmi Közlemények
 História. Revue o dejinách spoločnosti
 História – maď.
 Historica. Zborník Filozofickej fakulty UK
 Historická revue. Vedecko-populárny časopis o dejinách spoločnosti
 Historické štúdie. Ročenka Historického ústavu SAV
 Historický časopis Historického ústavu SAV
 Historický obzor
 Historický zborník. Zborník Slovenského historického ústavu MS
 Historie a vojenství. Časopis Historického ústavu Armády ČR
 Letectví + kosmonautika. Český a slovenský populárne-odborný časopis
 Militärgeschichte. Zeitschrift für historische Bildung
 Militärgeschichtliche Zeitschrift
 Moderní dějiny. Sborník k dějinám 19. a 20. století
 Muzealnictwo wojskowe
 Obrana. Vojenský mesačník MO SR
 Österreichische Militärische Zeitschrift
 Pamäť národa. Nacizmus a komunizmus vo svojej epoche
 Pamiatki a muzeá. Revue pre kultúrne dedičstvo
 Politické vedy. Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy
 Przegląd Historyczno-wojskowy
 REVI – dvomesečník o letadlech a letcích
 Slezský sborník
 Slovak Armed Forces
 Slovanský přehled. Review for Central, Eastern and Southeastern European History
 Slovenská archeológia
 Slovenská archivistika
 Soudobé dějiny
 Střední Evropa. Revue pro středoevropskou politiku a kulturu
 Střelecká revue
 Studia archeologica Slovaca mediaevalia
 Studia historica Nitriensia. Zborník Katedry histórie a archeológie UKF

VOJENSKÁ HISTÓRIA

Studia historica Tyrnaviensia. Spoločenskovedný zborník Katedry histórie FH TU

Századok. A magyar történelmi társulat folyóirata

Vojenno-istoričeskij žurnal

Vojenská história. Časopis pre vojenskú históriu, múzejníctvo a archívniectvo

Vojenská osveta. Spoločenskovedné semináre

Vojenské obzory – teoretický časopis MO SR

Vojenské rozhledy – teoretický časopis Armády ČR

Zborník Slovenského národného múzea

AUTORI ČÍSLA

PhDr. Vojtech DANGL, CSc., Historický ústav SAV, Klemensova 19, 813 64 Bratislava

Mgr. Peter CHORVÁT, PhD., Vojenský historický ústav, Krajná 27, 821 04 Bratislava

PaedDr. Peter BUČKA, PhD., Lubľanská 1/14, 010 01 Žilina

Doc. PhDr. Karol SORBY, DrSc., Ústav orientalistiky SAV, Klemensova 19, 813 64 Bratislava

Mgr. Katarína BODNÁROVÁ, PhD., Archív výtvarného umenia Slovenskej národnej galérie, Riečna 1, 815 13 Bratislava

Mgr. Alex MASKALÍK, PhD., Vojenský historický ústav, Krajná 27, 821 04 Bratislava

plk. gšt. v.v. Dr. Jaroslav NIŽŇANSKÝ, PhD., Generálny štáb OS SR, Kutuzovova 8, 831 00 Bratislava

UPOZORNENIE REDAKCIE

V záujme plynulého priebehu redakčných prác Vás prosíme o dodržiavanie určitých zásad pri písaní rukopisov.

Spôsob odovzdávania rukopisov

Príspevky do Vojenskej histórie odovzdávajúte, resp. posielajte zásadne v textových editoroch Word, v iných len na základe dohovoru. Poznámky je potrebné vkladať pomocou programu WORD na vkladanie poznámok/odkazov pod čiarou – nie písať ich mechanicky vzadu za textom štúdie. K štúdiu je potrebné pripojiť resumé v rozsahu cca jednej strany a osobné údaje o autorovi: rodné číslo, adresu, číslo účtu, telefonický a emailový kontakt.

Rozsah príspevkov

Rozsah štúdií, vrátane poznámkového aparátu, by nemal presiahnuť 40 strán. Recenzie môžu byť v rozsahu do 15 strán, anotácie maximálne do 3 strán. Počet strán sa počíta podľa počtu znakov (1 800 znakov na stranu).

Vzhľadom na platnosť STN ISO 690 (01 0197) – Dokumentácia. Bibliografické odkazy. Obsah, forma a štruktúra, apríl 1998, je potrebné pri citáciách rešpektovať jej zásady (sú zjednotené s používaním citácií v iných časopisoch, ktoré sa pridržiavajú aj medzinárodného citovania). Za správnosť citovania (obsahovú i formálnu) zodpovedá autor príspevku, redakcia nebude do citácií zasahovať. Na uľahčenie citovania uvádzame niektoré vzory:

¹ VÁROŠ, Milan. *Posledný let generála Štefánika*. Bratislava : International, 1994, s. 56.

² PEJSKAR, Jožka (ed.). *Poslední pocta : Památník na zemřelé československé exulanty v letech 1948 – 1981*. B. m. : Konfrontace, 1986, sv. 2., s. 118-121.

(v prameni neuvedené miesto vydania: bez miesta; podobne aj pri neuvedenom vydavateľstve: b. v., roku: b. r.)

³ ŠPIRKO, Dušan – LUPTÁK, Miroslav. Obrana bratislavského predmostia vo francúzsko-rakúskej vojne roku 1809. In *Vojenská história*, 2002, roč. 6, č. 1, s. 9-10.

(u cudzojazyčných zdrojov uvádzať v príslušnom jazyku, napr. anglický zdroj: In *Army History*, 2003, vol. 59, no. 1, p. 13-15.)

⁴ DEIGHTON, Leon. *Blitzkrieg : Od Hitlerova nástupu po pád Dunkerque*. Prel. Kárník, Zdeněk. Praha : Argo, 1994, s. 85.

⁵ PEJSKAR, ref. 2, s. 97.

- v prípade, že v jednej poznámke sú uvedené dva pramene toho istého autora, v ďalších poznámkach uvádzame aj prvé slová názvu prameňa: PEJSKAR, Poslední, ref. 2, s. 93.
- autor nemusí uvádzať mená všetkých pôvodcov citovaného diela (druhého, tretieho) alebo ak má citované dielo viacerých ako troch pôvodcov uvádzame: ŠPIRKO, Dušan et al.
- v prípade viacerých miest vydania, alebo názvov vydavateľstiev píšeme bodkočiarku alebo čiarku: Praha : Naše vojsko; Bratislava : Magnet Press, 1999,
- údaje v bibliografickom popise citovaného prameňa sa uvádzajú v jazyku prameňa až po údaj o rozsahu
- pri odkaze na archívny prameň je potrebné uvádzať skratky: f. (nie fond)
šk. (ako škatuľa, nie krabica)
č. j. (s medzerou)
VHA Bratislava, f.; pozri tiež PEJS, O.: ...
Tamže, s. 8. (nie tamtiež)

- najfrekventovanejšie skratky archívov: SNA Bratislava, VÚA-VHA Praha, VHA Bratislava, NA Praha, AM SNP B. Bystrica,

Číslo poznámok v texte uvádzať indexovo: ⁴ nie: ⁴⁾ ^{4'}

Používanie skratiek a označovanie

Skratkou pre označovanie strán alebo strany je s., ročníky časopisov a čísla zborníkov sa uvádzajú arabskými číslicami. Pokiaľ sú dokumenty v edíciách číslované, je potrebné uvádzať okrem strán aj číslo.

Adresa redakcie: Vojenský historický ústav, Krajná 27, 21 04 Bratislava

tel: 02/48 207713

E-mail: redakciavh@gmail.com

Redakčná rada si vyhradzuje právo na základe vyžiadaných odborných posudkov rozhodnúť o uverejnení, prípadne vrátení príspevku. Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú.

OBSAH

Štúdie

DANGL, Vojtech: Dôstojník, manželstvo a rodina v Uhorsku (1850 – 1914).....	3
CHORVÁT, Peter: Dejiny slovenskej vojenskej terminológie.....	33
BUČKA, Peter: K niektorým aspektom armádnej telovýchovy a športu v rokoch 1945–1948.....	55
SORBY, Karol: Vojensko-politická situácia v Egypte po júnovej vojne s Izraelom.....	67

Dokumenty a materiály

BODNÁROVÁ, Katarína: Inštrukcia arcivojvodu Karola pre muštermajstra Františka z Gery a jeho pisára Jozefa Stützela z 10. októbra 1570.....	88
MASKALÍK, Alex: Veliteľský zbor čs. armády v boji proti „banderovcom“ vo svetle archívnych dokumentov Vojenského historického archívu Bratislava.....	99

Reflexie

NIŽŇANSKÝ, Jaroslav: K vývinu slovenskej vojenskej terminológie.....	126
--	-----

Recenzie

ZEIDLER, Miklós: <i>A revíziós gondolat. (Revízna myšlienka).</i> (F. Vrábel).....	133
SPIŠIAK, Ján: <i>Spomienky z Budapešti 1939 – 1944.</i> (P. Šimunič).....	140
FUČÍK, Josef: <i>Stín jaderné války nad Evropou: ke strategii vojenských bloků, operačním plánům a úloze československé lidové armády na středoevropském válčišti v letech 1945-1968.</i> (V. Šmidrkal).....	143

Názory a polemika

Reakcia na rec.: F. Vrábel: SIMON, Attila: <i>Telepesek és telepes falvak Dél-Szlovákiában a két világháború között</i> [Osadníci a osadnícke dediny na južnom Slovensku medzi dvoma svetovými vojnami.] Somorja : Fórum Kisebbségkutató Intézet, 2008. (A. Simon).....	147
---	-----

Anotácie, glosy	152
------------------------------	-----

Bibliografia	167
---------------------------	-----

INHALT

Studien

DANGL, Vojtech: Offizier, Ehe und Familie (1850 – 1914).....	3
CHORVÁT, Peter: Geschichte der slowakischen militärischen Terminologie.....	33
BUČKA, Peter: Armeekörpererziehung- und Sport in den Jahren 1945 – 1948.....	55
SORBY, Karol: Militärisch-politische Lage in Ägypten nach dem Junikrieg gegen Israel.....	67

Dokumente und Materialien

BODNÁROVÁ, Katarína: Weisung des Erzherzogs Karl für den Mustermeister Franz aus Gera und seinen Schreiber Josef Stützel vom 10. Oktober 1570.....	88
MASKALÍK, Alex: Befehlshaber-Korps der tschechoslowakischen Armee im Kampf gegen die Bandera-Leute im Lichte der Archivdokumente aus dem Militärgeschichtlichen Archiv in Bratislava.....	99

Rexlexionen

NIŽŇANSKÝ, Jaroslav: Zur Entwicklung der slowakischen militärischen Terminologie.....	126
---	-----

Recensionen	133
--------------------------	-----

Kontroverse und Meinungen	147
--	-----

Anotationen, Glossen	152
-----------------------------------	-----

Bibliographie	167
----------------------------	-----

CONTENTS

Studies

DANGL, Vojtech: Officer, marriage and family in Hungary (1850 – 1914).....	3
CHORVÁT, Peter: History of Slovak military terminology.....	33
BUČKA, Peter: The military physical education and sport in 1945 – 1948.....	55
SORBY, Karol: Egypt immediately after the lost war of 1967.....	67

Dokuments und Materials

BODNÁROVÁ, Katarína: The instruction of archduke Karol (Charles) for Chief master František from Gera and his scribe Jozef Stützel from 10 th October 1570.....	88
MASKALÍK, Alex: Regiment commandership of the Czechoslovak army in the fight against Banderovci (Ukraine Partisan Army - UPA) in the light of archive documents from Archive of Military History Bratislava.....	99

Reflections

NIŽŇANSKÝ, Jaroslav: To the history of Slovak military terminology.....	126
---	-----

Reviews	133
----------------------	-----

Kontroverzy and Opinions	147
---------------------------------------	-----

Anotationen, Glosses	152
-----------------------------------	-----

Bibliography	167
---------------------------	-----

VOJENSKÁ HISTÓRIA

Vojenská história 1/2011

Časopis pre vojenskú históriu, múzejníctvo a archívniectvo

Vydáva Vojenský historický ústav v Bratislave
V spolupráci s Ministerstvom obrany SR

Editor a šéfredaktor: pplk. Mgr. Miloslav Čaplovič, PhD.

Výkonná redaktorka: Mgr. Mária Stanová

Kontaktná adresa: redakciavh@gmail.com

Grafická úprava: OPS

Redakčná rada: doc. PhDr. Vladimír Segeš, PhD. (predseda), PhDr. Vojtech Dangl, CSc. (podpredseda), PhDr. Igor Baka, PhD., PhDr. Valerián Bystrický, DrSc., PhDr. František Cséfalvay, CSc., PhD., PhDr. Viliam Čičaj, CSc., PhDr. Marián Hronský, DrSc., Mgr. Peter Kralčák, PhDr. Slavomír Michálek, DrSc., plk.gšt. v.v. Dr. Jaroslav Nižňanský, PhD., PhDr. Jan Štaigl, CSc., pplk. v zál. PhDr. Peter Šumichrast, PhD., doc. PhDr. Pavol Valachovič, CSc.

Medzinárodný redakčný kruh: Dr. István Janek, PhD. (Budapest), PhDr. Michal Lukeš, PhD. (Praha), Mgr. Mateusz Gniazdowski, PhD. (Warszawa), Dr. László Szarka, CSc. (Budapest), PhDr. Jiří Rajlich (Praha), Dr. Martin Zückert (München)

Vychádza štyrikrát ročne.

Rozširuje Vojenský historický ústav, Krajná 27, 821 04 Bratislava

Tel. kontakt: +421/2/4820 7713, 4820 7713

Fax: + 421/2/48207719

Schválené do tlače dňa: 16. 2. 2011

EV 734/08

Nepredajné

ISSN 1335-3314

Tlač: OPS - 5. KRZ Nemšová, Kutuzovova 8, Bratislava

Na obálke: Súdobá kresba zobrazuje výcvik pechoty rak.-uhorskej armády v 2. pol. 19. storočia.